

GUSTAV NORRBACK

PÅ
VIKTORIASJÖNS
STRÄNDER

Gustav Norrback

På Viktoriasjöns stränder

Minnesbilder från en kenyamissionärs
liv i vardag och helg

SLEF
MEDIA

Författarens tidigare publicerade böcker:
En vildmarkens vår. Evangeliföreningens förlag 1973
Kenyamissionen 1963–1973. Evangeliföreningens förlag 1999

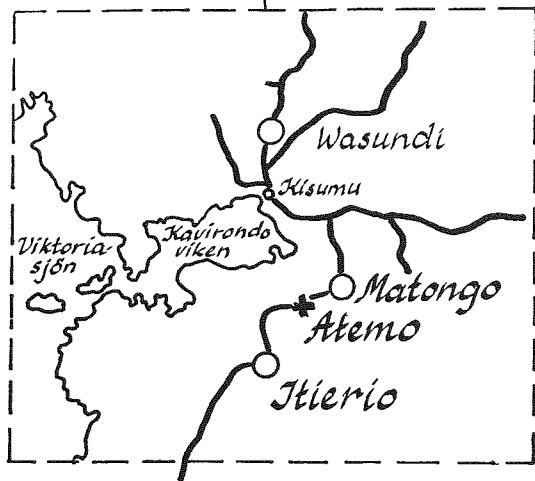
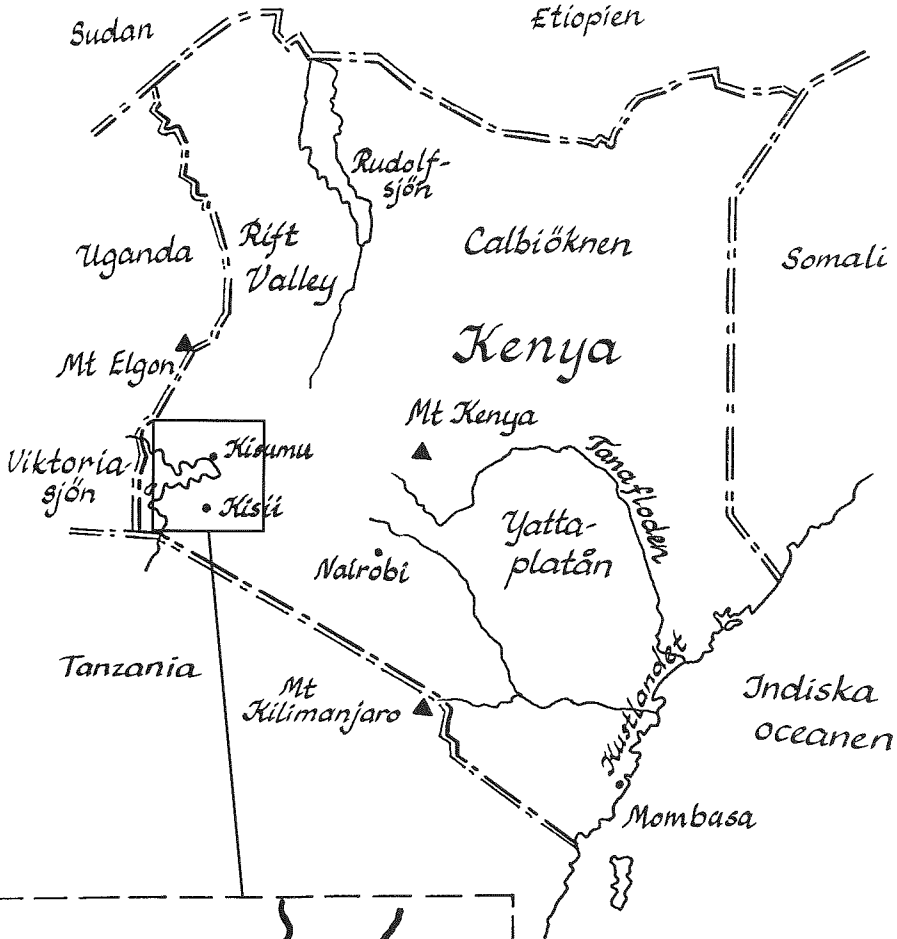
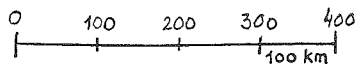
© 2001 Gustav Norrback och SLEF-Media
Foto: Författarens, missionärers och SLEF:s arkiv
Ombrytning: Bengt Strengell
Bildbearbetning: Beatrice Nyholm
Kartor: Marie-Louise Örn
Prepress: Sven-Olof Sundstedt
Tryck: Oy Fram Ab, Vasa

SLEF-Media
Korsholmsesplanaden 2
FIN-65100 VASA
Finland
Tel: +358 6 317 1596
Fax: +358 6 317 0885
www.slef.fi
slef-media@slef.fi

ISBN 951-9275-87-8

Innehåll

Förord	7
1 Tala, tig inte	9
2 Nåden allena - det fulla evangeliet	17
3 Döpa och lära	25
4 Eldstod i natten	35
5 Inget skall skada er	39
6 Resa med prövningar	47
7 Nunnor vid sjukbädden	55
8 Möte med Gud vid Jabboks vadställe	63
9 Vitalis Awak	71
10 Han bevarar dig	75
11 Joseph och Loi	79
12 Elgonbergen	87
13 Wasundi	91
14 Resor, vaccinationer och vardagslivet	99
15 Byggnadsarbete	107
16 Till alla folk	113
17 Atemo	115
18 Skogsbrand i Mititi	121
19 Jag såg Jesus	125
20 Skräcken går aldrig ur	129
21 Evangelium för och till alla	133
22 Byarna kring Atemo	137
23 Mötet med människorna	141
24 Tron i vardagslivet	145

Förord

Jag har då och då mött människor, missionsfolk och andra intresserade, som frågat efter någon trycksak om händelser och upplevelser ur missionärernas vardag. Sådant kunde användas enskilt, i syföreningar eller annars i missionsinformation. Därför har jag velat efterkomma uppmaningen att skriva ner några minnen från missionens första tider. Endel av det som behandlas har under årens lopp berättats vid olika missionssamlingar eller ingått i tidskrifter, tidningsartiklar eller annars i annan missionsinformation. Jag har också i boken *Kenyamissionen 1963–1973* (Evangeliföreningens förlag [SLEF-Media] 1998, ISBN 951-9275-80-0) tecknat ner historiska fakta om de tio första åren. Det som berättas i den här boken är också historiska händelser och tilldragelser, men de framställs med mera personlig prägel och tillämpning.

Det kan knappast bli för mycket information om missionsarbetets vardag. Språk, kultur och föreställningar om livet gör varje dag i missionsarbetet till en enda omväxlande resa. Den här boken är ingen sammanhängande berättelse från pärm till pärm, utan berättelserna är skrivna som mera eller mindre fristående avsnitt som kan läsas vart för sig. Det är också orsaken till endel oundvikliga upprepningar.

Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland r.f., eller vanligen bara *Evangeliföreningen*, har verkat i missionsarbete i

Kenya sedan år 1963 på kallelse av i första hand Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Kenya (ELCK). Det var Missionssällskapet Bibel-trogna Vänner (BV) från Sverige som började med luthersk mission i Kenya år 1948. Senare har Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys r.y. (SLEY) från Finland, Norsk Luthersk Misjons-samband (NLM) från Norge och World Mission Prayer League (WPL) från USA kommit med i samarbetet med den lokala kyrkan.

Evangeliföreningen för sin del har kunnat koncentrera sitt arbete till västra Kenya, till området på Viktoriasjöns östra strand och genom avtal med ELCK till luostammen. Det är därifrån de flesta händelser som tas upp i boken har hämtats.

I grunden har missionsuppgifterna inte förändrats så mycket under årens lopp även om de yttre omständigheterna i Kenya, som överallt annanstans, förändras. Hoppet är att bokens skildringar, längre eller kortare, skall ge missionens folk en tydligare bild av missionsarbetets vardag. Vi kan se Guds ledning i det som skett och sker. Detta ger frimodighet.

Denna bok har kommit till för missionsfolk på hemmafronten, de som offerar och ber för missionen. Var frimodiga, trofasta och uthålliga i bönen.

Författaren

Tala, tig inte

Frukta icke, utan tala och tig icke; ty jag är med dig, och ingen skall komma vid dig och göra dig skada. Jag har ock mycket folk i denna stad. (Apg 18:9–10)

Nairobi med landets stora internationella flyghamn visade sin svala sida den morgon vi för första gången anlände till Kenya. Det var den 28 oktober 1963. Marken var brunbränd och låg så långt ögat nådde tillsynes utan liv. Vi hade föreställt oss något annat. Tropisk, mördande hetta och en frodig grönska vid sidan om flygplatsens asfalterade banor hade jag tänkt mig. Detta var något helt annat.

Vi hälsades välkomna till Kenya och missionsarbetet av paret Gunborg och Martin Lundström, John Erik Ekström och en afrikan vid namn Elam Musinde. Alla tycktes vara vid gott mod. Vi åter var omtumlade efter en lång och tröttsam flygresa. Lundströms och Ekström arbetade i Kenya som missionärer. De var utsända av Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner i Sverige.

Vi skulle stanna i Nairobi, landets huvudstad, vår första tid i Kenya. Familjen Lundström bodde vid denna tid i staden. De tog väl hand om oss dessa första spännande dagar. Mitt första betående intryck från dessa dagar var de blommande akasiorna (Acacia-släktet), som på sina ställen växte höga som träd. Andra åter blev knappt högre än videbuskarna i hemlandet. Det finns över femhundra arter av detta släkte.

När vi rörde oss i Nairobi i närheten av den villa där Lundströms bodde kände vi en stark men ljuvlig doft. Kanske mera på kvällen eller tidig morgon än annars. Akasian blommade.

Blommorna sitter högt upp på trädens grenar och färgerna är för oss nordbor underbara. Jag kan inte glömma dessa första dagars intryck av akasiorna i den lummiga staden.

Mitt andra, även det bestående intryck av Afrika, Kenya och Nairobi var människorna. Till allra först tycktes alla vara helt lika varandra. Hur skulle man någonsin kunna känna igen någon? Men snart nog kunde man se vissa olikheter. En del var mycket mörka andra ljusare. Kanske kunde man kalla de förstnämnda svarta, då den andra guppen var i det närmaste brun. De var olika till växten och visst kunde man vid en närmare granskning se andra olikheter hos dessa människor.

Inte bara en folkmassa

Men det var inte människornas utseende, likheter eller olikheter, som gav det bestående intrycket. Det var den väldiga mängden av människor. Då vi av Lundström togs ut på rundturer i staden var det alltid samma syn: människor, människor och åter människor.

Hur kunde det finnas så mycket folk på gatorna? Varifrån kom alla dessa massor och vart var de på väg? Jag frågade ofta min värd Martin: Vilka är dessa människor? Vad har de för arbete? Många andra nybörjarfrågor av samma art haglade över honom. Han svarade just ingenting på mina frågor. Det tog sin tid innan jag förstod varför han inte svarade mig. Det finns helt enkelt otroligt mycket folk i Nairobi. Därmed får man nöja sig. En stor del av människorna är utan arbete.

Det var meningen att vi skulle förlägga vårt missionsarbete till västra Kenya och så blev det. Men inför den stora mängd människor som mötte oss i Nairobi blev bibelordet ovan levande för mig: *Frukta icke, utan tala och tig icke; Jag är med dig och ingen skall komma vid dig och göra dig skada. Jag har ock mycket folk i denna stad.*

Uhuruparken i Nairobi dit många söker sig under veckosluten för att koppla av eller ta sig en roddtur i den konstgjorda sjön.

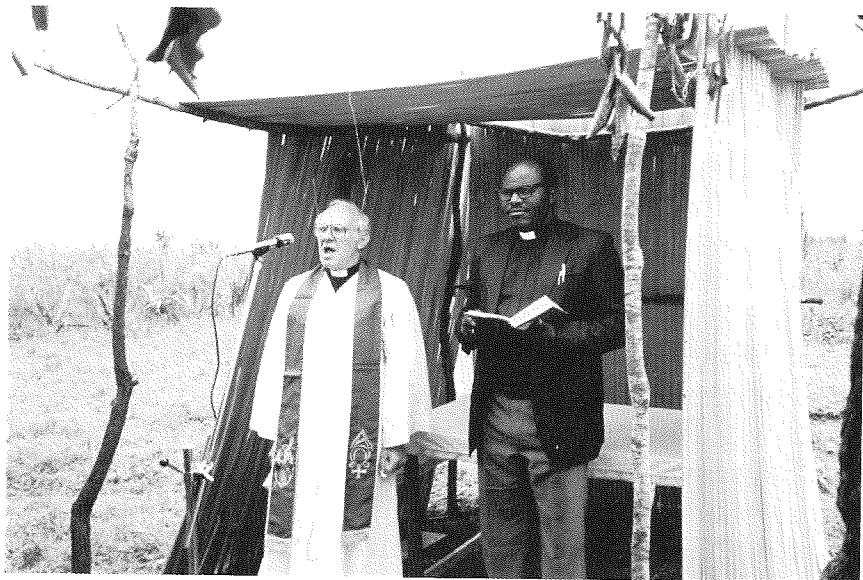
Vi såg enbart människomassorna och de vandrande skarorna på gatorna i den stora staden, men Herren såg något mycket mer. *Jag har mycket folk i denna stad.* Man kan undra vad Paulus tänkte då han fick detta Herrens ord? Jag minns inte vad jag själv tänkte inför detta ord under våra första dagar i Kenya. Den gör ett stort misstag som tror sig veta vilka i den stora mängden som hör Herren till. Vi söker i bibeln efter påståenden som skulle stöda oss i den uppfattningen, att vi nog både ser och hör vem som hör Herren till. I den myllrande massan i Nairobi har han förvisso sitt folk. Herren känner de sina. Han vet den rätta tiden då de skall nås av hans ord och bli omvända och räddade.

Efter dessa första spännande dagar i Kenya ställdes färden vidare, över den stora dalen, Rift Valley, västerut till Matongo missionsstation. Vi kom att bo några månader på Matongo in-

nan vi kom in i det arbete vi var utsända för. Även om Matongo inte är någon stad återkom samma ord på nytt i mitt hjärta. Det var väl därför att även trakten kring Matongo är folkrik och de dagligen återkommande massorna på vägar och stigar påminde om mina första intryck från Nairobi.

Evangelium kallar människor

I denna yttersta tid kan man lätt förledas att tro att allt är väl, allt är gjort och att ett antal institutioner sköter den allmänna andliga servicen. Men Gud har folk, mitt i allt detta, som måste kallas genom evangelium och räddas. *Frukta icke, utan tala!* När vi anlände till Matongo station förstummades vi av den stora kyrka man hade byggt där. Dess tornspira reser sig mot skyn och kyr-

Enligt missionsbefallningen skall evangelium predikas för alla folk. I Kenya betyder det att predikan nästan alltid tolkas till ett eller flera språk. Författaren predikar vid ett besök i Kenya.

kan syns på långt håll. Matongo ligger på en kulle, en utlöpare från Kisii högland ner mot Kanoslätten.

Det var söndag och storsamling eller stormöte, ett årligen återkommande möte under namnet "synod". Den väldiga kyrkan var fylld med folk. Män och kvinnor, barn och vuxna satt packade på bänkar, stolar och extra insatta sittplatser. Hettan var besvärande. Luften stod stilla och snart var vi alla blöta av svett. Det märkliga var hur barnen satt med sin mor och därtill helt stilla. Ömsom sov barnen, ömsom var de vakna.

Många körer deltog i synoden. En del bestod av några få medlemmar då andra åter kunde bestå av 20–30 sångare. Frånsett att vi ingenting förstod av texterna kunde vi likväl konstatera att olikheterna körerna emellan var många och stora. Körerna bestod av enbart vuxna eller enbart barn. Undantagsvis kunde barn och vuxna sjunga i samma kör. Jag kan säga att denna vår första dag på Matongo blev för oss främlingar ett minne för hela livet. Så starka var de upplevelser vi fick vara med om.

Predikan måste få rum i detta sammanhang. Synoderna eller stormötena har sina återkommande program, predikan omväxlande med sång. Körsång eller unisonsång. Programmet uppstår sällan något annat än just predikan och sång. Denna synod var inget undantag. Vi kom ganska sent till synoden, så det var den senare delen av programmet vi var med om, men det räckte väl till för oss nykomlingar. Predikningarna är vanligen inte enbart många, de är därtill långa – ofta mycket långa. Predikan kunde vi inte förstå men den nya upplevelsen av predikan sitter väl förankrad i vårt minne. Hur kommer det sig?

Evangelium på många språk

Det är vanligt att predikningarna i gränstrakterna mellan de olika stammarna och språken tolkas till annat/andra språk. Synoden på Matongo var ju på kisiiernas område, men nära intill bor luostammens folk. Bara någon kilometer skiljer dem åt. Det var

därför viktigt att såväl kisiispråket som luospråket togs med i planeringen. Icke nog med detta. Predikningar hölls ibland på swahili, det för alla stammar i Kenya gemensamma språket.

Nu trädde en predikant upp i predikstolen denna vår första synod, då vi väl hade bänkat oss i kyrkan. Men inte nog med predikanten. Två tolkar, en på var sida tågade upp i predikstolen med honom.

Predikanten talade swahili. Den ena tolken översatte till kisiispråket och den andra till luospråket. Tempot var högt och tycktes öka under predikans gång. Tolkarna måste vara snabba och ibland visste man inte om tolken eller predikanten var före. Så uppfattade jag det. Jag satt där nedslagen och missmodig. Hur skulle jag någonsin kunna lära mig något av dessa språk? Hur skulle jag få någonting sagt? Ja hur skulle man ens kunna lära sig att förstå vad som talades?

Är afrikanen född till talare?

Men visst fängslades jag samtidigt av afrikanernas förmåga att tala inför en stor folksamling. Allt tycktes bara flöda fram. Den ena frågan efter den andra gick genom mitt huvud. Vad skall det bli av allt detta? Samtidigt återkom ordet: *Tala, tig icke!* Med det ordet somnade jag den första aftonen på Matongo. Det var dessa människor jag skulle leva med för årtal framåt.

Under våra fem första år i Kenya bodde vi på Matongo station med undantag för några månader, då vi var bosatta på Wasundi station i Maragoli. Wasundi var då lutherska kyrkans utpost i norr räknat från kuststaden Kisumu vid Viktoriasjön. Några kilometer norr om staden korsar vägen ekvatorn, som är utmärkt med en stor infotavla. Därmed är vi inne i ett större område, som allmänt går under namnet: Maragoli.

Mellan Matongo och Wasundi är det betydligt över hundra kilometer beroende på vilka vägar man väljer i Maragoliområdet. Huvudvägen är långt ifrån spikrak och gör många svängar

mellan Matongo och Kisumu. Huvudvägen från Kisumu gör om möjligt ännu fler och brantare svängar då den söker sig upp mot bergen och Maragoli. Dessa vägar med alla sina kroker är bekanta för mig. Det var så att jag under tiden på Matongo fick på min lott att ansvara för såväl dop som nattvard inom Maragoliområdet. Det blev regelbundna besök på tre orter: Wasundi, Kisa och Nyang'ori.

Väntan på gudstjänstfolk

Besöken i Maragoliområdet blev många under dessa år. Det hände under vissa resor att jag mötte många oförutsedda problem. Det var inte alltid så lätt att hålla reda på dagar och tider. Många gånger kunde jag möta en tom kyrka och kanske några lekande barn som ilade hem för att berätta att en vit anlönt till kyrkan. De vuxna var då i sina sysslor med allt vad därtill hör. Nu måste man skynda sig och rusta sig för att ta emot missionären. Det gick inte så smidigt som hos oss. Därför tog det lång tid innan församlingsborna uppenbarade sig, en efter en.

Jag hade under väntetiden tillfälle att vila efter resan i den ofta tröttande hettan i bilen. Kanske förbereda mig för det möte vi skulle samlas till. Vanligen slutade det med en god uppslutning kring Guds ord. Många frågor av olika slag ställdes till mig. En del förstod jag, andra fattade jag inte. Några kunde jag ge något svar på, andra visste jag inte hur jag skulle besvara. Men afrikanerna är tålmodiga och uthärdar missionärens oförmåga att fatta de för afrikanen självklara sakerna.

Tid hade man gott om bara vi väl kom igång. Predikanten på orten ville gärna tala till sin församling då pastorn kommit på besök. Dopklassen skulle presenteras, eventuella konfirmander därtill. Givetvis ville predikanten visa vad hans dopklass kunde och att även konfirmanderna hade fått undervisning i den kristna tron. Det var för pastorn uppmuntrande att kunna följa med arbetet i bykyrkan och i den lilla församlingen.

Det fanns ett och annat att tala om med församlingen. Problem av olika slag fanns med i bilden. Det var inte alltid lätt att sätta sig in i de många problem församlingen hade att försöka reda ut. Många glädjeämnen fanns med i samtalen och den fortsatta verksamheten i församlingens liv. Men viktigast av allt var det Guds ord vi fick läsa och höra. *Tala, tig icke*. Det bästa med alla dessa upprepade besök var predikan och undervisningen om Guds fria nåd i Jesus Kristus. Ordet skall icke återvända fåfängt säger Herren. Detta löfte står fast för tid och evighet.

Nåden allena – det fulla evangeliet

*Vi håller nämligen före, att människan bliver rättfärdig genom tro utan laggärningar.
(Rom 3:28)*

På Matongo missionsstation fanns en bibelskola. Dit sökte sig unga män som ville lära sig mera om bibeln. Många räknade med att en gång få bli kyrkans predikant i någon församling. Andra ville kanske enbart lära sig mera om bibeln. En tredje kategori kom till bibelskolan utan bestämda avsikter. Det blev bara så.

En del av dessa elever hade läst bibeln på egen hand eller i någon församling i hembyn. Många hörde till någon församling. En del hörde till en luthersk församling, andra hörde till någon annan gemenskap. Många slag av olika gemenskaper står till buds. Med i skaran fanns elever som hade liten eller ringa kunskap i Guds ord. De hade inte fått någon undervisning och måhända hade deras skolgång varit bristfällig på alla sätt. En mycket blandad skara av unga män utgjorde elevskaran i denna första lutherska bibelskola på Matongo. Det var många, ofta ivriga män, som infann sig då terminen började.

Av olika oförutsedda omständigheter blev jag kallad att delta i undervisningen i bibelskolan på Matongo. Rektor Josef Imberg från Sverige ledde skolans arbete med fast hand och skrev samtidigt ett inte obetydligt antal läroböcker i olika ämnen för bibelskolan. För att avlasta hans arbetsbörda deltog jag i undervisningen för en längre tid. Jag skulle undervisa i ett ämne kallat: "Imani ya kikristo" (swahili) och kan väl närmast översättas

med: troslära. Imberg hade skrivit en utmärkt lärobok även för det ämnet och det var med nöje jag skred till verket.

Sången och musiken i generna

I elevskaran fanns en yngling vid namn Joel. Till sin gestalt var han en rask ung man. Han var frimodig och på alla sätt öppen och glad. Joel var även en god sångare i den kör vi hade vid bibelskolan. Det var en glädje att arbeta också inom musikens område och jag ombads att även leda kören. Kenyanerna är ju i regel människor som älskar sång och musik. De har musikaliteten i generna. Därför är det ett nöje att få lyssna till deras sånger och sjunga med dem.

Det var en härlig, sval morgon då jag vandrade till skolan för att undervisa i kristen tro. Dagen blev för mig minnesrik. Det blev en lång diskussion kring trosfrågor. Evangelisk-luthersk troslära vilar stadigt på de biblisk-fundamentala grundsanning-

Johnson Oyieyo Ataro, som här delar ut nattvarden och förrättar ett barndop och ett vuxendop har varit elev vid bibelskolan i Matongo.

arna med avseende å människans frälsning: Skriften allena, nåden allena, tron allena utgör kärnan och ledstjärnan i all predikan och undervisning.

Även denna morgon kom vi ganska snart in på frågan om frälsning och evigt liv i vårt samtal. Vi brukar tala "evighetsfrågorna". Jag försökte, med den nåd Gud gav mig, alltid understryka vad vi menar med evangelium. Så också denna morgon. Det blev ett långt samtal om det allra viktigaste i livet: hur vinna himmel och evigt liv?

- Pastor, det var Joel som kom med frågan. Menar du att en man kan vinna himmel och salighet utan att följa Guds lag?

Det låg spänning i luften. Sannolikt hade eleverna diskuterat denna fråga och nu skulle man pröva läraren. Vad kunde han svara på den känsliga frågan om salighetsgrunden och frälsningen?

- Det har ingen betydelse vad jag menar eller tänker. Guds ord allena ger oss rätt svar. Det var mitt svar på hans fråga.

- Men vill någon vidare utveckla frågan om grunden för vår frälsning, så skall vi anslå tid för samtal om saken. Låt oss fortsätta vårt samtal, föreslog jag.

Himmel och salighet utan lag?

Man anförde många bibelord som alla pekade på Guds rättfärdighet och hans klara befallning att vi skall leva i enlighet med hans vilja. Vidare kunde man visa på bibelord som alla pekade på det straff människan kommer att dra över sig om hon inte följer Guds uttryckliga bud i den heliga lagen. Givetvis var Guds lag, de tio budens lag, ett viktigt argument för Guds vilja och Guds hot om straff för syndaren.

- Vem av er har uppfyllt Guds lag och den rättfärdiges krav?

Min fråga möttes till en början med tystnad. Det var ingen som tycktes vara beredd att svara. Ingen? Hur kan det komma sig? En efter annan kom med i diskussionen och den blev livlig

och på många sätt givande. Men något direkt svar på min ställda fråga kom inte fram. Det blev något av "katten kring het gröt". Man pekade på människans problem här i tiden. Brister och svagheter hos en människa kunde tillskrivas olyckliga omständigheter och onda makters spel med en. Vem kunde under sådana förhållanden anklagas för brott mot Guds bud? Är det inte så att människan måste leva under dessa villkor och därmed ursäktas?

Undanflykter istället för nåd

Resonemanget känner vi igen. Motsvarande undanflykter i samtal får man höra även i vårt eget land. Men nu var tiden inne att ge ett exempel på vad Guds ord säger i denna fråga.

- Nu vet vi, att allt vad lagen säger, det talar den till dem som har lagen, för att var mun skall bli tillstoppad och hela världen stå med skuld inför Gud (Rom 3:19). Vad som kommer genom lagen är kännedom om synden. Lagen ger inte rum för undanflykter utan visar att var människa skall stå tills svars för sitt liv, gott som ont. Detta sker den dag då Jesus kommer. På domens dag gäller inga ursäkter!

Samtalet tog slut. Tiden var ute men vi kunde peka på alla hemligheters hemlighet: Människan blir rättfärdig genom tro! Genom tro på Jesus Kristus och hans gärning för hela världen. Joel fick svar på sin fråga: Skriften allena, nåden allena, tron allena! Lagens väg är stängd. Vi förmår inte uppfylla Guds lag men vi måste alla ställas inför Kristi domstol "för att var och en skall få igen sitt jordelivs gärningar" (2 Kor 5:10). Den dagen och den stunden måste vi ha en försvarare.

Vi är alla i behov av hjälp i denna sak. Ingen kan leva sorglös och likgiltig inför denna fråga. Det måste finnas en utväg för syndaren om det skall sluta väl. Den vägen finns: Guds fria nåd. Nåden allena: förlåtelsen i Jesus Kristus, som ges oss genom tron, är en säker grund för liv och salighet.

Matongo kyrka är stor som en katedral.

Möte med en ´kyrkoledare´

Följande dag var jag på resa till staden Kisumu. På hemvägen över den ofta stekheta Kanoslätten stod en liftare vid vägrenen och begärde lift. Detta är inte unikt. Det fanns alltid folk vid vägkanten som ville åka med en längre eller kortare väg. Det hände många gånger att också trafikpolisen i sina damasker och vita handskar stannade oss och begärde lift till någon plats längre fram på vägen. Men nu denna gång var det en ensam man. – Ensam, det var ovanligt. Ofta var det en liten skara som ville få hjälp med resan men nu var det en ensam man.

Jag stannade och frågade vart han var på väg.

- Till Sondu, var hans svar.

Jag skulle passera den stora marknadsplatsen Sondu och därmed passade det att han fick stiga in i bilen. Han var en man kanske omkring fyrtio år gammal. Han var välklädd och talade en god engelska. Han var tydligen en man av luostammen.

Enligt afrikansk sed presenterade vi oss för varandra. Han berättade vem han var och var han bodde och vart han var på väg och i vilket ärende. Jag gjorde på samma sätt och efter den presentationen tycktes mannen bli gladare och frimodigare i sitt uppträdande. Jag sneglade på honom då och då och kunde därmed följa med hans reaktioner under samtalets gång.

Han berättade att han egentligen var predikant i en kyrka nere på Kanoslätten. Nu skulle han till Sondu för ett möte med sina medarbetare. Jag berättade i min tur om vad jag gjorde och att jag räknades som predikant i den lutherska kyrkan. Därtill berättade jag om andra uppgifter som fallit på min lott. Nu var tiden inne för en närmare presentation av det vi avsåg med predikan. Det var inte långt kvar till Sondu och jag var intresserad av mannens tro och lära. Jag ställde en fråga till honom.

- Vad predikar du? frågade jag.

Han sken upp och sade med inte ringa frimodighet:

- Det fulla evangeliet.

Vad är det fulla evangeliet?

Jag frågade litet närmare vad han menade med "det fulla evangeliet" men det visade sig vara svårt för honom att redogöra för vad han menade. Jag fick ingen klarhet i vad han avsåg med "det fulla evangeliet". Han frågade också om jag predikar "det fulla evangeliet".

- Ja, det gör jag, blev mitt svar. Jag berättade vidare vad jag avser med "det fulla evangeliet". Han lyssnade uppmärksamt till min redogörelse och tycktes vara helt införstådd med det jag

berättade. Jag fick därmed ett tillfälle att för denne medresenär för en kort stund under färden över Kanoslätten presentera Guds fria nåd i Jesus Kristus och den fullständiga förlåtelse Jesus vunnit åt världen (2 Kor 5:18–21; Rom 5:18–19).

Han frågade var jag vanligen predikade. Vi hade vid det laget närmat oss Sondu marknad och jag kunde peka på Matongo kyrkas torn, som kunde ses på långt avstånd uppe på en sluttning.

– Får jag komma dit? frågade han.

– Javisst. Du är välkommen. Nu på söndag skall jag predika i kyrkan på Matongo. Välkommen med.

Mannen undrade också vad hans uppgift kunde bli då han anländer till Matongo kyrka. På det kunde jag bara svara att han bara får lyssna. Han blev något besviken, men lovade komma.

Jag såg honom aldrig på Matongo under den tid jag arbetade där. Man kan undra varför han aldrig kom. Var det måhända så att han blev besviken över min berättelse om Guds fria nåd i Jesus Kristus eller var det något helt annat? Gud allena vet.

Hur det var med mannens insikt om "det fulla evangeliet" vet jag inte. Av hans intresse kunde man verkligen få den uppfattningen att han menade vad han sade. Men hans oförmåga att redogöra litet mera för vad han avsåg med "det fulla evangeliet" gjorde mig besviken. Kanske var han enbart en vanlig pratmakare som det ju finns gott om.

Han hörde väl till någon kyrka? Han nämnde verkligen en viss kyrka, som jag inte hade någon kännedom om. "Kyrka" kan nere på Kanoslätten betyda någon av de gemenskaper, som där finns. Antalet av sådana grupperingar är legio och alla vill kalla sig kyrka. För oss är det svårt att fatta och förstå allt detta.

Evangeliet – uppenbarad hemlighet!

Följande dag var jag åter i bibelskolan på Matongo. Undervisningen i troslära stod på programmet. Jag tog upp frågan om

mannen och hans samtal med mig dagen innan. Jag räknade med att eleverna i klassen skulle kunna ge mig närmare upplysningar om vilken kyrka mannen kunde representera. Men det visade sig att alla tycktes vara främmande för den sekt mannen tydligt representerade. Kanske ingen ville tala om det? Kanske man inte hade något svar på frågan?

Jag återgav en del av vårt samtal under vår gemensamma bilfärd. Därmed hade vi underlag för en grundligare diskussion om "det fulla evangeliet" och vad man kan mena med det. Det tidigare samtalet i anledningen av Joels fråga var i färskt minne och det var med spänning jag följde med samtalets gång.

Någon menade att mannen ifråga verkligen var upplyst av Guds Ande. En annan ansåg att mannen hade hört någon tala om "det fulla evangeliet" och lånade uttrycket därifrån. Samtalet gick vidare och den allmänna uppfattningen blev att man inte kunde veta vad mannen avsåg.

Jag frågade eleverna vad de ansåg "det fulla evangeliet" kunde betyda, men det tidigare livliga samtalet dog ut. Det såg ut som om ingen vågade sig på ett svar. Kanske man var rädd att göra bort sig? Kanske var det respekten för mig? Eller helt enkelt för att man inte visste hur man kunde svara?

Evangelium är en hemlighet – likväl uppenbar för alla! Det låter underligt men det är likväl en sanning. Ställer vi samma fråga i vårt eget land och i vår egen krets: vad är evangelium? kan det bli som på klassen i bibelskolan. Man vet inte. En hemlighet, som ingen kommer åt genom egna insatser av vad slag det vara må. En hemlighet, som för den enklaste människa kan bli uppenbarad. Det måste vara på detta sätt, ty det heter: *av nåd är ni frälsta, genom tro* (Ef 2:8–9). Det är en Guds gåva. Det är den gåvan vi tillsägar människorna i missionens tjänst.

Döpa och lära

Se här finns vatten. Vad hindrar att jag döpes? (Apg 8:36)

Denna gång var jag på väg till en bykyrka i trakterna norr om ekvatorn intill Viktoriasjön. Området kallas med ett gemensamt namn Maragoli. I detta fall heter kommunen Kisa. Församlingen hade en ganska väl hållen kyrka. Givetvis var den byggd av jord. Man hade strukit rödbrun färg på väggarna, en lämplig blandning av vatten, sand, jord och lera. Tydligt ville man att deras kyrka skulle hållas ren och hel även för kommande dagar. Denna dag skulle jag alltså till kyrkan i Kisa. Vi skulle fira gudstjänst med nattvard. Dopklassen skulle höras och så fanns det många frågor av olika slag som skulle diskuteras.

Det var lång väg från Matongo räknat. Först resan till Maragoli, området norr om Kisumu och norr om ekvatorn. Sedan bär det av västerut mot Ugandagränsen. Vägen till Kisa var till en början bra i stort sätt i alla väder. Men den senare delen av vägen, närmast en stig, var södergrävd av de häftiga skyfall som kan komma i dessa trakter. Jorden spolas bort och kvar blir ett dike som i torrt väder kan användas som väg men som i regn blir till ett gytjeträg, såphalt och omöjligt att köra på.

Nu var det morgon och solen strålade från en klar himmel. Allt var torrt och varmt. Snart var jag i Kisumu utan desto större bekymmer och det var tid för en kopp kaffe på Mona Lisa en ofta besökt bar mitt i stan. Men färden gick vidare norrut från

Kisumu. Vägen var asfalterad och nybyggd och luften blev svalare i takt med färden upp mot bergen och ekvatorn.

Jag närmade mig ett vägskäl där jag skulle svänga av mot Kisa. Allt gick fint. Vägen var ganska bra. Det hade tydligen inte regnat på någon dag. Det gav mig mod och jag fortsatte färden till den plats där jag skulle svänga in på den slingrande stigen mot själva byn. Stigen var torr. Men visst var den fylld av sten och djupa hål som vattnet grävt ut. Eftersom marken var torr kan man ta sig fram med bil på små stigar, men mina tankar gick redan nu till hemfärden. Hur skulle jag komma hem om regnet överraskade mig innan jag kunde börja hemfärden? Jag bad till Gud om solsken och torrt väder tills jag hunnit ut till huvudvägen på hemresan.

Avgift för darrande överfart

Resan till Kisa kyrka var dramatisk även i andra avseenden. Genom byn flyter ett större vattendrag, en å, den kallas Yala River i allmänt tal. Människorna som bodde intill ån hade varit kloka och byggt en bro över ån, en anspråkslös gångbro. Det fanns längre bort, i grannbyn, en bro byggd för biltrafik men det skulle bli en lång omväg att köra den vägen. Därför valde jag den rutt vi vanligen körde.

Det var bäst att köra ned till åstranden och parkera bilen där i skuggan av några större träd. Bron var ju endast byggd för fotgängare. Man hade byggt bockar av slanor. Det var långa ben på dessa bockar. Vattnet var djupt mitt i ån. Spikar är en vara man måste betala för varför man bundit samman konstruktionen med rep. Den varan tillverkas av sisal som det finns gott om i dessa trakter. Över bockarna hade man byggt ett lock av slanor. Det var glest mellan slanorna och bara en och annan var bunden med rep.

Bron i Kisa. Vid besöket var den betydligt "enklare".

Det var på darrande ben jag tog mig över till andra stranden. Bron var smal och det skydd en ledstång på var sida borde ge, ingav inte någon känsla av trygghet. I ån, Yala River, ville jag inte störta. Vid respektive strand fanns en liten vakthydda. Ett par tre män fungerade som brovakter och inkasserade samtidigt en avgift innan man fick ge sig ut på slanorna. Priset för en över-

fart var ca 20 penni för den lokala befolkningen, då vi missionärer fick betala omkring en mark. Man räknade med att missionären hade råd att betala betydligt mera än vad en bybo hade råd med.

Jag kom lyckligt över ån även denna gång och vägen till kyrkan var en väl upptrampad stig genom landskapet. Spridda hyddor fanns åt olika håll och byn är lummig och vacker. Odlingarna och betesmarkerna är en fröjd för ögat. Här skulle man leva sitt liv. Paradisiskt vackert!

Jag hade med mig några församlingsbor från den sida av ån där jag parkerade bilen. Predikanten för bykyrkan hade sitt hem på den sida av ån där jag hade parkerat, men han hade gått tidigare för att se till att allt var klart för gudstjänsten.

Vad hindrar att hon döpes?

Vi hade kommit halvvägs till kyrkan då predikanten i sällskap med en församlingsbo kom oss till mötes. Vi hälsade i vanlig ordning och frågade de obligatoriska frågorna om hemmet och andra dem närstående. Jag tyckte mig se ett visst drag i predikantens ansikte som kunde betyda att något bekymmer låg över honom. Till saken hör att han i vanliga fall är en gladlynt och öppen natur. Nu var han förändrad. Han tog mig litet åt sidan och gav en kort redogörelse för sina bekymmer.

Församlingsbon i hans sällskap hade en dotter som låg svårt sjuk hemma. Kunde pastorn komma och be för henne nu innan vi går till kyrkan?

- Var är hemmet?

- Där! Han pekade på en hydda inte långt från stigen där vi stod.

Jag beslöt att gå med till hemmet och mitt övriga följe kom med. Väl inne i hyddan finner vi en liten kämpande flicka. Andningen var flämtande och man kunde gissa att hennes tid snart var ute. Hon hade legat så i minst en vecka.

- Kan pastorn be så att hon får leva? Det var den fråga jag väntade och den ställdes.

- Vi skall be, svarade jag, men Gud ensam avgör hur det blir med henne och hennes liv.

- Hur gammal är flickan? Fadern överlade kort med flickans mor och man kom fram till 11 år. Min uppskattning var att det kunde stämma.

Nu träder predikanten fram.

- Pastor, hon är inte döpt, kan du döpa henne nu?

Nu var det min tur att överväga och be till Gud om ledning. En bibelvers kom för mig: *Låt barnen komma till mig. Hindra dem inte.* Flickan hade vid denna tid börjat i dopklass i församlingen. Nu var kanske hennes tid ute.

Jag frågade flickan om hon kunde höra mig. Hon nickade litet till svar. Jag frågade om hon ville bli döpt till Jesus? Hon orkade inte tala men nickade till svar. Hon ville det.

Jag öppnade min väska, en kappsäck i faner, där såväl nattvardskärl som dopskål fanns med på resorna. Jag bad om rent vatten i skålen. Predikanten ordnade allt det övriga och den lilla flickan döptes vid en kort andakt. Vi sjöng en sång och lämnade hemmet och familjen i Guds förbarmande händer.

Nu kunde den avbrutna vandringen till bykyrkan fortsätta. Där satt församlingen troget väntande på vår ankomst. Jag själv var något rörd av det som hänt under färden till kyrkan och det var inte så enkelt att nu koncentrera sig på gudstjänsten.

Förbön för konkreta problem

Jag har två klara minnen från själva gudstjänsten. Det ena var körens sång. Församlingen hade tydligen en bra kör med goda sångare och en skicklig ledare. Predikanten i församlingen var ledare för kören. Det var en fröjd för örat att lyssna till den njutbara sången. Församlingen tycktes uppskatta körens sång och det förekom sånger där alla i kyrkan kunde sjunga med i någon

del av vissa kända körsånger. En sjungande församling kan man tillägga. Folket i området är känt för sin musikalitet. Det andra minnet från denna gudstjänst är av helt annat slag. Då gudstjänsten var slut och mina tankar redan gått vidare till det planerade mötet med dopklassen reser sig predikanten.

- Pastor Gustav, vi har ännu en sak att göra. Han fortsatte: vi skall be för en församlingsmedlem. Jag hade stannat kvar vid altaret under det den sista sången sjöngs och stod ännu kvar medan predikanten talade. Detta kom överraskande.

Jag kunde inte förstå vad han avsåg, men jag frågade honom vem personen var och om det var något speciellt vi skulle be för. Det var en kvinna som satt med i gudstjänsten som önskade förbön. Hon skulle följande dag göra en längre resa till släktingar längre bort och nu bad hon om förbön för resan och hela besöket. Jag bad kvinnan komma fram till den anspråkslösa altarringen och där knäböja. Hon gjorde det och jag vände mig mot altaret och knäböjde där och bad, givetvis med hög röst, för kvinnan och den resa hon skulle företa följande dag.

Ett problem blir många

Under bönen tyckte jag mig höra hur folk rörde på sig och visst undrade jag vad som hände bland de närvarande. Efter bönen vände jag mig om för att välsigna henne. Vad såg jag? Under bönen hade ett dussintal församlingsmedlemmar knäböjt intill kvinnan. Jag blev givetvis överraskad och visste inte vad jag kunde göra i denna situation. Jag beslöt fråga var och en vad de önskade att vi skulle be för och var och en svarade. En hade ett sjukt barn, en annan var utfattig, en tredje var sjuk osv. När alla sagt sitt ämne för denna förbön intogs alla i en gemensam bön. Efter välsignelsen gick var och en till sin plats i kyrkan. Nu reste sig predikanten och förklarade att gudstjänsten var slut.

Detta har stannat i mitt minne. Jag borde ju ha talat med predikanten på förhand om dylika ting men det hade jag inte

Dopundervisningen kräver olika undervisningsmetoder bl.a. beroende av graden av läskunnighet.

gjort. Den afrikanska friheten att forma och utforma en gudstjänst, allt efter behov, gjorde ett starkt intryck på mig. Visst var det för mig en speciell välsignelse att få lägga fram allas behov tillsammans med mina bröder och systrar i tron. Det kändes som om en frisk vind dragit genom den enkla kyrkan. Var det Andens vind? Den helige Andes beröring? Det tror jag.

Analfabetism försvårade dopundervisning

Nu följde ett möte med dopklassen. Predikanten ville visa hur mycket de hade lärt sig. De yngre deltagarna var läskunna och hade därför ingen svårighet att lära sig Guds tio bud, trosbekännelsen och ett antal bibelverser utantill.

Värre var det för de gamla som knappt kunde läsa, att lära sig något utantill. Allt det här visste jag på förhand. Samma mönster återkom i alla församlingar. Något förhör hölls inte här denna dag men visst fick jag en uppfattning om hur långt man kom-

mit i förberedelserna för dop. Det var redan långt lidet på dagen och molnen i söder blev allt mörkare och steg med god fart på den annars klara himlen. Jag kände en gnagande oro för den långa hemfärden. Hur skulle jag klara den första delen av hemvägen, den oländiga stigen över obanad mark, om regnet kom?

Jag visste att det inte fanns utsikter till någon snar hemfärd. Det skulle bli mat och te i normal ordning innan pastorn tog farväl. Denna del av programmet kunde inte uteslutas utan måste genomföras vilka problem som än tycktes hota.

Jag var trött och hungrig och törstig. Visst skulle det smaka med ett mål mat. Den plågande hettan i kyrkan under ett plåttak hade tagit musten ur min kropp. Vi hade varit inne i kyrkan närmare tre timmar. Det var underbart att komma ut i solen.

Vi kom över ån på den tidigare nämnda bron och inbjöds där till predikantens hem. Det var välbyggt och välvårdat på alla sätt. Det var underbart stå under trädens skugga för en liten stund innan vi steg in i anvisad hydda.

En betagande lummighet omgav själva tomten med ett antal hyddor för familjen. Vi steg in i den största hyddan och det var en lättnad. Svalkan under grästaget var en lisa för en trött man. Hyddan var ganska stor och den var väl hållen. Man hade tydligen hyddan som samlingsplats vid familjens överläggningar. – Vi kan här dra oss till minnes att familjen utgjorde en stor grupp människor av samma klan. Den sammanbands med starka band.

Maten var färdig. Den bestod av majsgröt och köttsås. Vid dylika tillfällen fanns det rostad höna på bordet. Man drack i allmänhet vatten till måltiden men missionären serverades Fanta, givetvis av den anledningen att vattnet man drack kunde vara en fara för den vites mage. Samtalet, lågmält och ledigt kring matbordet, är alltid stimulerande. Måltiden är en fest.

Nu infann sig en gäst till. Det var den nyss döpta flickans far. Han stannade innanför dörren och samtalet avstannade.

- Vår dotter dog för en stund sedan. Därefter satte han sig. Vi avslutade måltiden med en kort andakt och bön. Det var samtidigt en tacksägelse över den unga flickan som Gud kallat ur tiden.

Gud glömm inte!

Nu kom regnet. Häftigt och med styrka. Det blev ett hastigt farväl och jag började den långa hemresan. Den första kilometern gick ganska bra men därmed var inte det värsta stället passerat. Nu var jag framme vid de värsta gyttjehålen. De var nu i det närmaste vattenfyllda och bilen slirade hit och dit. Det var bara med Guds hjälp jag kunde komma vidare. Jag bad oavbrutet.

Endast Gud kunde föra mig framåt i den väglösa, eländiga terrängen. Snart stannade bilen. Den sjönk in i gyttjan. Nu stannade färden. Hjulen fick inget grepp i gyttjan och regnet piskade vidare.

- Gud, du kan låta ett under ske så att jag kommer ut till stora vägen och kan fortsätta hemfärden. Detta bad jag under den första biten av den obanade stigen. Men det tycktes vara omöjligt att komma vidare. Hade Gud glömt mig? Några minuter gick och med ens uppenbarade sig ett antal män. De tog tag i bilen, hjälpte till, och med en gång var jag åter på resa. Jag kom därmed vidare och ut till stora vägen.

Men vilka var männen? Hur kunde de veta vad som hände med mig? Några hyddor såg jag inte till i närheten? Jag vet inte. Det var Guds utsända. Det är jag övertygad om. Var det änglar? I det piskande tropiska regnet var jag plötsligt omringad av män!

- Gud, du kan låta ett under ske så att jag kan komma ut till stora vägen och kan fortsätta hemfärden. Gud har du glömt mig?

Mina tvivel som hade övermannat mig togs bort. Gud hade hört min bön. För Gud är ingenting omöjligt! Innan de ropar skall jag svara.

Eldstod i natten

Herren gick framför dem om natten i en eldstod. (2 Mos 13:21)

Den afrikanska stjärnhimlen är otroligt vacker när luften är klar och fri från damm eller moln av skiftande slag. Tankarna går till Abraham som vid Herrens hand står och räknar de otaliga stjärnor Gud har skapat (1 Mos 15:5). Men vi vet att himlen inte alltid är klar. Det fick Abraham erfara och det får var kristen människa uppleva under färden genom livet.

Den här natten var stjärnhimlen över Matongo helt mörk. Det låg tät dimma över det böljande landskapet. Det föll ett svagt duggregn och det gjorde mörkret ännu mera ogenomträngligt. Jag satt i mitt arbetsrum. Det blev ofta sena kvällar. På dagtid var det arbete ute i byarna. Det som måste göras vid arbetsbordet blev ofta kvällsarbete. Skrivarbetet måste få sin tid.

Jag kom på att bilen stod utanför garaget på gårdsplanen bakom huset. Det fanns ingen utebelysning på den sidan av huset. Det var tid att köra in den för natten. På väg tillbaka till huvudingången rundade jag husknuten och i mörkret tyckte jag mig skymta någonting mot den vitkalkade husväggen. Det var en man. Jag kände igen honom. Han bodde nära stationen och gick i kyrkan någon gång. Mannen var av någon för oss oklar anledning utstött från sitt eget samhälle. Han levde sitt liv med sin familj och nu stod han där i mörkret. Han var, som brukligt är i trakterna, beväpnad med en lång kniv som kan användas till det mesta.

"Norrbacks" hus på Matongo som det var år 1999.

Jag hälsade på honom och frågade om han sökte någon? Han svarade att han sökte mig.

- Kom med! Kom in, var mitt svar.

Han följde efter mig och vi gick in i mitt arbetsrum. Många ansåg att mannen var farlig och att man inte kunde lita på honom i alla avseenden. Vi hade inte några närmare kunskaper om den saken. Det var säkert det bästa för alla parter. Samtalet började med utbyte av allmänna fraser om familj, hälsa och livet i allmänhet. Jag tog tjuren vid hornen och frågade vad han hade för ärende till mig. Han granskade mig ingående innan han svarade.

- Det har berättats mig, sade han, att du skall in till staden i denna vecka. Kan jag få åka med dig?

- Jag skall till staden och du får åka med, var mitt svar.

Han förklarade att han behövde ett nytt hjul till skottkär-
ran. Vi läste ett Guds ord, bad och sade god natt. Han tackade, gick och försvann i mörkret. Jag blev sittande en stund i mina tankar men trött av dagens arbete gick jag snart till sängs.

Höglandsfärd i natten

Jag hade sovit en stund då det bultade på dörren. Det var nu midnatt. Vem var det? Vad gällde det nu? Med ficklampan i handen gick jag mot ytterdörren och öppnade. På trappan stod två män. Deras mörka anleten kunde inte urskiljas i mörkret men de blankslipade spjutspetsarna tilldrog sig min uppmärksamhet. Vad ville dessa två män? Vi hälsade, som brukligt är med utbyte av allmänna fraser om läget i allmänhet, och en av männen tog till orda.

- Vi behöver din hjälp. Kan du komma och hjälpa oss?

Det visade sig att en kvinna i deras by upp i bergen skulle föda barn, men födandet drog ut på tiden och man förstod att det behövdes hjälp utifrån. Nu ville man ha mig att skjutsa kvinnan till sjukhus.

Jag försökte föreslå olika platser där man kunde få tag på en bil men de påstod att inga bilar fanns att få. Männerna kände jag inte. Inte visste jag heller var deras by låg. Sömning och huttrande i den råkalla vinden stod jag där inför dessa medmänniskor. Jag ville gå in och lägga mig men samtidigt kände jag en maning att sätta mig i bilen och köra männen till deras by.

Jag klädde på mig och körde fram bilen och med männen i bakre sätet anträdde färden till deras by. Först följde vi den bekanta vägen till en liten marknad med namnet Magwagwa. Vidare ett antal kilometer och sedan bar det av in på små vägar och stigar upp i höglandet. Trakten var okänd för mig och i dimma och regn var det svårt att veta åt vilket håll vi färdades. Marken var ovanligt jämn och det gick att köra vidare.

Förtröstan på Guds hjälp

Jag började känna mig ängslig. Vad var detta? Ville man leda mig ut i markerna i onda avsikter? Kommer vi fram till någon by? Hur kan de känna stigarna? Samtalet gick trögt. Det var bara jag som då och då frågade om vägen. Hur långt är det kvar? Så

med ens öppnades landskapet. En slätt låg framför oss och genom dimman kunde vi se en väldig eld en verklig eldstod i natten resa sig mot den mörka natthimlen.

– Där är vår by. Där är vårt folk församlade.

Vi körde framåt och kunde på avstånd se att en stor skara människor fanns på platsen kring brasan. Två män kom springande mot oss och utropade med glädje att barnet är fött. Allt är väl. Jag gick ut ur bilen med mina två följesslagare. Fram steg en reslig man. Han tog min hand och förde mig närmare folkskaran. Han talade till sitt folk:

– Se här en man som kallas missionär. Han har kommit ut i natten för att hjälpa oss. Vi tackar för att du kom och vi tackar Gud som har sänt dig hit från främmande land. Vi behöver dig. Tack än en gång.

Ett mummel av bifall hördes från skaran och alla tycktes vara nöjda. Jag började tänka på hemfärden? Hur hitta tillbaka? De förstod mina tankar.

– Ta det med ro. Vi har lite te här i en hydda och så blev det en samling kring ett litet bord med te och bananer i stormlyktans bleka sken. Det fördes ett lågmält samtal.

– Vi skall betala din resa. Det var den högreste mannen som talade. Han drog upp en del sedlar ur sin ficka och frågade vad det skulle kosta. Jag beräknade besinåtgången för resan och kunde nämna en anspråkslös summa. Han betalade och tackade.

Den högreste talade igen – kanske mera till de församlade i hyddan än till mig.

– Vi ser att Gud har många vägar då vi är i behov av hjälp. Låt oss minnas detta att hjälpen är hos Gud. Till mig sade han:

– Två män följer dig i bilen ut till stora vägen och vi önskar god hemresa. Pastor, led oss i bön.

Det blev alltså ett gott slut på den nattliga färden. Modern eller barnet såg jag aldrig. Sent på morgonnatten kom jag hem till Matongo. Men visst minns jag "Eldstoden" i natten.

Inget skall skada er

Om ni dricker något dödande gift, så skall det alls icke skada dem. (Mark 16:18)

Landet Kenya har en underbar natur. Högländer och plataer omväxlande med djupa dalar och vidsträckta slätter gör ett starkt intryck på besökaren. Vissa områden, dock inte alla, har en rik och jämnfördelad nederbörd som skapar en härlig vegetation. Värme och solljus gör sitt till att bördiga områden kan odlas med framgång. De ger vanligen en god skörd.

Viktoriasjöns östra strand fortsätter österut med en vidsträckt slätt, den för många bekanta Kanoslätten. Slätten begränsas i norr, öster och söder av höga bergskedjor. Matongo och Atemo ligger på utlöpare från Kisii högland, bergskedjan i söder. Vi bodde på Atemo station i början av 1970-talet. Där fanns missionärer, såväl familjer som ensamstående. Ganska många av den lokala befolkningen i kyrkans tjänst bodde också på stationen. Arbetet var koncentrerat till Atemo-området, men även längre bort belägna bykyrkor – små församlingar – besöktes regelbundet av oss missionärer och lokala medarbetare.

Långt ner mot sjöstranden finns en församling med namnet Samanga. Området är låglänt, nära intill sjöstranden. Det betyder att klimatet är hett och fuktigt. Vid planeringen av Atemo station diskuterades även Samanga som ett förslag till plats för en missionsstation, men föll snart bort ur planeringen. Klimatet ansågs vara för påkostande för missionärerna. Men arbetet i Sam-

anga gick vidare eller som det heter i Skriften *Guds ord hade framgång och utbredde sig* (Apg 12:24).

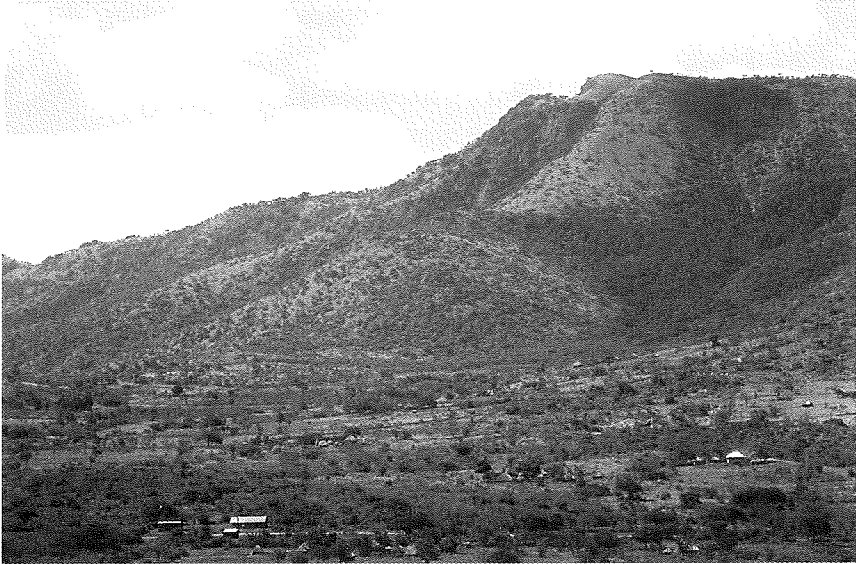
Vid den tidpunkt jag nu tänker på arbetade missionär Jorma Iiskola som ansvarig ungdomsdirektor inom kyrkan. Han gjorde ofta besök ute i församlingarna. Givetvis besökte Jorma även Samanga församling.

Den här dagen skulle jag till Samanga och fira högmässogudstjänst med församlingen. Vi planerade tillsammans och beslöt att en ungdomssamling skulle ordnas efter högmässans slut. På detta sätt kunde vi resa tillsammans. Vi planerade för avfärd till Samanga och de olika uppgifterna vi hade att utföra där. I god tid på söndag morgon startade vi från Atemo, väl medvetna om att det kunde bli en lång och het dag nere på låglandet.

Med Jorma vid ratten gick färden över Oyugis, en känd adressort för den som skrivit brev till Atemo, och vidare genom för oss kända trakter fram till vägen mellan städerna Homa Bay och Kendu. Strax söder om Kendu ligger Samanga. Från den allmänna vägen är det en kilometer till Samanga. Där finns en tomt för skola, kyrka och nödiga hyddor och där bor lärare och kyrkans predikant. På en sådan plats finns även andra människor, barn och vuxna. Vanligen är sådana inkvarterade hos någon släkting på området. Några går i skola, andra gör något annat. Det finns en hög topp på slätten, Samanga Hill. Jag gissar att det är resterna av en slocknad vulkan.

”Törstsläckare” med följder

Vi var framme i Samanga i god tid och människorna från de kring liggande hyddorna sökte sig till kyrkan. Varmt var det och man var helt genomsvettig då gudstjänsten var slut. Eftersom vi firade nattvard tog gudstjänsten väl två timmar. I hettan under plåttaket, mellantak finns ju inte, är strålningen intensiv och såväl vita som svarta klagade över värmen.

Landskapet i Kenya är omväxlande med höjder och dalar, men också med relativt jämna stäpplandskap.

Då gudstjänsten var slut tog vi en ordentlig paus. Sedan skulle den annonserade ungdomsamlingen börja.

Många ungdomar var på plats. Huvudparten var ju medlemmar i församlingen. Programmet tog sin tid och jag sökte lite svalka under ett större träd på tomten. Till sällskap hade jag några av de gamla i församlingen. Men ungdomssamlingen tog slut och vi var nu ganska långt fram på eftermiddagen. Törstiga och hungriga var vi redo att sätta oss i den stekheta bilen och köra hemåt. Men det fanns andra planer för oss. Vi skulle bjudas på något att dricka. Därför inbjöds vi till en hydda och där vi fick plats tillsammans med ett par av de gamla. Det tog sin tid, mycket länge, innan vi fick var sitt glas med något drickbart i. Vi frågade om det var vatten? Nej, men saft. Citronsaft blandad i vatten. Kanke var det så?

Till saken hör att vi aldrig drack okokt vatten, då vi inbjöds till måltid. Det fanns orsak att se till att vattnet var ordentligt kokt. Samma ordning gäller på missionsstationen. Visst var vattnet ordentligt kokt, upplyste man oss.

Vågar vi dricka?

Jag var misstänksam mot det som bjöds. Flera saker kunde tyda på att allt inte stod rätt till. Men törsten var plågende och vi konstaterade att det var omöjligt att låta bli. Vi drack var sitt glas. Läskande var det men smaken ganska intetsägande.

Nu skulle vi starta hemfärden. Nej, sitt kvar en stund. Det tog åter lång tid innan nästa servering bars in i hyddan. Den bestod givetvis av majsgröt och kokt fisk. Vi åt av det som bjöds men en gnagade oro låg över mig. Varför hade vi druckit saften? Nu tyckte jag att även maten verkade halvkokt. Vi undrade litet vad det var vi åt, men som bekant så är hungern en god kock.

När måltiden var över och de vanliga avskedshälsningarna var avklarade kunde vi nu sist och slutligen sätta oss i bilen och köra hemåt. Det var nära kväll då vi kom hem till Atemo. Var och en var trött och längtade efter att få skölja av sig svett och damm av alla slag. Snart somnade jag.

Följande morgon skulle jag ut till en by och eftersom vägen var lång och en del ärenden skulle uträttas under färden startade jag tidigt på morgonen.

Någon kontakt med Jorma eller hans familj hade jag inte innan jag i arla stund körde ut från Atemo station. Det råkade sig att vi var endast två hushåll på stationen vid den här tidpunkten. Det betyder att vi var beroende av varandra och den bil vi hade till vårt förfogande.

Nu var det så att Jorma under natten blivit sjuk. Han hade svåra smärtor i magen och krafterna sinade i takt med hans återkommande besök på toaletten. Han behövde hjälp. Den närmaste

läkaren fanns på Kendu Hospital, omkring trettio kilometer ned mot den lilla staden Kendu vid stranden av Viktoriasjön. Nu fanns det ingen möjlighet att komma till sjukhuset innan jag var tillbaka med bilen. Ovetande om hur läget var, tog jag tid på mig och väl utträttade det mesta av det jag planerat för dagen.

”Har ni egen lag?”

Sent på eftermiddagen kom jag hem till Atemo. Där hade väntan blivit lång och bönerna många under dagens timmar. Då jag kom hem fick jag genast besked om hur allvarlig situationen verkligen var. Jag drack några glas vatten och med andras hjälp fick vi Jorma in i bilens baksäte. Nu är ju Jorma en fullvuxen man och att lägga honom liggande på tvären i bilen var inte så enkelt men nöden har ingen lag. Han förmådde inte sitta i bilen. Vi körde ut från Atemo för att fortast möjligt komma till Kendu Hospital. Det var för oss kända vägar och snart skulle vi vara framme hos läkaren. Två läkare från USA arbetade där. Väl ute vid stora vägen satte vi kurs mot Oyugis marknad där vägen till Kendu tar av ned mot sjön. Men det gick inte så enkelt som vi hade tänkt.

På vägen mötte oss hinder. En grundlig trafikkontroll hade just arrangerats. Jag hade kört kanske fem kilometer då vi kom ut på en rak sträcka av vägen. Jag såg att det stod minst femtio bilar parkerade vid vägrenen. Poliskontroll! Alla bilar stannades och genomsöktes. Det hade skett ett rån på något håll och nu jagades förbrytarna. Allt och alla skulle kontrolleras. Det vimlade av poliser och det var fråga om grundliga undersökningar.

Vad kunde jag göra ? Jag började köra helt sakta längs den parkerade bilkön och kom kanske halvvägs på den långa kön då tre poliser med höjda vapen ställde sig framför vår bil. En officer ur polisen kom med raska steg fram till bilen och var ganska hög i rösten.

- Vem tror ni att ni är? Har ni egna lagar? Den tiden är förbi, var hans besked.

Han syftade säkert på kolonialtiden då de vita hade många speciella förmåner. Jag hade stigit ur bilen och lyssnade på hans skarpa åthutning.

- Herr officer! Vi kommer från Atemo station och har en döende man i bilen. Vi skall till Kendu Hospital för att söka hjälp.

Ett mildt svar stillar vrede, heter det. Jag vet inte hur mild i rösten jag var, men efter en blick av officeren in i bilen sade han:

- Kör vidare.

Jag tackade honom för vänligheten och önskade honom och medarbetarna en framgångsrik fortsättning i sitt viktiga arbete. Han gjorde honnör i stram givakt. Sådan är afrikanen. Han har alltid rum för oförutsedda situationer. Möt honom med respekt och du blir respekterad. Vi kunde köra vidare.

Framme vid Kendu Hospital fortsatte dramatiken. Vi stannade framför huvudingången och ett par sjukvårdare/sköterskor kom ut undrande vad vi ville. De fattade situationen och fick ut Jorma ur bilen och in i sjukhuset och till en av läkarnas mottagningsrum. Läkaren var en kvinna och inte helt obekant för oss på Atemo. Jag hade ett antal gånger behandlats av henne vid mina ofta återkommande malaria-attacker. Nu satt hon vid sitt arbetsbord med Jorma mer hängande än upprätt över bordet. Jag och ett par sjukvårdare utgjorde stötor för den sjuke.

"Hur kan ni vara så dumma?"

- Vad är det med honom? var hennes första fråga.

Jag berättade i korta ordalag varför vi kommit och att han varit dålig en natt och nu fram till denna stund.

- Vad har han ätit? Frågade hon omedelbart. Berätta vad ni vet.

Jag berättade om vårt besök i Samanga dagen innan och att för förplägnaden där. Hennes ansikte mörknade.

Hon spände ögonen i mig.

- Hur kan ni vara så här dumma? Vet ni inte att det är ytterst farligt att äta och dricka det som bjuds ute i byarna?

Jag svarade ingenting på den frågan eftersom jag ansåg att det i första hand var Jorma som behövde hjälp. Detta visste nog läkaren. Hon gav order åt sjukvårdarna att bära in Jorma i ett angränsande rum och han lades på en av de två bäddar som fanns där. Han var påklädd och skor på fötterna. Jag gick in för att se vad hon kunde göra.

Sjukvårdarna var väl utbildade. Själv satte hon sig på en stol och de unga männen började arbeta. Blodprov, kanyler i armarna, dropp och medicinering genom injektioner sattes i gång på några minuter. Jorma låg orörlig, förmodligen halvt avsvimmad på bädden. Nu undrade jag försiktigt vad han kunde ha för fel. Högst sannolikt matförgiftning av något slag.

- Drack du och åt på samma plats? frågade hon mig. Jag svarade att vi drack och åt på samma plats. Hon gav mig en kort blick och sade:

- Låt detta vara sista gången.

Jag svarade ingenting på denna uppmaning. Men mina tankar gick till de otaliga goda måltider jag avnjutit i hyddor på olika ställen och utan att känna minsta knip i magen. Inte heller denna gång kände jag någonting onormalt.

- Han blir här någon dag, fortsatte läkaren och därmed smög jag mig sakta ut till bilen och hem till Atemo. Mörkret hade fallit då jag kom hem. Hungrig var jag eftersom jag under dagens olika uppgifter inte fått något till livs utöver ett antal bananer. Vi kunde samlas i vårt hem och jag berättade hur dramatisk färden blev till en början men hur Gud i godhet gav oss väg vidare till den hjälp vi behövde. Det var med tacksamhet och frimodighet vi gick till vila även den kvällen.

Gud hör böner också i Afrika

Jag tror det var tre dagar Jorma vilade ut på Kendu Hospital. Han kom hem pigg och vid gott humör. Det han i första hand behövde var ett mål god mat. Man hade tydligen hållit honom på diet och lätta rätter på sjukhuset. När han hade fått sitt efterlängtnade mål var han återställd efter resan till Samanga.

Jag har många gånger tänkt på bibelverserna i Markus 16:17-18. Många gånger har jag blivit tillfrågad om jag upplevt något av dessa löften som där nämnes. Jag har ärligt svarat att jag inte tagit någon orm i händerna, men nog drivit ut onda andar genom evangelium om Jesus Kristus.

Dödande gift vet jag inte att jag skulle ha intagit men visst har det ofta blivit ett samtal med Herren om att det som dukades fram var ätbart och ofarligt. Det är helt naturligt att be för sjuka människor i Afrika precis som här hemma i Finland. Vi har uppenbara, entydiga och klara bevis på att Gud i sin nåd alltid svarar på vår bön.

Hur han svarar är en annan sak. Vi tror oss veta vad som är bäst för en själv eller för en annan människa då sjukdomen slår till men Gud allena vet bäst. Därför lämnar vi oss själva och våra bröder och systrar i Guds hand. Vi vet att han hör bön och vi ber att hans vilja skall ske. Vi prisar Herren:

*O, väldiga nåd! Vilken salighet får
ej den som i tro med sin Frälsare går!
Hans synd är försonad, hans nöd är förbi,
hos Jesus han känner sig lycklig och fri*
Psb. 353:6

Resa med prövningar

"I all deras nöd var ingen verklig nöd, ty hans ansiktets ängel frälste dem". (Jes 63:9)

Den som skall på resa har orsak att planera ordentligt. Det vet alla som gjort längre eller kortare utflykter i hemlandet eller kanske rest till främmande land. I Afrika är det orsak att vara ännu mera omständlig i sitt planerande innan resan börjar. Evangeliföreningens första missionärer i Kenya var vår familj, jag och Märta och våra två barn Thomas och Kristian. Vi anlände till Kenya den 28 oktober 1963. Sven och Linnea Klemets kom den 1 juni 1964 och missionärernas antal var därmed fyra personer. Det stod klart ganska snart att vi behövde en kurs i swahili, det språk som allmänt talas i landet och som även är kyrkans språk i många sammanhang.

Men var hitta en lämplig kurs?

Jo, i grannlandet Tanzania ordnades en kurs för nyanlända missionärer. Det var den evangelisk-lutherska kyrkan i landet som ordnade kursen. Men var i landet? Jo, i södra höglandet där kyrkan inköpt en före detta internatskola byggd och driven av vita farmare.

Farmarna hade flyttat på sig vid landets självständighet men skolan stod kvar. Kyrkan räknade med att den kunde bli ett verksamhetscentrum för olika aktiviteter. Vid denna tid, i januari 1965, stod skolan tom och väntade på kyrkans fortsatta planer. Nu skulle den för tre månader fungera som kursgård för oss nya i

Afrika. – Om kursen berättas i annat sammanhang. Här berättar jag om resan till Sao Hill, som platsen hette.

Postkontoret för Sao Hill bar det internationella namnet: John's Corner! Våra två familjer och en av Bibeltrogna Vänners missionärer, Gunhild Andersson, var anmälda till kursen. Vi skulle resa i sällskap och eftersom vi var fem fullvuxna personer och tre barn måste vi resa i två bilar. Rutten från västra Kenya till Sao Hill i Tanzania var väl planerad före avfärden. Resan måste ske i etapper.

Blir ohälsa hinder?

Den första prövningen mötte oss kort innan vi skulle avresa. Det var så att Märta insjuknade hastigt. Hög feber, smärtor i hela kroppen och diarré. Kliniken på Matongo medicinerade men utan resultat. Vi förstod inte att uppsöka ett sjukhus. Den gamla tanken "det går nog över" var djupt rotad i oss. Det gick någon dag utan förändringar men då förstod vi att det måste göras något mera radikalt. En sjukvårdare på kliniken, Joel Martin, mycket kunning och väl skolad för sin uppgift, kom till vårt hem och konstaterade på rak arm: svår malaria. Han satte in medicin som gav omedelbar verkan. Allt väl, men hur skulle vi kunna tänka på någon resa till Tanzania. Märta stapplade på svaga ben mellan bädden och toaletten.

Vi hade någon dag på oss och beslöt vänta och se hur det skulle utvecklas. Malarian var stoppad men hennes krafter var uttömda. Vi överlade och beslöt att starta resan. Det var verkligen att ta Gud i hågen, och det skall man alltid göra, och började packa. Det skulle bli en lång resa. Men det visste vi innan vi gav oss av.

Vi skulle starta från Matongo station och Klemets skulle starta från Itierio station och vi skulle mötas i Kericho, en stad mitt i det stora området av teplantager. Platsen var bestämd och vi

startade i god tid på morgonen. Minst en timme behövde vi för att komma till Kericho i rätt tid.

Vi kom fram i tid och började invänta Klemets. Tiden gick men dem vi väntade på syntes inte till. Vad kunde det bero på? Var det något missförstånd? Vi väntade ytterligare en halv timme men de uppenbarade sig inte. Vi beslöt att på den överenskomna mötesplatsen lämna ett bud att vi fortsätter framåt till Nakuru, till en stad ungefär halvvägs mellan västra Kenya och Nairobi. Där skulle vi invänta vårt sällskap på en bestämd plats.

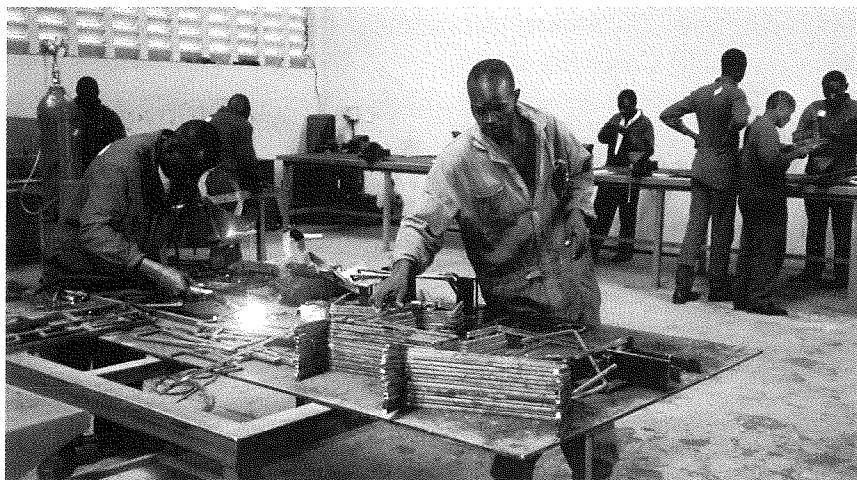
Väl framme i Nakuru blev det paus. Och då svängde Klemets bil in på parkeringen. Glädjen var ömsesidig. Nu kunde vi fortsätta vår resa i den ordning vi hade planerat. Men varför var de försenade?

I korthet låg förklaringen i att deras bil, gammal och sliten, blev oanvändbar efter att en vattenslang brustit. Det var långt till någon hjälp och de tvingades stanna. Men Gud har alla möjligheter i alla situationer. En indier dök upp och frågade om han kunde hjälpa? Dessa indier hade i allmänhet väl rustade bilar med verktyg och reservdelar. Därtill var männen kunniga och händiga. Denna indier, som nu kom i rättan tid, hade både reservslang och kunnighet. Han kunde laga motorn så att färden kunde gå vidare.

Bensinförsäljare på rätt plats

Färden fortsatte från Nakuru och vi närmade oss Nairobi, Kenyas huvudstad, där det var tid för mat och vila. Märta var trött och skulle ha behövt en säng och lång vila. Vi hade planerat att fortsätta resan samma dag till Arusha i Tanzania.

Det blev såsom vi planerat. Vi fortsatte resan. Vägen mellan Nairobi och Arusha var inte den bästa. Det tog lång tid innan vi var framme efter den etappen. Men vi kom fram till Arusha på kvällen.

Det uppstod problem med bilarna under färden till Tanzania. Då fanns det ingen verkstad till hands, utan man fick ta den hjälp som fanns att tillgå. Bilden från en teknisk skola i Kisumu år 1999.

Dagen hade varit lång och tröttsam. Mest led naturligtvis Märta av den långa resan. En måltid och en dusch var vad vi nu framför allt behövde. I Arusha fick vi det och vila på ett hotell.

Följande dag skulle vi köra vidare genom Tanzania. Vi hade som mål att nå staden Dodoma. Men också den vägen var lång och i dåligt skick. Genom öde landskap slingrade den sig vidare mot den stad vi skulle nå fram till innan mörkret föll.

Det var ingen angenäm resa. Utom den dåliga vägen var det varmt och tryckande i bilen. Kör man med fönstret öppet, om det så är endast en springa, så blir det drag. Ventilationen i bilen var inte särskilt väl utvecklad och den som fanns var fylld med det röda damm som drogs upp kring bilen.

Vi råkade också ut för större problem. Eftersom vi måste köra långa sträckor på låg växel var åtgången av bensin större än vad vi räknat med. Det började minska oroväckande i tanken och det extra reservbränsle vi hade med oss var endast några

liter. Någon medtrafikant syntes inte till och vi undrade hur långt kvar det kunde vara till Dodoma.

Det led mot kväll och snart skulle det tropiska mörkret lägga sig över landet. Vi beslöt efter en överläggning att vi fyller på Svens tank med det lilla vi hade kvar och så kör han vidare. Vi kommer efter så långt det bara finns bränsle i tanken. Så körde Sven vidare.

Vår ängslan förbyttes i gäldje då vi efter bara några kilometer fann Sven vid vägkanten ivrigt vinkande att vi skulle stanna. Han hade hittat en bensinförsäljare. Där fanns en liten butik med den ståtliga skylten: Petrol Station. Intill butiken växte ett stort träd och under trädet stod ett fat med bensin. Med en pump och en stump slang kunde vi fylla tankarna. Givetvis försökte vi få reda på hur långt det var kvar till Dodoma, hur många kilometer, men det förblev oklart. Vi trodde oss förstå att det bara var en liten bit kvar. Glada körde vi vidare. Gud hade åter visat sin makt. Han hade visst prövat vår tro, för att sedan visa sin makt.

Guds lösningar alltid tillreds

Det var längre till Dodoma än vad vi trodde. Men omsider kom vi fram. Helt främmande som vi var körde vi vägen fram tills vi tyckte oss vara mitt i staden. Vi hejdade någon vandrare i halvskymningen, men de skyndade vidare. En ung man var modigare. Han stannade och gav oss råd hur vi kunde komma fram till stadens hotell. Det var inte långt borta och efter någon sväng på de smala gatorna såg vi skylten: Hotell.

Det var inte någon imponerande byggnad och dörren in till hotellet var av enklaste slag. Men vi tog mod till oss, Sven och jag, och steg in genom dörren. Vi var inne i en bar och där satt några gäster. Med stort intresse såg de på oss. En anställd ung man kom till oss. Han undrade vad vi önskade. Han talade swahili det språk vi var på väg att lära oss, men det visade sig att

han även talade engelska. Vi ville få rum för natten och berättade vilka vi var och hur vår resa hade gått så här långt. Givetvis redogjorde vi även för slutmålet för resan. Han gick för att hämta ägaren för hotellet.

Vi blev överraskade av att ägaren för stället var en europeisk kvinna. Hon var kanske en sextioåring. Hotellägaren var en ungerska som av någon anledningen hamnat i Dodoma och nu bedrev hotell- och barrörelse. Hon förstod inte engelska utan talade swahili. Nu trädde den unga mannen till som tolk. Frågan om nattkvarter löstes. Vi togs upp till en övre våning där det fanns ett antal små rum med bäddar. Komforten var inte överdådig på något sätt, men det var ju inte det vi sökte. Vi var döds-trötta och längtade efter en bädd.

”Något att äta” en överdådig måltid

Vi var trötta, men samtidigt hungriga. Hur skulle det ordna sig med den saken? Mattiden var förbi fick vi till besked på den frågan men något skulle ordnas för oss.

Vi försökte vila och ordna för den kommande natten. Om en stund kom den unga mannen för att bjuda oss till måltiden. Vi gick med honom ner till första våningen och vidare ned till en källare. Den var indelad i flera rum och var tydligen avsedd för tillredning av måltider, bakning av bröd och annat sådant som hotellet var i behov av.

Vi bänkade oss kring ett bord dukat med många rätter av olika slag. Vi åt med god aptit. Maten var mycket smaklig. Men till vår häpnad, eller okunninghet, visade det sig att detta endast var förrätter. Nu kom själva huvudrätten: en utsökt stek. Nu fanns det bara ett problem. Vi hade redan stillat vår värsta hunger. Det var ändå omöjligt att avstå från den doftande steken. Det blev därmed en av de måltider vi aldrig kan glömma.

Måltiden i källaren gav ännu ett par minnen. I ett angränsande rum fanns en stor glödhög. Till vad? Kanske för beredning

av mat och kanske för att hålla källaren torr och varm eftersom det under regntiden kan bli svala nätter i Dodoma?

Det fanns en stor dörröppning in till rummet, men ingen dörr. Därför kunde vi se vad som fanns där på golvet. I bakgrunden bakom den väldiga glödhögen låg två stora hundar av obestämd ras. Det såg ut som om de skulle ha stort intresse av våra förehavanden. Man kan tänka sig att de var mer intresserade av bordets överflöd än av oss gäster.

Gud hade bevarat oss under den långa resan. Han ledde vår färd och då problem uppstod fanns det lösningar. Kanske inte av det slag vi hade tänkt men i enlighet med hans planer med oss. Nu var det en skön natts vila vi behövde och det fick vi. Märta hade också uthärdat strapatserna. Nästa dag skulle vi fortsätta vår resa mot en stad lägre söderut i Tanzania. Det var Iringa. Från Iringa till Sao Hill längre söderut var det sedan ett par timmars resa.

Natten i Dodoma var fridfull och gav oss god vila. Innan avfärden från hotellet åt vi en lätt frukost: smörgås, te och kanske en kopp kaffe och någon frukt. Kostnaderna för allt detta, för mat, dryck och övernattnings var mycket anspråkslösa.

Hjälp – ett tagande och givande

I fortsättningen var vägen bättre och resan till Iringa var därför inte så tröttsam som den vi avverkat dagen innan. Iringa är en större stad och vi kom dit på eftermiddagen. Vi tog in på White Horse Inn, ett värdhus mitt i staden. Här kunde vi äta och vila för att sedan orka med den återstående delen av resan till Sao Hill.

I Iringa träffade vi en missionär från Sverige. Han hade god lokalkännedom och han kunde ge oss goda råd för resan till Sao Hill och för vår fortsatta vistelse i Tanzania. Mannen hade tydligen arbetat många år som missionär inom den lutherska kyrkan i landet.

Vi startade på nytt och hoppades att färden till Sao Hill skulle gå som planerat. Mot kvällen anlände vi till vårt mål. Vi kom sist av alla kursdeltagare med undantag för en professor från USA. Han skulle delta i kursen på helt andra villkor än vi övriga.

Internatskolan var väl utbyggd med internat, skolhus, kök och matsal. En del av det viktiga vattenförsörjningssystemet hade börjat förfalla och samma sak gällde även den del som försåg oss med elström. En reovering väntade, men det ansågs att allt var i sådant skick att vi kunde bo där för kortare tid, kurstiden.

Här kom Sven Klemets att spela en viktig roll. För att hålla dessa tekniska anläggningar i funktion krävdes det nära på daglig översyn. Kring alla dessa problem finns många och underbara händelser. Men dem skall vi tala om en annan gång.

Kursdeltagarna kom från Finland, Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och USA. Huvudparten var i missionens tjänst och den övriga delen arbetade inom andra fristående organisationer. Det var en brokig skara, men på gemenskapen och sammanhållningen var det inget fel.

Vår lärare var Helen Erickson, mångårig missionär från USA. Hon hade några assistenter som trimmade oss i språkets olika vändningar. Allt var väl ordnat.

Det tog sin tid innan vi kommit tillrätta på Sao Hill efter den långa resan genom Östafrika. Vi var helt enkelt trötta. Men vi hade orsak att tacka Gud som ledde vår färd från västra Kenya till södra höglandet i Tanzania. Under en lång resa genom okända trakter och primitiva vägar beskyddade oss Herren för olycka och all fara. Han håller vad han lovar.

Se, jag är med eder alla dagar intill tidens ände (Matt 28:20).

Nunnor vid sjukbädden

Det var våra sjukdomar han bar, våra smärtor, dem lade han på sig. (Jes 53:4)

Sjukdom och plåga är ingenting främmande för oss människor. Det hör till livets villkor att möta prövningar av olika slag. Det kan bli fråga om sjukdomar, olyckor och nöd av olika slag. Missionärerna som arbetar ute på missionsfält i fjärran land är inte några undantag. Vi skulle gärna se att Gud i sin nåd gav dem speciella förmåner, men ofta är det rakt tvärtom. Alla de som arbetat som missionärer i fjärran land har personligen upplevt prövningar av olika slag. Det kan gälla en själv, någon inom den egna familjen eller någon av arbetskamraterna.

Vi hade varit på språkurs i Tanzania. Det var i början av år 1965. När kursen var slut skulle vi återvända till arbetet i västra Kenya och beslöt köra en annan väg hem, än den vi följt på resan till kursen på Sao Hill. Vi tog oss från Iringa ned mot kusten för att omsider komma till Mombasa, den stora hamnstaden på Kenyas kust. Utan större äventyr, fränsett någon punktering, anlände vi till Mombasa. Vi skulle stanna där någon dag innan resan till västra Kenya tog vid. Från Mombasa till Kisumu är det cirka tusen kilometer.

Vi följde vår plan. Det var likväl något som oroade mig. Jag sade väl ingenting till Märta eller till de övriga, men jag kände att något var i olag i min kropp. Min första tanke gick till en begynnande malaria.

Vi körde så småningom vidare hemåt, men jag blev allt tröt-
tare. Resan var tung och tröttande. Det var nog inte enbart mala-
ria som ansatte mig. Vi kom hem till Matongo där vi bodde vid
den tiden. Vila i egen säng efter några månader på annat håll
skulle säkert bli en bra medicin för min trötta kropp, trodde jag.

Det visade sig att en lätt feber återkom varje eftermiddag
och även nattetid. I allmänhet kändes det bättre på morgonen.
Utöver tröttheten och febern fick jag värk i knälederna och ar-
mens leder. Ingen våldsamt värk, men en molande värk som inte
tog slut. Det blev nog orsak till ett läkarbesök.

Jag tog mig till Kisii sjukhus, där man för tillfället kunde
finna en läkare från England. Det var sällan någon läkare från
Europa visade sig på sjukhuset i den lilla staden Kisii.

Reumatisk feber?

Sjukhuset i Kisii kan inte beskrivas, det kan bara upplevas. Jag
fick verkligen träffa läkaren som jag sökte. Han tittade på mina
leder och förhörde sig i vanlig ordning om min situation. För
det första beklagade han att det på sjukhuset inte fanns möjlig-
heter att göra någon grundligare undersökning. Det saknades
utrustning och det fanns inte personal. För det andra gav han
sin syn på mina besvär.

- Du kan ha reumatisk feber. Men det visste han inte med
säkerhet. Far till Kisumu och Viktoria Hospital. Där kan du få
bättre hjälp. Jag tackade honom och tog mig hemåt.

- Gud skall hjälpa mig så att jag blir frisk igen, var den tan-
ke som fanns hos mig.

Situationen förvärrades så att febern blev mera ihållande
och stigande. Värken ökade i samma takt. En av missionärerna
tog mig i bilen och körde in till Kisumu och Viktoria Hospital.
En vänlig nunna tog emot mig och frågade vad som stod på. Jag
berättade min historia som nu hade blivit allt längre och hon
ordnade tid hos en av läkarna på sjukhuset.

Jag kände honom från tidigare. Doktor Aggarwal, en indier, och han innehade posten som Medical Officer – vad man nu kan jämföra det med hos oss? – och hade ett visst ansvar för sjukvårdsarbetet inom det området där vi bodde och där BV hade sin klinik. Jag avser Matongo stationen.

Dr Aggarwal tog emot mig i brådskande ordning, tycktes det mig. Han menade att mina problem var av övergående art och jag kunde ta några injektioner som hjälp. Ur ett skåp tog han fram ett par ampuller och bad mig stoppa dem i fickan.

– Edra sjuksystrar på kliniken kan ge injektionerna och så blir det nog bra.

Jag tackade och vandrade ut i hettan med ampullerna i byxfickan.

Medicinering och ändå allt tröttare

Väl hemma på Matongo började behandlingen. Antalet injektioner kan jag inte minnas men det blev en del. Det vi däremot kunde konstatera var att injektionerna inte hade någon verkan på min sjukdom och att den förvärrades dag från dag.

Det fanns en annan läkare i Kisumu, dr Portsmouth. En av våra missionärskamrater tog mig till hans mottagning. Jag väntade länge på min tur men fick det nedslående beskedet, att han inte kan ta emot mig. Han hade redan för många patienter.

Hem tillbaka till Matongo. Nu var det klart att min hälsa stod på spel och vi diskuterade vad som kunde göras. Vi kom fram till att det måste bli en lång och tröttsam resa till huvudstaden Nairobi. Där fanns många läkare och där kunde jag få hjälp.

Innan vi var klara för en resa till Nairobi körde emellertid Josef Imberg, en av missionärerna från Bibeltrogna Vänner, in till Kisumu och gick till dr Portsmouths mottagning. Han fick tala med läkaren och berättade om min situation. Det gav resultat. "Patienten" skulle vara på Viktoria Hospital följande dag. Där skulle finnas bädd för mig och han skulle ta mig som pa-

tient. Stor lättnad och tacksamhet till Gud för att jag fick komma till sjukhuset under dr Portsmouths vård. Han var ju känd och erkänd. En kunnig man med lång erfarenhet.

Sven Klemets körde mig till Kisumu följande morgon. Värken hade vid det laget förvridit min hand så att jag inte kunde skriva mitt namn. Jag kunde inte hålla pennan. Febern var hög och mitt hjärta var i uppror.

Vi anlände till sjukhuset och möttes åter av ett par nunnor som tog mig till ett litet rum. Där det fanns en bädd, en stol, ett väggfast tvättfat. Sörsta delen av ytterväggen utgjordes av insektnät eller som vi skulle säga, fluggaller, eftersom det tidvis är mycket varmt i Kisumu. De klädde av mig och gav mig pyjamas av tunnaste tyg och bad mig lägga mig på sängen. Det togs temperatur, puls, blocktryck och kanske ännu något prov. Jag låg där raklång och tänkte att jag kanske skulle få dö där i Kisumu. Jag var så trött.

Absolut stillhet av nöden

Jag måste ha slumrat. Då jag slog upp ögonen var där en man som höll min hand. Dr Portsmouth hade anlänt. Han kände på mina leder, ställde någon fråga och såg mig i ögonen:

- Du har fått reumatisk feber. Gör dig väl hemmastadd i denna bädd och i detta rum. Låt dina kamrater hämta hit böcker, radio, bandspelare och allt sådant. Du måste ligga här under den behandling jag nu måste sätta in. Och du får inte ta ett steg på golvet innan jag gett lov därtill. Det kommer skötare och tar hand om dig ett par gånger per dag. Du får inte tvätta dig, du får inte raka dig. Andra gör det för dig. Du måste vila, vila och sova.

Givetvis malde det i mitt huvud: för hur länge måste jag stanna här? Jag frågade om det blir många dagar?

- Ja, det blir det, svarade han.

- Blir det någon vecka?

- Ja, det blir det, var hans svar.

Jag dristade mig att ännu fråga om det blir månader?

- Det får vi se, svarade han. Nu skall du vila. Sov gott. Vi ses.

Medicineringen sattes omedelbart in och det blev en lång tid på Viktoria Hospital. Behandlingen gjorde att värken och febern gav med sig inom några dagar. Det gick som läkaren hade hoppats. Jag sov i det närmaste dag och natt. Han kom en gång dagligen och såg till mig. Han knep i stortån så att jag skulle vakna.

- Sov vidare och vila så mycket du bara kan, var hans uppmaning.

Toaletten ordnades med en flyttbar stol intill sängen. Det var bara att ligga vidare och vänta på nya besked. Allt tog sin tid.

Jag har redan berättat om nunnorna som utgjorde huvudparten av skötarna. Någon från Skottland, en annan från Holland eller andra katolska länder. De var vänliga och kunniga.

Afrikanska manliga sjukvårdare kom två gånger per dag och tvättade mig från topp till tå. Det fanns god mat som bars in till mig i olika repriser under dagens lopp. Enligt deras system serverades dagens tunga mål klockan åtta på kvällen. Den tiden hämtades de möra biffarna in och jag lät mig väl smaka och rätade mig så småningom enligt deras märkliga tidtabeller. Givetvis sov man inte alltid så bra efter en kraftig måltid vid liggdags.

Gemenskap med katoliker och anglikaner

Jag var ensam i mitt lilla rum. Märta och missionärskamraterna kom på besök när det passade in i deras stadresor. En trogen besökare var en nunna som själv var patient på sjukhuset.

Hon var inte precis ny i landet. År 1936 kom hon ut till Kenya från England och hade sedan aldrig besökt hemlandet. Jag vet inte vad som var anledningen till att hon var på sjukhuset,

Det fanns inte lutheraner på sjukhuset, men god andlig gemenskap uppstod med en nunna.

men hon rörde sig uppe och kom alltid in till mig om jag var vaken.

Jag hade en bandspelare och god andlig sång och musik. Hon var mycket förtjust i dessa sånger även om hon inte förstod språket. Ofta bad hon om litet sång från min bandspelare. Hon tycktes få uppleva något helande för sin, som jag tror, sargade själ.

En pastor från anglikanska kyrkan i Kisumu kom ibland och hälsade på mig. Han var en glad och frimodig representant för den lokala befolkningen. Han läste Guds ord och bad för mig och mitt fortsatta liv. Han undrade hur min familj hade det och om jag längtade hem? Jag styrktes genom hans återkommande besök.

Dagarna blev veckor och det visade sig jag att måste hålla mig i bädden trettio dagar eller en månad. Den trettioförsta dagen fick jag vandra i rummet tre gånger. Första gången på morgonen, andra gång mitt på dagen och en tredje gång på kvällen.

Var gång vandrade jag tjugo minuter och såväl före som efter den lilla promenaden på darrande ben mättes blodtryck, puls och temperatur.

Här togs inga risker. Efter en vecka ansågs jag vara mogen för längre promenader. Jag fick gå ut i korridoren och så efter hand fick jag även röra mig i den lilla tropiska trädgården som fanns intill sjukhusets huvudingång. Det gick framåt och krafterna återvände. Det blev sju veckor på Viktoria Hospital våren 1965. Efter dessa sju veckor fick jag resa hem och var då ännu sjukskriven en månad innan jag fick uppta mitt arbete. Det jag trodde skulle bli några dagar blev till veckor och månader.

Sjukhusvistelsen – grundkurs i kristen tro

Jag har någon gång sagt att mina sju veckor på sjukhuset i Kenya blev en välsignad tid i mitt liv. Det var första gången jag såg sanningen om mitt eget liv såsom Guds ord beskriver den.

En människas dagar är såsom gräset, hon blomstrar såsom ett blomster på marken. När vinden går däröver, då är det icke mer, och dess plats vet icke mer därav. (Ps 103:15-16)

Jag fick tid att besinna hur min egen nådatid på ett ögonblick kan nå sitt slut. I unga dagar och med god hälsa vill vi inte tänka på tidens flykt för vårt eget liv. Allt skall gå vidare i oräkneliga år framåt.

Det är en illusion! Verkligheten är en annan. Mina veckor på Viktoria sjukhus gav mig tid att begrunda allt detta och det blev mig till rik välsignelse. Det är inte första gången sjukdom och prövningar av olika slag kan vändas till välsignelse i en människas liv.

Man kan säga att Gud satte mig på en grundkurs i kristen tro. Han kom till tals med mig och det blev mig till lycka och befrielse. Jag hade föreställt mig att Kristi kyrka i Kenya står och faller med mig och mitt arbete. Om jag inte gör mitt yttersta i alla situationer, alla dagar och delar av nätterna, kommer mis-

sionen att gå under i landet. Nu fick jag tid att besinna hur litet en människa kan göra, ja, hur omöjligt det är att omvända en enda själ till Gud om inte gör det. Ja, mera än så. Det är omöjligt för en människa att inse och tro Guds makt. En människa måste bli omvänd – genom Guds nåd!

Jag återfick hälsan. Enligt läkaren hade sjukdomen inte skadat mitt hjärta. Det ansågs tidigare att det fanns risk för just sådana följder vid reumatisk feber. Givetvis kan man inte veta hur det var med den saken och mina hjärtproblem nu långt senare kan väl ha sina rötter i den sjukdom som sju veckor band mig vid sjukbädden i Kisumu. Men allt detta är i Guds fasta hand.

Sjukdomstiden var givetvis en pärs för mina anhöriga, Märta och barnen hemma på Matongo. Hur skulle det bli med familjefadern? Hur skulle det sluta?

Det var en underbar dag att få komma hem till familj och arbetskamraterna, missionärer och lokala medarbetare. De hade i trogen förbön och omtanke följt både patienten och familjen i hemmet. Gud allena tillhör äran för allt.

Slutligen några ord om nunnornas arbete. De verkade vara väl utbildade och lämpliga för sin uppgift. Den ledande nunnan var en äldre kvinna som i många avseenden skiljde sig från de andra. Hon kom varje morgon och ställde alltid samma fråga: "How are we?" som kanske motsvarar vårt "hur har vi det?"

Något mera utöver denna ritual varje morgon hade vi inte att göra med varandra. Det var de övriga nunnorna som hade hand om själva vården. De var som folk i allmänhet. De frågade hur jag hade det och hur det stod till med familjen och om jag hade ont. Några andliga frågor tog de inte upp. Då jag försökte leda in samtalet på något andligt ämne tog samtalet slut. Det var bara den tidigare nämnda nunnan, patienten, som gärna samtalande i andliga ting.

Ja, så var det med min tid på Viktoria Hospital.

Herren är god, hans nåd varar evinnerligen. (Ps 100:5)

Möte med Gud vid Jabboks vadställe

Då stod plötsligt en Herrens ängel där. (Apg 12:7)

En del av livet på en missionsstation hör att inhandla lokala produkter från befolkningen kring stationen. Det kan gälla frukter, majs, ägg, kött och många andra varor. En granne till Matongo station sålde kött till såväl den lokala personalen som till missionärerna på station. Han skötte sina åtaganden och allt förlöpte väl. Han gick bland oss svenskatalande under namnet "köttgubben". Hans verkliga namn kan jag inte påminna mig just nu. Han levererade varorna på beställning.

En son till köttleverantören heter Samwel Omosa. Han var en trogen kyrkobesökare. Med tiden blev han predikant i vår kyrka. Jag och andra med mig imponerades av Samwels begåvning. Han är en till det yttre en ståtlig man och samtidigt öppen och pålitlig.

Personligen imponerades jag av hans vältalighet. Hans röst är stark och uttalet i det närmaste perfekt. En naturbegåvning. Han är kisii, men talar grannstammens språk, luo-språket, väl. Han talar givetvis swahili-språket flytande. Därtill kom han väl tillrätta på engelska. Han skiljde sig ur mängden på ett sätt som gjorde att man lade märke till honom.

Samwel Omosa hade hustru och barn. Därmed var han i behov av jord för sin utkomst. Längre söderut från Matongo ligger ett område som kallas Manga. Vita farmare, jordbrukare, hade i tiden tagit upp farmning på området, men nu var Manga Sett-

lement uppdelat i mindre jordlotter, eftersom befolkningen var i behov av odlingsmark. Samwel Omosa fick en lämplig lott i Manga och flyttade ut till det nya området. Han blev alltså farmare.

Evangelifest bland nybyggare

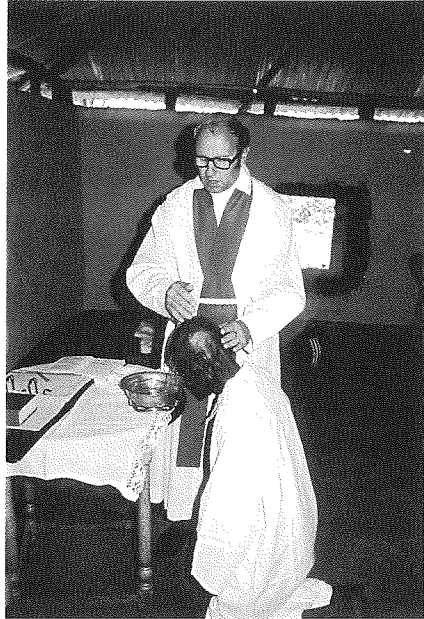
En tid framåt blev det mycket arbete med den lilla farmen, men Samwel hade sin tro med till Manga. Samwel och hans grannar samlades till andakter och möten i hemmen. Ofta var man tillsammans i hans eget hem. Guds ord hade framgång och en liten församling bland nybyggarna blev en verklighet i Manga. I olika sammanhang har jag berättat delar av det som nu följer. Det handlar om en resa till Manga.

Det var söndag och visst var det en vanlig underbar morgon med solens värme och det friska daggvåta gräset. Jag skulle till Samwel Omosas hem i Manga. Vi skulle fira gudstjänst med Herrens heliga nattvard och döpa ett antal barn vid samma tillfälle. Med mig på resan hade jag en predikant Tomas Osindi. Det gällde att starta i tid eftersom det var lång väg till Manga. Senast halv åtta skulle vi starta från Matongo.

Jag intog ett morgonmål och skyndade ut till bilen. Med mig hade jag nattvardskärl, dopskål och böcker jag skulle ha behov av. Med allt på plats slog det mig att jag borde ta kameran med på färden. Jag skyndade in för att hämta den. Väl ute på trappan slant mina daggvåta skor och jag slog kameran i trappan. Den är byggd av cement. Resultatet blev vad man kunde vänta sig. Kameran krossades till stora delar. Men nu var det inte tid att desto mera tänka på missödet utan det gällde att komma iväg.

Kisiihögländet består av väldiga åsar, plataår och dalar. Storlaget och mäktigt. Vägen slingrar sig genom landskapet, genom dalarna och upp för bergen för att sedan övergå i långa utförsvängar mot nya, tillsynes, oändliga dalar och kullar. Ofta är landskapet grönt och frodigt. Jorden är näringsrik och det

"Döpande dem ...
och lärande dem..."

mesta av landskapet är uppodlat. I allmänhet får man regn i lämpliga skurar och ganska regelbundet. Befolkningen arbetar med intresse och kunnighet på sina åkrar. Allt det här var för oss resenärer en fröjd för ögat.

Vi anlände till Manga och till Samwels hem där vi skulle mötas denna sköna morgon. Vi hälsades med ordet "frid" och ett välkommen av Samwel och hans folk. En del grannar hade infunnit sig i god tid och efter en kort stund vid tebordet kunde vi börja.

Ett lämpligt bord i hemmet täcktes med en större vit duk som jag hade med mig. Två ljus tändes, dopskålen togs fram och nattvardskärnen placeras på plats på bordet. Allt var ordnat.

Det blev en god samling kring Ordet, dopet och nattvarden. Många starka sånger sjöngs och alla tycktes vara ivriga att få delta i de olika momenten denna förmiddag. Det var evangelifest.

Det tog sin tid innan allt var avslutat. Därpå följde en rundtur kring Samwels ägor som låg välskötta och frodiga kring hemmet. Vid måltiden, som följde, blev det samtal om såväl andliga som världsliga ting. Afrikanen stressar inte, men jag började snegla på klockan. Givetvis uppfattade vår värd detta. Han föreslog nu en sång, höll bön och vi var redo för hemfärd. Jag vill här berätta om den som i många avseenden blev dramatisk. För mig blev hemresan något av "Jakobs kamp" vid Jabboks vadställe.

Bilen som ledde till 'Jakobs kamp'

Vi tog farväl och nu återstod det bara att köra hem till Matongo. Jag drog mig till minnes att bilen inte var sig lik på färden till Manga. Jag visste inte varför. Nu märkte jag att något verkligen var på tok med kraftöverföringen. Motorn gick som den skulle men det var som om motorkraften inte skulle nå fram till hjulen. Det "drog" inte som det skulle och farten minskade hela tiden.

Det var precis detta som var felet. Jag började förstå vad som var fel. Koppligen, den viktiga "skarven" mellan motor och hjul, var utsliten. Hur mycket visste jag inte och huru långt det gick att köra var omöjligt att gissa. Jag körde vidare men vägen var lång och de många dalarna och höjderna skulle korsas och det led mot kväll med mörker och natt. På vägen var det ingen trafik.

Någon hjälp kunde jag inte räkna med. Gud? Ja, visst var han med på färden, men att reparera bilen ute på Kisii högländ var nog för mycket begärt. Jag kunde inte tänka mig att en Herrens ängel skulle uppenbara sig med verktyg och lämpliga delar vid vägrenen.

Farten blev allt sämre och sämre. Jag försökte köra på allt lägre växlar för att komma över bergskammarna. Det stod rätt snart klart för mig att vi inte kunde komma fram till Matongo. Jag måste stan-na i någon hög uppförsbacke eller nere i någon dal på väg uppåt.

Min kamrat sov gott lutad mot dörren. Han tycktes vara helt fri från alla bekymmer för den fortsatta färden. Det sista

han sade innan han slumrade in var: Mungu atasaidia (swahili). Det betyder: Gud skall hjälpa. Själv kämpade jag med bilen och med mig själv. Jag var trött efter resan och alla olika uppgifter jag varit med om och nu var det bara att vänta tills bilen stannade och sedan sitta i mörkret och vänta på hjälp av något slag.

Måste problem drabba Guds budbärare?

Jag började anklaga Herren Gud. Nu har du glömt mig. Varför? Du har sänt mig till detta land. Jag är din budbärare och du själv har kallat mig. Varför måste detta drabba mig just nu? Det kunde ha inträffat på någon annan resa. På dagtid och med utsikter till snar hjälp.

Jag hörde röster. En del talade till Guds försvar. Jag tror att det var den helige Ande. En annan röst talade lika tydligt i mitt hjärta.

- Där ser du, Gud hör inte dina böner och han är långt borta. Jag tror att det var Satan som ansatte mig. Jag blev svettig och och upprorisk och på alla sätt trött på mig själv och på Gud. Det var hemskt. Vilken resa!

Nu hade jag kommit upp för en av de höga åsarna där vägen slingrade sig fram och

Det är kvinnornas sak att se till att det finns det som behövs för hushållet, inklusive veden.

på andra sidan skulle jag åter korsa en djup dal med en bäck, ett vadställe, mitt Jabboks vad!

Jag räknade med att jag kunde komma någon kilometer närmare hemmet genom att rulla ned från sluttningen och kanske kunde jag köra ännu någon bit framåt. Men det var långt till Matongo. Nere i dalens botten slingrade sig en å eller bäck och givetvis fanns det en bro över bäcken.

När jag nu med litet bättre fart närmare mig bron visade det sig att bron var tilltäpt av en hop boskap av alla slag. Ett par vallpojkar sprang in i bushen då jag kom ned för sluttningen. Den fart jag hade gick åt till inbromsning. Jag kunde inte köra rakt in i hopen av boskap. Det var bara att stanna och låta boskapen ta sig över i egen takt.

Bilmontör ur buschen

När vägen var fri körde jag över bron för att åter börja färden uppåt. Knappt hundra meter kunde jag med nöd komma framåt. Sedan var det stopp. Det var helt omöjligt att komma vidare. Bilfärden var slut. Gud hade inte hjälpt mig fastän jag var hans missionär.

Besviknen och trött steg vi ur bilen. Hur skulle vi nu handla? Jag förklarade för min reskamrat att vi måste få bud till Matongo hur det låg till och att någon kom för att bogsera oss hem till stationen. Det var lång väg kvar dit, men Tomas Osindi var genast villig att föra bud till stationen. Han tog kurs och började sin långa vandring. Det skulle ta många timmar innan han var framme, kanske vid midnattstid.

Han försvann bortom första vägkrök då jag hörde att någon rörde sig i buskaget intill vägen. Människa eller djur? var min tysta fråga. Döm om min förvåning då en man träder fram vandrande genom det höga gräset. Det var en afrikan och han kom fram till mig. Vi hälsade i vanlig ordning och utbytte allmänna fraser om livet. Allt detta hör till hälsandet. Mannen

var kanske fyrtio år gammal och gav ett intryck av vänlighet och öppenhet.

- Du har problem med bilen, var det första han sa till mig.

Jag undrade hur han kunde veta detta och han berättade att han bodde i närheten intill vägen där vid stod. I sin hydda hade han hört när bilen stannade och förblev stående.

- Jag är bilmekaniker och arbetar på verkstad. Därför kände jag igen missljuden i din bil och kom ut. Jag kan hjälpa dig, fortsatte han. Om du har en domkraft, så att vi kan lyfta bilen, så skall jag gå och hämta de verktyg jag behöver för att tillfälligt justera din koppling.

Jag hade domkraft i bilen och snart var mannen tillbaka genom det höga gräset med en verktygsback i handen. Han lyfte bilen så att han ganska lätt kunde komma under den och efter mindre än en kvart kröp han fram och förklarade att jag nu kunde köra till Matongo och sedan nästa dag till verkstad. Det behövdes en reparation. Allt han kunde göra där på vägen var det man kunde kalla "första hjälp".

Jag stod mållös och omtumlad. Jag gav mannen en liten sedel och tackade för hans vänlighet. Han ville inte ta emot någon ersättning för sitt arbete.

- Bra att jag kunde hjälpa dig. Natten är snart här, konstaterade han. Det var först efter min uttryckliga önskan att han skulle ta emot vad jag gav honom som han tog sedeln och försvann in i buskaget med verktygslådan i sin hand.

- God resa hem, var hans sista ord innan vi sade farväl.

Var det en ängel?

Det var ett under alltsammans. Det första som jag minns från denna märkliga händelse var känslan av skam för att jag så miss-tröstat och anklagat Gud då bilen gav upp. Hur kunde jag anklaga Gud och säga det högt i mitt hjärta: Gud du har glömt mig. Borde inte missionären (!) ha insett att "Herren prövar blott,

han ej förskjuter". Med ånger och sorg vände jag mig nu till Gud i tacksägelse och bön om förlåtelse för min stora synd att jag anklagat Gud för hjälplöshet och glömska. Jag vet inte hur Jakob kände det vid sitt "Jabboks vad." Kanske var det liknande känslor som jag nu kämpade med?

Jag satte mig i bilen, startade och jag kunde köra vidare i vanlig ordning. Efter ett litet stycke fann jag min kamrat som med raska steg skyndade vidare med bud till Matongo om vår belägenhet. Vilken glädje att få stanna och för min kamarat berättat hur underbart Gud hade hjälpt oss i nöden.

Vi körde vidare. Det andra jag nu började tänka på var mannen som hade hjälpt oss i nöden. Vem var han? En kisiiman? En tillfällig besökare på den platsen? En Guds ängel? Gud själv?

Mina tankar gick till Abraham som en dag satt "vid ingången till sitt tält, då det var som hetast på dagen". Tre män står plötsligt framför honom. De hade ett ärende till Abraham och Sara. Det visade sig att det var Gud själv som mötte Abraham och Sara. Gud har alla möjligheter att göra allt vad han vill (1 Mos 18).

Mina tankar går också nu långt senare till det som utspelades under vår hemfärd från Manga. Visst återkommer jag till frågan: vem var min hjälpare? Guds utsända tjänare, de heliga änglarna, kan uppträda i olika skepnader och i mest olika situationer. Det föll mig aldrig in att efterforska i trakten vem hjälparen kunde vara. Jag upplevde alltsammans så stort och mäktigt att jag inte ville göra några vidare efterforskningar i saken.

Jag tror att Gud ville tala till mig och lära mig något mycket viktigt denna resa. Visst blev jag stärkt i min tro på Guds underbara ledning. Jag kan ej glömma detta Guds handlande med mig uppe i Kisiilandet.

Vitalis Awak

*Ingen kommer på skam som förbidar dig.
(Ps 25:3)*

Det finns många tillfällen i våra liv då misströstan och uppgivenhet tar överhanden. Tillsynes är det som om vissa människor skulle förskonas från sådan plågor, men i verkligheten är det något helt annat. Alla får sin del av livets lidanden och prövningar.

Men hur är det då med Guds folk, de som lever i tro och som har "till ögonmärke de ting som inte synas"? Förskonas de från prövningar och strider? Nej. Tvärtom verkar det som om Guds folk skulle ha det ännu svårare än de otrogna.

I den lutherska kyrkan i Kenya finns en församling som heter Nyagowa (läs: nja'gåova). Den ligger västerut från Atemo och är en av de äldre församlingarna i kyrkan. I församlingens centrum eller huvudort finns en kyrka. Den invigdes av prosten Anders Gustav Stjernberg och har under årens lopp samlat församlingen till olika slag av gudstjänster. I anslutning till kyrkan finns en skola för traktens barn. De är många. Hundratals. Platsen är en utmärkt plats för evangelisation. Från Nyagowa, som ligger på en utlöpare av Kisii höglandet i sydost, ser man Samanga Hill vid vars fot det också finns en församling. Det är Samanga. Längst bort i väster ser man Viktoriasjöns blanka yta. Ibland blänker den i det kraftiga ljuset som om där skulle vara en silveryta i väster.

Jag hade en tid ansvar för Nyagowa församling och kom därför att ofta besöka huvudorten och de kringliggande bykyr-

korna. En av församlingens medlemmar har stannat kvar i mitt minne tillsammans med många andra personer. Denna luoman hette Vitalis Awak, en reslig och lång man. Ännu i sin ålderdom bibehöll han sin ståtliga hållning. Man kunde inte undgå att se honom där han rörde sig bland folk av olika slag.

Vitalis hade fått möta många prövningar under sitt långa liv. Ännu på ålderns höst måste han uppleva hur onda makter kunde förleda hans närmaste. Men han litade i alla prövningar på Guds ledning. Jag tänker på de många hembesök jag fick vara med om just i den församlingen.

En trogen förvaltare

Församlingens andliga ledningen utgjordes av en grupp män och kvinnor som utvalts av församlingen. Det var meningen att dessa "de äldste", som man kallade dem, tillsammans med prästen skulle upprätthålla kontakten med församlingsmedlemmarna. Detta gällde i första hand de medlemmar som "blev efter" under vandringen mot det himmelska hemmet.

Vitalis Awak, som i allt var trogen i uppgifter av många olika slag, var med i gruppen och var en aktad och respekterad man. Han förde oss till fots genom byn. Han kände väl sitt folk. Vi hade vårt program då vi kom till ett hem. Vi sjöng en sång, läste ett Guds ord, höll bön. Den korta andaktsstunden avslutades med sång.

Jag har inte något minne av att vi skulle ha frågat om orsaken till att man inte regelbundet kom till andakter och gudstjänster. Måhända sköttes den saken på annat sätt? Jag var onekligen en främling och därtill en vit man som man inte kunde tala med helt fritt. Jag fick den uppfattningen att Vitalis Awak gjorde många hembesök ensam och då kunde känsliga problem tas till behandling och eventuellt få en lösning.

Vitalis Awak var annorlunda än andra. Till söndagens högmässa kom han klädd i vit alba som en präst. Den var lång och

Nyagowa kyrka.

rak och gick ned till vristerna. Jag såg ingen annan man som skulle ha burit liknande kläder. Han kunde ofta erbjuda sig att sjunga solo i gudstjänsten. Ofta sjöng han:

*Det finns en port som öppen står
till Kristi nåderike
och från hans kors ett budskap går
om kärlek utan like.*

Sången ingår i luosångboken vi använder. Han hade god sångröst och sjöng med stor frimodighet. Underbart.

Gick textutredningen förbi?

Vid en samling med predikanterna i församlingen och den ofta närvarande Vitalis Awak hade vi till först en grundlig genomgång av texten. Den som försökt predika vet att det är ytterst

viktigt att läsa texten grundligt och med eftertanke. Detta försökte vi göra även denna gång.

Tydligen var jag allt för ivrig att utlägga texten. Det emottedda samtalet, som jag hade hoppats skulle bli ingående och mångsidigt, uteblev. Man tycktes inte ha några frågor kring den aktuella texten.

Efter min mångordiga utläggning av texten blev det helt tyst. Vitalis Awak tog till orda och förklarade att vi kanske hade en fråga som kunde behandlas?

– Javisst, hur lyder frågan.

En av de närvarande formulerade den.

– Hur var det när Jesus predikade? Hade han sandaler på fötterna eller var han barfotad?

Ja, visst blev jag överraskad. Jag hade väntat mig något helt annat. På den frågan kunde jag ju bara svara kort.

– Jag vet inte. Sannolikt hade han sandaler vid vissa tillfällen men stod kanske lika ofta barfotad.

Varför var den frågan så viktig för dessa mina bröder? Jag vet inte. Man kan tänka sig att det i något sammanhang hade förts diskussioner om saken och nu ville man få svar på frågan. Deras pastor kunde intet svara. Men *Herren är god, ty hans nåd varar evinnerligen.*

Han bevarar dig

*Han skall giva dina änglar befallning om dig,
att de skola bevara dig på alla dina vägar.
(Ps 91:11)*

Othoro är en luoförsamling i den lutherska kyrkan i Kenya. Den finns halvvägs mellan stationerna Matongo och Atemo och hör till de äldsta församlingarna i den lutherska kyrkan. Församlingens huvudkyrka ligger intill stora vägen mellan städerna Kisii och Kisumu. Där finns också en stor skola. Det är missionär Sven Klemets som ansvarat även för kyrkbygge. – Det är förövrigt många kyrkor, församlingshem, pastors- eller predikantbostäder som uppförts under Svens ledning och ansvar.

Det fanns från början en gammal kyrka i Othoro. Den var byggd på traditionellt sätt med väggar av jord och taket av korrugerad plåt. Den var ganska rymlig i all sin enkelhet. Vanligen var församlingens medlemmar flitiga att besöka kyrkan. Gudstjänsterna var väl besökta. Likaså kom många till andakter och möten som ordnades i kyrkan. Nu var jag efter ett antal år och många besök i Othoro kyrka där för att ta farväl av medarbetarna på orten. Det var en vanlig varm dag och värmestrålningen från plåttaket orsakade en tryckande värme inne i kyrkan.

Vi var kanske tjugo personer i kyrkan. Mitt i kyrkan hade man för detta tillfälle placerat ett litet bord för den som skulle ha ordet under samlingen. Det var med visst vemod vi möttes. Jag skulle för obestämd tid vara långt från mina bröder och systrar. Ett nära och gott förhållande var på att rivas upp. Det hade ordnats en del program för samlingen och några trädde denna ef-

termiddag fram till bordet och framförde sina tankar och ett Guds ord. De trodde att Gud skulle sända oss tillbaka inom en nära framtid. Tiden i Finland blir kort, menade man.

Nu blev det min tur att stiga fram och säga något till mina vänner. Jag hade tänkt hålla en kort predikan. Den blev också ganska kort. Kortare än jag avsett. Till saken hör att tvärs över kyrkan, från vägg till vägg, gick en sammanhållande slana. Det var ingen ås i vår mening utan en ganska klen slana. Bordet var placerat nästan mitt under slanan som band ihop väggarna.

Ormen i kyrkan

Denna beskrivning måste komma med för att läsaren skall kunna följa med vad som sen skedde. Jag hade ställt mig bakom bordet och slagit upp min bibel. Bibeltexten jag läste minns jag inte men det som följde minns jag desto bättre. Mitt i allt kom något ned från slanan ovanför mitt huvud. Det missade bordet med en tum och slog i golvet framför det lilla fyrkantiga bordet. Det var en orm!

Jag blev förskräckt och ryggade tillbaka. Ormen hade tydligen avsett att längs slanan ta sig över till andra väggen, men tappade bildligt talat 'fotfästet' och föll till golvet. Den blev omtumlad och låg framför bordet utan att ta sig åt något håll. Några av de närvarande störtade ut efter lämpliga tillhyggen och avlivade den livsfarliga, objudna gästen på några ögonblick.

Ormen kunde ha fallit på mig där jag stod. Vad det kunde ha fört med sig vet bara Gud. Givetvis blev vi alla upprörda och skakade. Mina vänner tolkade säkert hela händelsen på sitt eget sätt. Jag var beredd att fortsätta med texten och mitt tal men en av de gamla i församlingen föreslog att vi skulle byta lokal. Det fanns en predikantbostad på området och dit kunde vi gå och fortsätta vår samling.

Det fanns delade meningar om förslaget, men flertalet tyckte att det var bäst att byta lokal.

Det ansågs nödvändigt att söka en ny samlingsplats efter händelsen med ormen i Othoro kyrka.

Vi tågade ut ur kyrkan. Någon bar det lilla bordet med sig och andra förde med sig ett par bänkar och några stolar. I den lilla bostaden blev det ganska trångt men å andra sidan betydligt gemytligare än det var i den stora kyrkan. Jag fick fortsätta min textläsning och framföra vad jag hade på hjärtat denna stund. Händelsen i kyrkan togs inte till tals av någon efter att vi tågat ut ur kyrkan. Men jag såg på mina vänners ansikten och blickar att alltsammans berörde dem mycket starkt. Det tog därför en god stund innan deras anleten åter ljusnade och den afrikanska godmodigheten åter infann sig.

Efter tal och gåvor kom så den obligatoriska måltiden. Det lilla bordet bars ut och ett större hämtades in. Nu vidtog festmåltiden. Bara den som varit med om måltidsgemenskapen kring det afrikanska bordet kan föreställa sig hur angenämt det kan vara. Maten är i allmänhet väl tillredd, väl kryddad och smaklig. Den består ofta av majsgröt eller ris. En god sås hör med.

Vanligen serveras höna med såsen och givetvis är den tillredd på bästa sätt. Måltidsgemenskapen är underbar.

I allmänhet talas det inte mycket under själva måltiden. Det som talas sker lågmält och i mycket välvalda ord. Någon egentlig fråga eller något ärende tas inte upp och någon diskussion kan det inte bli fråga om. Den kommer senare vid téet som serveras efteråt. Då lossas tungornas band och samtalet flödar fritt i timmar. Så här blev det också denna märkliga dag i Othoro. Det var en underbar avskedsfest.

Händelsernas predikan

Det var först senare på vägen hem och vid hemkomsten jag började tänka på det som inträffade i Othoro kyrka. Vad var det som hände? Hur kom det sig att en orm just vid detta tillfälle sökte sig över till andra sidan och varför skulle den slå i golvet mindre än en meter från mig? Människans förnuft vet bara ett svar: sådant kan hända. Ingenting att tänka på. Men för mig blev händelsen en påminnelse om hur Gud talar till oss genom händelser som till synes enbart är tillfälligheter.

Vi vet av Guds ord att han leder och fostrar sitt folk enligt sina planer. I vår bibel finner vi högst märkliga berättelser, som vittnar om Guds ledning och fostran av sina utvalda.

Du min läsare, kan läsa i Hebréerbrevet 11 och begrunda vad där står skrivet. Många gånger blir vi mållösa då Gud uppenbarar sin makt och härlighet för oss. Det sker ofta på helt andra tider och på helt annat sätt än vi kan tänka oss. Jag vet inte ännu i dag vad Gud ville med denna händelse, om det är någonting viktigt för mig eller för någon annan i församlingen? Gud räddade mig från någonting mycket värre, allt i enlighet med sin nåd och vishet. Änglarna bevarar oss på våra vägar. Alldeles särskilt bevarar Herren oss på vägen hem till sin himmel och detta är det viktigaste.

Joseph och Loi

Tack Gud i alla livets förhållanden. Ty att i så gören är Guds vilja i Kristus Jesus. (1 Tess 5:18)

Vårt liv här på jorden är en vandring mot det egentliga hemmet. Det är Guds himmel. Men under vandringen som får oss blir olika lång, samlar vi på färdsminnen. Det är sådant vi mött och upplevt på resan. Nu tänker jag på möten med medvandrare. Eftersom jag har stort intresse för människor så blir ofta möten med andra något jag minns och återkommer till i mina tankar.

Vi bodde på Matongo station. Det var i början av vår första arbetsperiod i Kenya. Matongo var redan då en stor arbetsplats. En stor församling har där sitt centrum. Där finns klinik för sjukvården och där finns en intensiv skolverksamhet. All denna verksamhet har under tider som gått utbyggt och vuxit.

Lågstadieskolan fick en ny lärare när vi hade bott en tid på stationen. Barnen var många och lärarkåren ökades i takt med skolans tillväxt. Den nya läraren jag nu tänker på är Joseph Muluha med sin hustru Loi. De är maragolier och kommer alltså från Maragoli. Joseph och hans hustru hade vid sin ankomst till Matongo en son, sådär 1-2 år gammal. De togs emot med en viss nyfikenhet på stationen. Hurudana människor var de nya medarbetarna? Hur skulle de inrätta sitt liv på missionsstationen?

Det visade sig att paret Muluha var kristna människor. De levde i tro på Frälsaren Jesus Kristus. Deras tro tog sig uttryck på många sätt. De var alltid i gudstjänsten på söndagarna. Det

var många av de övriga kyrkobesökarna, som med förvåning såg paret Muluhya komma till kyrkan. Minst lika förvånad var man att de gick sida vid sida. Därtill bar pappan sin son.

Även vi missionärer noterade allt detta och glädde oss över de nya medarbetarnas starka vittnesbörd genom sina liv. Man kunde inte undgå att det yttre gav intryck av att han hade blivit funnen av den som säger: *Min frid ger jag er.*

Mycket gott kom genom lärarparet

Hans arbete i skolan var det ingenting att anmärka på. Givetvis kom även hans tro att påverka hans möte med barnen i klassrummet och i det dagliga umgänget med dem. Vi frågade oss var han hade mött sin Frälsare och Herre från början? Det vet jag inte. Han hade i något skede varit verksam inom pingstmissionen i sin hemtrakt. Jag kan inte dra mig till minnes vid vilket seminarium han hade fått sin lärarutbildning. Det fanns seminarier som upprätthölls av missioner och kyrkor, men också statliga seminarier var verksamma.

Hur det var med detaljerna i denna fråga kan jag inte minnas, men för Matongo skola var det en stor tillgång att få ha Muluhya som lärare. Givetvis var det också för församlingen en tillgång då barnen kunde komma under en kristen lärares undervisning. Joseph och Loi förde mycket gott med sig och blev till välsignelse för skola, församling och kyrka. Vi bör även tillägga att Loi undervisade endel grupper – och i samma tro som Joseph.

Matongo station ligger på en underbar sluttning på en utlöpare av Kisii högland. Själva stationen är uppbyggd på sluttningen på båda sidor av en betydande väg från Sondu upp till höglandet. Matongo station ligger högt uppe på åsen och omges av ett antal större och mindre byar nedåt sluttningarna. Egentligen är Kisiilandet så överbefolkat i dag, att bosättningen i det närmaste är sammanhängande.

Befolkningen? Finns det mycket folk så finns det också många problem. I den stora mängden finns det utrymme även för avvikande människor. Det finns sådana som bryter med den samhällsordning man lever i och sådant leder till stora problem. Vid den här tiden fanns bland de många unga människorna ett par unga män, kanske kunde de kallas ynglingar, som tog sig för att besöka gamla och ensamma människor. Deras ärende var att med våld ta åt sig vad som fanns och intresserade de båda. Detta hände inte en gång utan upprepade gånger.

Jakten

Hos oss kallar vi på polis då sådant händer. Bygden kring Matongo tog saken i egen hand. En morgon samlades en stor mängd människor intill den stora vägen, ett stycke nedför slutningen på en öppen plats. Det var män i olika åldrar. De hade samlats till överläggning.

En del hade spjut med sig, andra klubbor och den alltid obligatoriska "pangan", en stor kniv. Även klädseln var högst varierande från byxor och skjorta till en filt eller ett tygstycke svept kring övre delen av kroppen. Stämningen var laddad. De två unga som rånat och plågat bygdens gamla och ensamma skulle infångas och bestraffas. Tydligt hade man fått rapport om var de rörde sig för tillfället.

Jag minns väl hur en lång kedja av män finkammade slutningarna uppåt från missionsstationen. Landskapet är i det närmaste kalt ju längre upp man kommer och därför kunde man följa spaningen på långt avstånd. Man kammade noll. Efter någon timme var alla tillbaka nere på slutningen.

Överläggningen fortsatte och nya planer drogs upp. Plötsligt stannade en bil uppe på krönet av vägen som går genom stationen. Där är en livlig trafik av person- och pakettbilar som sköter transporter mellan de större orterna utefter vägen. Varror och folk ingår i transportererna. Ur bilen som uppenbarat sig

Kyrkan på Matongo har gymnasiet som granne. Eleverna deltar i gudstjänster i kyrkan. Numera finns också ett lärarseminarium där.

steg ynglingarna ut säkert helt ovetande om att jakten på dem hade börjat. Vad det kunde betyda var de säkert medvetna om och man kan tänka att de greps av fasa då de per omgående övermannades och bands med rep.

Byagemenskapen skipar rätt

Jag och andra på stationen hade följt händelsernas gång. Nu visade det sig att männen i drevet ingalunda var kärleksfulla och vänliga mot de två ynglingarna. Bundna släpades de till sluttningen där de bands vid ett träd. De utsattes för hån och gavs slag och sparkar med jämna mellanrum. En del spottade på dem.

Nu vidtog en intensiv diskussion. Jag kunde inte följa den eftersom den fördes på kisiispråket, som jag inte behärskar. En

del åskådare stod på avstånd och åsåg dramat och genom dem fick jag reda på vad som avhandlades. Man överlade om vad som kunde göras åt dessa två. Där kom det slutligen fram två förslag som man kunde diskutera vidare. En del av den stora hopen av män var beredd att prygla de två brottslingarna på platsen tills de inte mera rörde sig. Den andra delen av samlingen var av den åsikten, att de skulle föras till hövdingens Camp – en plats med en viss administration, kontor, arrest, hövdingens vaktmanskap och mycket annat som hörde till hans uppgifter.

Bön istället för ingripande

Nu var jag redo att ingripa. Jag måste gå fram och be dem skona dessa stackare. Det var uppskakande att åse det hela. Då såg jag Joseph, läraren, stå på andra sidan med knäppta händer. Han bad halvhögt. Jag gick fram till honom och sade vad jag tänkte göra, stiga in i samlingen och säga min mening. Joseph tog mig vid handen och förde mig åt sidan.

- Broder, gör inte det. Du kan inte ingripa i dessa händelserns gång. Du förstår inte deras sätt att sköta sådana här saker. Du skaffar dig bara problem, om du går in i en fråga som inte angår dig.

Muluhya visste bättre än jag hur man skulle förhålla sig i situationer som dessa. Han konstaterade att det vi kunde göra var att be för såväl de två ynglingarna som för den uppretade skaran av män.

Diskussionen gick vidare och efter långa överläggningar kunde man enas om att föra de två ynglingarna till hövdingens Camp. Det var en lättnad att de kom undan på detta sätt. Det kunde ha slutat med död för dem båda. Jag kände inte ynglingarna och likaså var den stora folkhopen främlingar för mig med undantag för de åskådare som på avstånd följde händelsernas gång. Bland åskådarna fanns en och annan församlingsmedlem. De ingrep inte i händelserna.

Hur gick det för de två ynglingarna, hurudan behandling mötte dem i hövdingens Camp? Det vet jag inte, men enligt vad som har berättats så kan behandlingen bli ganska besvärlig. Det är hövdingens skyldighet och rätt att upprätthålla ordningen bland de människor som bor inom det område han fått att övervaka. Givetvis kan han inte göra detta ensam. Han har en stab av medarbetare i sin uppgift.

Det finns i Kenyas lag klart uttalat vad som ankommer på hövdingens ansvar. I princip går hans arbete ut på att hålla ordning och vid behov vidta åtgärder. I samhället råder stränga bestämmelser och brott mot den allmänna ordningen, av vad slag det vara må, kan bestraffas genom domslut till tvångsarbete eller fängelse. De två som fördes till hövdingens Camp fick med all säkerhet hård behandling och kännabara straff.

Lärarparets tro var exempel för de vita

Det är med tacksamhet jag tänker på Muluhya. Han bad för alla och räddade mig från att dras med i samhällets interna problem. Man måste minnas att även ynglingarna hade sina närstående i samma samhälle. Hur deras anhöriga ställde sig till den hårda behandling de fick kan man lätt gissa sig till. Vilka följder det i sin tur förde med sig ligger utanför det vi som utlänningar vet eller behöver lägga oss i. Det var säkert detta och annat därtill som Muluhya hade i tankarna.

Den dramatiska jakten på brottslingarna slutade med att ynglingarna under hugg och slag fördes vidare till hövdingen och hans stab. Muluhyas kristna tro gav mig många nya tankar om missionens och missionärernas villkor i det afrikanska samhället.

Innerlig gemenskap i Maragoli

Efter någon tid blev det aktuellt för familjen Muluhya att återvända till Maragoli. Givetvis ville de arbeta bland sin eget folk

maragolierna. Vi saknade familjen Muluhya, men samtidigt var det med hopp om återseende i Maragoli. Vi hade ju från början sänts ut av Evangeliföreningen för just Maragoli och det nya arbetet som där skulle inledas av den nya missionen. I annat sammanhang skall jag återkomma till den saken men just nu skall jag ännu fortsätta med familjen Muluhya.

De fortsatte som lärare på sin hemtarkt och inköpte en tomt för att där bygga ett hus. Det intressanta för oss var att Muluhyas tomt ligger på mindre än en kilometer från det mångomtala- de Wasundi där Evangeliföreningen började sin verksamhet i Kenya.

Muluhya byggde ett för trakten ståtligt hus i tegel, rödtegel. Byggnaden har ett antal rum med ett större vardagsrum mitt i huset. Golvet är cement och väl slipat. Fönster med tillhörande luckor och ett durabelt tak gjorde Muluhyas hem till en ståtlig gård i Maragoli centrums utkant. Även tomten sågs över och detta gjorde att hemmet fick en mycket vacker inramning i landskapet. Det var välsignelse över deras arbete i såväl hem som skola.

Alltid välkommen

Läsaren kanske undrar varför jag ger så här stort utrymme åt Muluhyas och hans hem? Det bör tilläggas att Muluhyas hem ligger alldeles intill den smala byväg som leder till Wasundi. Det var därför naturligt att alltid kasta en blick mot Muluhyas, då jag körde förbi platsen på väg till eller från Wasundi. Men det finns mycket mera att berätta om denna familj. Sällan fick jag köra förbi deras hem, om de var hemma, utan att stanna och besöka dem. Ofta då jag var till Wasundi eller på annat håll i trakten kom någon budbärare med ett litet brev från Muluhyas.

– Pastor Norrback, du är välkommen till oss innan du kör hemåt.

De hade genom sina lokala kontakter reda på var man rörde sig då det blev resa till Maragoli. Budet går otroligt snabbt i

det afrikanska samhället. Den ofta återkommande inbjudan var för mig en "oas i öknen." De var vänner som bjöd mig hem till sig. Det var ett kristet hem. Och enligt afrikansk sed var det alltid måltid innan jag kunde köra vidare. Jag har alltså ätit många måltider med familjen Muluha. Samtalet kring bordet rörde sig om andliga ting. Det var de viktiga frågorna om synd och förlåtelse som samtalen gällde.

Blindhet hindrar inte andlig syn

Jag kan inte beskriva hur väl de tog emot mig och hur vänliga de var mot mig. Varför? Vad kunde jag ge dem tillbaka? Det var väl så att vår gemenskap i tron var det avgörande i denna sak.

Muluha var väl förtrogen med sin hembygd och kände människorna i omgivningen. Wasundi togs till tals ibland. Vad jag minns så var Muluha ett par gånger till Wasundi då jag var där. Han hade alltså ingen gemenskap med de människor som brukade komma till Wasundi.

Varför? Det sade han inte, men han sade några gånger sin åsikt.

- Det var illa att ni skulle möta dessa människor. De är inte goda att vara tillsammans med. Jag känner dem alla.

Längre än så gick han inte i sina få kommentarer kring Wasundi. Han ansåg kanske att det inte var hans uppgift att ta ställning till de problem som gällde ifråga om Wasundi, men han kände till problematiken.

Ofta går mina tankar till familjen Muluha som utökades till fyra söner jämte mor och far. Vad har livet fört med sig för dem? Det sista jag hörde var att Loi var i det närmaste blind. Men de vet *att för dem som älskar Gud samverkar allt till det bästa.* Den andliga synen bestod!

Elgonbergen

Jag lyfter mina ögon upp till bergen: varifrån skall min hjälp komma? Min hjälp kommer från Herren. (Ps 121:12)

På gränsen mellan Kenya och Uganda finns en stor bergskedja. Den består av ett antal höga toppar med utlöpare. Höjdstreckningar går i olika riktningar och platåer, sluttningar och åsar bildar detta väldiga bergsmassiv. Markerna kring Elgon är fruktbara och i alla avseenden goda jordbruksområden. Detta förstod de vita redan långt tillbaka i tiden. Snart nog var låglandet kring Elgon ett eftertraktat farmarområde.

Historien har sin gång. Under kolonialtiden befolkades snart en betydande del av dessa goda marker av vita farmare. Billig arbetskraft fanns att tillgå och "ett vitt högland" byggdes ut. Men nu vet vi att ingenting varar beständigt. Detta gäller även Kenyas historia. Kolonialtiden gick mot sitt slut och därmed flyttade många, de flesta vita farmarna bort från sina områden.

Den vunna självständigheten för landet gav nu möjlighet att omfördela markerna som tidigare varit i de vitas ägo. Den lokala befolkningen kunde nu bli ägare till mindre jordlotter för vad vi skulle kalla "småbruk".

I detta område finns ett tidigare större område av farmer vid namn Lugari. Hit hade många flyttat ut och en av dessa var Daudi Liyosi. Han var maragolier och var medlem av Wasundi församling. På sin nya hemort var han aktiv och samlade en liten skara människor kring sig till bibelsamtal, bön och sång. Wasundi, menade Daudi Liyosi, kunde öppna en bykyrka i Lugari. Där fanns folk nog för en liten församling.

Daudi Liyosi hade hos en vit farmare hört sig för om vi kunde få en tomt för en liten kyrka på farmarens mark. Farmaren hade ställt sig välvillig till detta och lovade ett lämpligt område för en liten bykyrka. Allt det här meddelade Daudi Liyosi oss missionärer och vi beslöt göra en grundligare undersökning av Daudis förslag. Jag hade ett par gånger tidigare besökt den lilla gruppen i Lugari, men nu skulle Sven Klemets komma med. Vi meddelade Daudi vilken dag vi skulle infinna oss. En mötesplats var sen tidigare bestämd och med Sven vid ratten startade vi vår färd som gick långt norrut från Maragoli.

Vi anlände till Lugari och på given plats fann vi Daudi väntande på oss. Hans program var att vi först skulle samlas i hans hem tillsammans med den lilla gruppen för andakt och samtal. Det var inte långt till hans nya hydda och där mötte oss en liten skara människor. Vi predikade och samtalade med dessa för oss främmande människor, som var av olika stammar.

Kyrkbygge i Lugari?

Den andra delen av programmet bestod av ett besök hos tidigare nämnda farmare. Där var vi inbjudna till måltid. Det var intressant att träffa farmaren och hans hustru. De var båda från England. Vi samtalade om vårt arbete i landet och att vi fått sådana informationer av Daudi, som satt med vid bordet, att vi kunde räkna med en tomt för en eventuell kyrka. Han bekräftade att detta kunde ordnas.

Vi var intresserade av hela området och den vita farmaren, kunde med Daudi Liyosis hjälp, berätta hur det varit under den vita farmartiden och hur situationen utvecklats efter landets självständighet. — Kenya blev ju en självständig stat hösten 1963. Samtidigt upptog Evangeliföreningen missionsarbete i landet. — Farmaren stod i beråd att sälja sina marker så snart landets myndigheter, som hade inlösningsrätt av markerna, var färdiga för förhandlingar.

Vissa områden i Kenya är bördigare än andra. Därav beror kanske också att endel stammar är bättre jordbrukare än andra.

Daudi Liyosi var ivrig att berätta om de marker han kommit i besittning av och visst fick vi besöka hans odlingar innan vi skiljdes från honom denna dag.

Många tankar rörde sig inom oss då vi tog farväl av Daudi Liyosi och hans vänner. Vad kunde vara Guds mening? Skulle vi tänka på ett arbete i Lugari i stället för Maragoli där problemen hopade sig mer och mer? Även denna sak fick vi lägga i Guds hand. Han skulle leda allting till det bästa. Vi vandrade ut från Daudis farm och vidare till bilen som parkerats en bit längre bort. Nu föreslog Daudi att vi skulle ta en annan väg tillbaka för att därmed kunna se mera av landet. Detta var ett gott förslag och vi startade hemfärden.

Det blev för oss en underbar hemfärd. Jag har sällan upplevt Afrika och det storslagna landskapet som jag gjorde denna gång. Vi kom ut på en av utlöparna från Elgon och där mötte oss en underbar syn. Vi var uppe på en vidsträckt plåtå och framför oss utbredde sig en grönskande dal. Den var delvis odlad, men

stora områden tycktes vara naturligt gräs. Den var helt jämn och gjorde ett mäktigt intryck.

Vi stannade vid en liten träddunge och satte oss i skuggan på en lämplig sten med utsikt över dalen. Vi återkom i vårt samtal om vår fortsatta verksamhet i Maragoli. Det var många problem som där mötte oss och vi var vid det här laget övertygade om att under rådande förhållanden måste Maragoli läggas åt sidan. Så svårt var det.

Skall missionsarbete upptas eller inte?

Men Lugari? Detta underbara område på Elgonslutningarna? Vi undrade hur mycket folk det fanns i området? Bosättningen verkade gles i jämförelse med de områden i Luoland och Kisii-land som vi kände till. Vad ville Herren visa oss med detta besök långt norr om Maragoli? Vi skulle ha velat få svar på en gång. Men något svar fick vi inte den dagen. Var det kanske så att Herren gav oss en dag av rekreation och vila?

Det var eftermiddag och tid att söka oss ut till någon större väg. Kväll och mörker kommer hastigt i dessa områden och vi hade lång väg att färdas. Jag ser än en gång ut över den väldiga dalen.

– Här skulle man kunna leva. Här kunde man dö: Här skulle jag kunna bli begravnen, sa jag.

Sven såg på mig.

– Det är väl inte värt att börja ett arbete här bara för att få en fridfull viloplats när tiden är inne.

Jag blev uppenbart betagen av den underbara utsikten och vi satt kvar ännu en stund. Ingen av oss anade då att Sven, min mångåriga medarbetare såväl i Kenya som i hemlandet, skulle få vila i den afrikanska jorden till dess Jesus kommer. Det är troligt att jag aldrig mer får sitta på en sluttning vid Elgonbergen och njuta. I himlen får vi svar på de många frågor vi ställt här i tiden om det ens behövs något svar? Där är Jesus allt i alla!

Wasundi

När du var yngre, omgjordade du dig själv och gick vart du ville; men när du bliver gammal, skall du nödgas sträcka ut dina händer, och en annan skall omgjorda dig och föra dig, dit du icke vill. (Joh 21:18)

Det är omöjligt att utelämna Wasundi ur denna samling av berättelser om händelser av skiftande slag från missionsfältet. Det var ju den platsen och det namnet som blivit kvar i vårt minne från de första tiderna på arbetsfältet i Kenya. Visserligen blev den planerade arbetsplatsen i Maragoli inte vad vi hade tänkt oss. Gud hade helt andra uppgifter för oss då vi väl hade kommit till Kenya. Om allt detta oförutsedda, som vi fördes in i, har jag skrivit om i annat sammanhang mera ingående. Här skall jag redogöra för några händelser vi var med om på Wasundi.

Wasundi är en plats bort om ekvatorn norr om staden Kisumu. Området kallas Maragoli och därmed menar man ett större område bestående av flera kommuner. Namnet kommer från maragolierna, en folkstam bland många andra som invandrat från norr till trakterna kring Viktoriasjöns norra del.

Olika missionssällskap, såväl protestantiska som katolska, har arbetat bland maragolierna från 1900-talets början. De finns kvar mer eller mindre aktiva. Det som förvånar besökaren är de många sekter, "utbrytare" från missionssällskapen och kyrkorna. Problematiken kring dessa utbrytningar har man funderat över i många år och som alltid finns det olika åsikter om vad som föranledde och ännu i dag föranleder utbrytningarna.

Allt nog. Maragoli var vid vår ankomst till Kenya hösten 1963 ett område som varit föremål för en intensiv missionsverk-

samhet. Någon luthersk mission fanns inte med bland de olika missionerna, men det existerade vid vår ankomst en liten luthersk församling i Maragoli. De samlades på Wasundi. Deras ledare var en lekman, Elam Musinde.

Bibeltrogna Vänners missionär, då president för den blivande självständiga lutherska kyrkan i Kenya, pastor Martin Lundström, hade kontakt med maragolierna och Elam Musinde. – Det var Martin Lundström som vid ett besök i vårt land tog upp frågan om Evangeliföreningen kunde tänka sig ett missionsarbete i Kenya? Därmed var början gjord och efter en tid av förhandlingar och många samtal beslöt Evangeliföreningen att börja ett arbete i Kenya.

Maragoliland skulle bli det nya fältet

Wasundi i Maragoliområdet var den plats som anvisades oss. Där fanns alltså redan en liten början till luthersk verksamhet. En tomt för den blivande missionsstationen Wasundi anvisades och det lutherska arbetet i Kenya skulle därmed utvidgas mot norr.

Det kan vara på sin plats att här påminna om att maragoliområdet är tätt befolkat. En sammanhängande bebyggelse såväl på höjderna som i dalarna, det finns gott om båda delarna i Maragoli, ger ett intryck av överbefolkat område. Samhället är jämförelsevis väl utvecklat. Maragoli skulle passa oss nybörjare, tycktes det oss. Men det blev annorlunda än vi tänkt.

Hösten 1963, den 28 oktober, anlände Evangeliföreningens första missionärer, d.v.s. vår familj, till Kenyas huvudstad Nairobi. Vi hade haft en god resa utan större missöden. Familjen, våra två barn jämte vi föräldrar, var lyckligt framme i Kenya där vi skulle stanna i fem år utan avbrott.

Missionär Martin Lundström med hustrun Gunborg tog väl hand om oss de första dagarna och efter en knapp vecka ställdes färden västerut till Kisii högland, där det lutherska arbetet hade

påbörjats redan år 1948. Två större missionsstationer hade byggts upp, Itierio och Matongo. En omfattande verksamhet kring dessa stationer hade vuxit fram.

Nu var vi på väg till Matongo där vi nykomlingar skulle få bo i en för tillfället ledig missionärsbostad. Maragoli var vårt mål men Wasundi kunde inte omedelbart räkna med vårt intåg. Där var många olika saker som måste ordnas, byggas och ses över innan någon missionärsfamilj kunde flytta in.

Avståndet mellan Matongo och Wasundi är långt över hundra kilometer och vid denna tid var även de s.k. huvudvägarna sandvägar. Resorna tog lång tid. Men i Afrika finns tid. Man lever verkligen efter Skriftens ord "allt har sin tid". Människorna har inrättat sitt liv i den ordningen.

Missionär utan egen bil

Till en början hade vi ingen bil. Det blev att anlita allmänna färdmedel, det betyder bussar. Det finns i allmänhet gott om såväl fordon som busslinjer, men det är inte sagt att allt fungerar såsom vi förväntar oss. Tidtabeller med avgångar och ankomster har breda marginaler, om bussen överhuvudet kommer fram. Det fanns vid denna tid många oförutsedda hinder som kunde försinka en bussfärd med timmar.

Min första resa till Maragoli och Wasundi, norr om ekvatorn, gjordes i sällskap med Martin Lundström. Vi började färden i tidig morgon, först till Kisumu och därifrån till Maragoli. Med oss i bilen hade vi två unga män som var elever i bibelskolan på Matongo. De var maragolier. De har senare gjort sig kända såväl inom den lutherska kyrkan i Kenya som inom annan verksamhet. De heter Henry Luyai och Festo Msuga. Dessa två underhöll oss med sång under färden upp i bergen mot Maragoli och Wasundi.

Lundström beslöt efter överläggningar med de två medresenärerna att ta en genväg till Wasundi. Det visade sig att det

Det fanns en hel del att göra åt huset i Wasundi när vi kom dit. Så småningom fick vi också en bil.

blev såsom man brukar säga, "genväg blir senväg". Det hade regnat hela natten och den lilla vägen, eller rättare sagt stigen, var närmast ett dike med vatten och jord. Flera gånger var vi ut och försökte få bilen framåt i lervällingen.

När vi hade kommit över det besvärligaste avsnittet av "genvägen" mötte oss en hop människor som under rop och med hotfulla gester stoppade oss. Vad stod på? Jo, en kvinna hade hamnat i en bisvärm och var illa stungen. Nu ville de att vi skulle föra henne till någon lokal sjukstuga. Vi som var på väg till ett första sammanträde på Wasundi kunde inte avbryta färden för andra uppgifter. Vi var redan försenade. De förstod att vi inte kunde åtaga oss någon sjuktransport denna gång och vi fick köra vidare.

Omsider var vi framme vid Wasundi, platsen för vår missionsstation. Visst var det med stor nyfikenhet och spänning jag såg fram emot att se Wasundi. Det hade talats och skrivits en hel

del om den planerade stationen i Maragoli och att det var här vi skulle bosätta oss och börja arbeta. Vad skulle möta oss här? Hur skulle vårt liv bli i det främmande landet?

Endast män mötte på Wasundi

En skara människor, kanske ett tjugotal, hade samlats på den anvisade tomten. Skaran bestod av män. Jag minns inte jag såg någon kvinna i hopen. Det förvånade mig! Men det skulle senare framgå varför där var endast män. Just nu var jag mycket intresserad av vad jag såg och upplevde.

På tomten fanns två byggnader av vilka den ena, något större, kallades Norrbacks hus och den andra kallades rätt och slätt stationens hus. Det var fråga om "jordhyddor" av det slag man ofta ser i området.

"Norrbacks hus" intresserade mig mest. Tomtens storlek var det omöjligt att få någon uppfattning om. Den ligger på en ganska brant sluttning och sträcker sig ända ned till ett vattendrag. Den lägsta delen är mycket brant och var vid denna tid bevuxen med skog. Övre delen av tomten var röjd och fri från buskar och stubbar. Där fanns inte någon form av odling. Gräset var röjt och allt verkade städat för vårt besök.

Mötesspråket var swahili och därmed kunde jag inte följa med vad som avhandlades. Någon del översattes senare till engelska, men jag blev knappast så mycket klokare av översättningen. Jag tog mig för att under sammanträdet gå ta en titt på "Norrbacks hus". Där fanns många intressanta ting att se på.

Byggnaden var "semipermanent". Det betyder att det är byggt på traditionellt sätt enligt gammalt mönster. Väggarna bygges av slanor och lera och golvet utgöres av tillstampad jord. Rummen, många och små i detta fall, hade mellanväggar och av samma material. Alla rum var försedda med dörrar. Det var enkla dörrar av bräder. Mellantak fanns inte i huset och taket bestod av den vanliga takplåten som används i landet. Jag vandrade

omkring i byggnaden. I längdriktningen finns en korridor och de små rummen ligger på sidan av korridoren både till höger och till vänster.

Kan vi bo så här?

Visst blev jag betänksam och undrande. Hur skulle Märta och pojkarna kunna bo här? Det var en hel del frågor som kom för mig. Hur var det med köket? Det fanns inte. Man kokade vanligtvis på en "jiko", öga, som närmast kan förliknas vid en kittel med eldstad. I "jikon" har man kol och ganska snart blir det möjligt att koka på "jikon".

Hur var det med toaletten? Det fanns ingenting av det slaget i byggnaden men ute fanns ett ordinärt litet hus för de behov vi alla har dagligen. Vatten? Plåttaket hade takrännor som ledde regnvattnet till en stor plåttank. En sådan tank finns vid alla bostäder på missionsstationerna. Det regnar bra och i allmänhet finns det vatten i tanken. Var kunde man tvätta sig? Därute. Var kunde man tvätta kläder? Därute.

Sammanträdet var snart slut och min vandring kring vårt tilltänkta hem var också färdig. Jag var nog ganska omtumlad och olycklig. Hur skulle vi få detta hus beboeligt för en familj från Finland? Vem kunde hjälpa mig? Huru mycket skulle det kosta? Hade vi pengar? Allt detta och mera därtill malde i min hjärna då jag vandrade till sammanträdesplatsen, en bit bort på tomten. Hur skulle Märta reagera då hon fick se det blivande hemmet? Någon av afrikanerna frågade vad jag tyckte om huset. Jag vet inte om jag svarade något på den frågan. Martin Lundström var optimist.

- Du förbättrar en hel del av huset och så har ni en tillfällig bostad. Senare bygger ni ett helt annat hus, var hans kommentar.

Det var kväll och det afrikanska mörkret hade lagt sig över bygden. Mötet avslutades. Vi satte oss i bilen för en lång hem-

färd till Matongo. Jag fick litet mera information om mötet och vad som där avhandlats. Det visade sig vara fråga om oklarheter i den lilla gruppens räkenskaper. Huruvida man kommit till någon lösning på problemen fick jag ingen reda på just då.

Vi körde vidare i regn och mörker på den slingrande vägen och jag blev trött av resan. Säkert hade spänningen inför det första besöket gjort sitt till att jag blev så utmattad. Vi kom hem till Matongo. Vid Märta's bord, som där väntade oss, fick jag nya krafter och vi kunde ännu samtala en stund innan det blev läggdags. Men visst var det svårt att somna efter det första besöket på Wasundi.

Martin Lundström gav mig råd hur jag skulle gå vidare. Huset måste få en ordentlig översyn. Väggarna, invändigt, måste få en rappning, golven beläggas med cement, mellantak i alla rum och inredning såsom bord och skåp i det rum som skulle kallas kök.

Jag fick tag på en husbyggare som enligt uppgift skulle vara kunnig att utföra vad jag behövde. Det visade sig att han var en ganska bra arbetare och därutöver en hygglig man. Vi kom bra överens under vårt samarbete. Han hade med sig ett par tre man som dock var några klasser sämre än "mästaren".

Upptas arbetet på rätt plats?

Innan arbetet med huset påbörjades hade man ordnat en större fest för de nyanlända missionärerna på Wasundi. Programmet man hade ordnat var minst sagt "omväxlande". Det var knappast någon "evangelifest" i vår mening. Man hade även "gycklare" inkallad och det var ju ganska främmande för oss. Jag höll en kort andakt och missionär John-Erik Ekström predikade. Mycket folk var på plats. Man hade tydligen inbjudit folk från "vägar och stigar" till festen. Märta och pojkarna var med. Vi hade varit där en gång tidigare så det var nu andra gången hela

familjen var på plats. Ingen av oss var särskilt optimistisk efter festen på Wasundi.

Det fanns inslag som gjorde att vi ställde oss frågande till hela verksamheten på platsen. Visserligen måste man beakta att vi var nykomlingar och okunniga om det mesta som hör till afrikansk kultur. Därtill var ju språket ett allt överskuggande problem, vi förstod ju inte vad som sades och vad det hela gick ut på. Förståelse av språket är viktigt, men visst minns jag vad BV:s missionär Anna-Brita Albertson sade till mig då jag en gång beklagade mig över att man inte visste vad som talades.

- Gustav, ibland är det lyckligare för dig om du inte förstår allt som sägs.

Hon hade alldeles rätt. Det förstod jag först långt senare.

Vi hade nu fått en viss uppfattning om Wasundi och verksamheten i Maragoli. Men det var först efter några månader vi flyttade in till Wasundi. Därmed kunde vi få en bättre och grundligare uppfattning om "vårt tänkta arbete" i Maragoli. I det följande skall vi återkomma till livet på Wasundi och hur vi kunde anpassa oss till de villkor vi skulle leva med. Vi hade hela tiden en fast förtröstan till Herren att han skulle leda allt till det bästa.

Alla Herrens vägar är nåd och trofasthet. (Ps 25:10)

Det fick vi nog uppleva under vår tid på Wasundi.

Resor, vaccinationer och vardagslivet

Solen skall icke skada sig om dagen, ej heller månen om natten. (Ps 121:6)

Arbetet på Wasundi började med att vårt hus genomgick en om- och tillbyggnad. Vi bodde på Matongo och för mig blev det att göra många resor till Wasundi och där följa med arbetet. Utan bil nödgades jag anlita bussar och gå den sista biten till fots från Mbale marknad till Wasundi. Någon natt sov jag över i det halv-färdiga huset och någon natt tog jag mig ned till staden Kisumu där jag övernattade i ett anspråkslöst gästrum på KFUM, för att igen följande morgon ta en buss upp till Maragoli. Efter några dagar av kommande och farande tog jag bussen hem till Matongo. Bussresorna tog sin tid, men var enligt min mening en utmärkt "grundkurs" för missionären. Resorna gav mig många nyttiga lärdomar.

Många oförutsedda överraskningar fick jag vara med om. Jag satt i en buss från Kisumu på väg mot Maragoli och den var, som alltid, fullpackad med folk. Några kilometer utanför staden stoppades bussen av två poliser.

- Alla ut ur bussen och ställ er i kö.

Vad såg jag? Jo, några tiotal meter in i bushen hade man placerat ett litet bord och vid bordet stod två sjukvårdare i vita rockar. På bordet brann en spritlampa. Alla skulle vaccineras mot smittkoppor. Jag försökte förklara att jag redan var vaccinerad och därför behövde jag ingen ny vaccination."

- Ställ dig kön, var svaret.

Fram med armen, en snabb putsning, vaccin på huden och med en kraftig nål stack man hål på huden där vaccinet drop-pats. Jag försökte protestera och garanterade att jag redan var vaccinerad mot smittkoppor.

- Så säger alla. Ställ dig i kön och håll dig lugn.

Jag fick samma dos som andra. Bytte man nål? Nej, den man hade till verktyg drogs ett par gånger genom spritlågan och så ansågs den vara ren. Nästa. Jag tog ännu till orda och frågade om man fick något papper på denna vaccination? Det kan ni utläsa från er arm när det behövs. Alla in i bussen och resan kunde fortsätta. Något men av vaccinationen kunde jag inte konstatera. Senare skaffade jag ett intyg över alla erhållna vaccinationer och det var bra att ha till hands andra gånger.

Räddad undan vaccination

Endast en gång var jag illa ute. I sällskap med Sven Klemets var vi på resa för att hämta vår son Thomas från internatskolan i Bukoba i Tanzania. Vi färdades med bil genom Uganda och utmed Viktoriasjöns västkust mot gränsen mellan Uganda och Tanzania. Gränsen utgörs av en mindre älv, River som de själva säger. Trafiken skötes med färja över älven. Allt gick bra fram till färjstället där man åter genomförde en vaccination av något slag. Kontrollen var sträng och några undantag fanns inte.

- Alla ställer sig i kön. Ingen överfart innan vaccinationen är klar.

Nu var det mera kritiskt. Vi måste ställa oss i kön och man hade en spruta och tydligen endast en nål. Något byte såg vi inte till. Under polisens övervakning höll man oss på plats. En av sjukvårdarna kom och frågade vilka vi var och vart vi var på väg.

- Stig ut ur ledet. Ni kan inte ta den här vaccinationen. Res vidare.

Vi drog en suck av lättnad och med tack till Gud för att allt

ordnade sig skyndade vi till bilen och ombord på färjan. Vi var verkligen ängsliga den gången. Men Herren räddade oss från något värre.

Omsider var tiden inne för oss att flytta till Wasundi. Visst var det spännande och ovisst. Hur skulle vi klara oss? Vad hade framtiden i beredskap åt oss? Frågorna var många, men några svar hade vi inte. Vi satte vår lit till Herren och hans ledning.

På Wasundi försökte vi inrätta oss på bästa sätt. Det första som vi uppmanades att ordna var frågan om nattvakter. Alla missionsstationer har en eller flera nattvakter. Det behövdes även på Wasundi. Två äldre män anmälde sitt intresse och vi hade en kort intervju med dem. Det blev så att båda anställdes.

Trygghet i Herrens händer

De skulle under nattens timmar vaka över Wasundi. Den ena från sex på kvällen till midnatt och den andra från midnatt till morgon. Det bestämdes att de skulle byta så att respektive vakt fick såväl kvällspass som morgonpass. De var försedda med en tung militärmantel från kolonialtidens engelska restlager. Natten kan bli sval uppe i bergen. Till utrustningen hörde ett välslipat spjut och den stora kniv, som kallas "panga" och användes till det mesta i dagliga livet. En klubba, som kallas "rungu", ingick också ibland i utrustningen.

Kvällsvakten anmälde sin ankomst och gjorde en besiktning av hela området. Kände på dörrar och såg efter att ingenting hade glömts vind för våg. Han uppvisade åtminstone i den snabbt kommande skymningen nit och allvar i sin uppgift. Vi hade ingen annan belysning än stormlykta (nötslykton, som den kallas på min hembygds mål). Den tid vi hade stormlyktan tänd rörde han sig kring vårt hus.

Hur det var då vi somnat vet vi inte. Kanske somnade han själv på lämplig plats? Men Herrens änglar vakade – och vakar – över oss dag och natt. Vi sov tryggt.

Hur byte av vakturer gick till vet jag inte. Måhända var det en formalitet som de skötte på egenhand efter eget mönster. Den som hade morgonvakten hade specialuppgifter. Han skulle se till att det fanns vatten i en stor aluminiumbalja som stod på en av stenar ordnad eldstad utanför vårt hus. Icke nog därmed. Klockan sex på morgonen skulle vattnet vara varmt. Han började således elda under det stora fatet en timme på förhand.

När jag efter sex tog mig en tripp ut i den svala morgonen kunde han avlämna rapport om vad som timat under natten. Vanligen var det inte något att tala om. Därmed kunde han söka sig hemåt.

Dagvakt och shambaboy

I ett senare skede hade vi även en "dagvakt" som höll ett öga på Wasundi och de människor, kända och okända, som tog sig en titt på vad vi hade oss för på stationen. Ofta var jag ute på resor men Märta fanns på plats med våra två barn. Elam Musinde, som residerade i den andra byggnaden på Wasundi, var ibland ute i olika ärenden och därför behövdes det en dagvakt då ingen annan man fanns på plats.

Senare kombinerades dagvaktens syssla med arbete som "shambaboy". Vi hade en man som utöver den allmänna övervakningen skötte våra små planteringar. Vad kan ordet "shamba" betyda? Det betyder egentligen "åker" men användes i allmänhet som benämning på alla odlingsbara täppor.

Vår "shambaboy" hette Zedekea Masaya. En mycket god arbetare och pålitlig i alla avseenden. I dag har han utbildats till predikant i den lutherska kyrkan. Med tacksamhet tänker vi på honom.

Det fanns orsak att hålla sig med såväl nattvakt som dagvakt. Wasundi ligger isolerat med att fåtal närliggande grannar. En vaktman behövs på platsen. Det stora problemet till en början var ju att vi inte kunde tala med nattvakterna desto mera än

enstaka korta meningar och det går ju inte att använda samma meningar hela tiden. Zedekea Masaya talade engelska. Detta blev oss till stor hjälp i många olika situationer.

Vattenfrågan måste lösas

Jag har tidigare nämnt vattentanken, som samlade regnvatten för dagligt bruk. För framtiden behövdes flera tankar eller en brunn. Man såg sällan eller aldrig brunnar. Någon har jag sett under våra år i Kenya. Man höll sig till andra källor s.s. strömmar, vattensamlingar eller källor. Vi beslöt att göra ett försök. På tomten hade funnits ett stort eukalyptusträd. Det fanns inte kvar då vi kom till platsen. Men stubben fanns kvar.

Då Sven och Linnea Klemets kommit till Wasundi våren 1964 var det många och stora frågor vi hade att ta ställning till. Hur skulle vår verksamhet utvecklas på Wasundi? Vattenfrågan var en sak vi måste lösa om det skulle bli någon utvidgad verksamhet på Wasundi.

Stubben från det nämnda eukalyptusträdet stod kvar som ett vittne från tiden före vår ankomst till Maragoli. Trädet måste ha varit stort eftersom stubben hade enväldig omkrets. Nu menade vi, att eftersom ett så stort träd hade vuxit upp på platsen, så måste det finnas rikligt med vatten där trädet stått. Kanske var där rent av en källa?

Vi arrangerade en talko med många deltagare och stubben grävdes loss och drogs med manskraft fördelad på många rep upp ur sitt läge. Någon källa porlade inte under stubben men ved skulle vi få i stor mängd. Rötterna var många.

Slagrutan gav olika resultat

Nu tog vi till slagrutan, mera på skämt, för att undersöka den tänkta platsen för en brunn. Det fanns många åskådare som andlöst följde våra förehavanden. Jag har inte något minne av att de skulle ha sett något liknande tidigare. Man grävde ju inte brun-

nar och därmed behövdes heller inte något sökande. Vi fick olika resultat allt efter som vi sökte vid gropen där trädet växt. Vi bytte även träslag för att kontrollera att vi valt rätt virke till slagruta. Vi tröttnade och diskuterade vidare.

Vi beslöt att gräva en brunn på platsen där trädet stått. Tre bröder åtog sig att gräva en tio meter djup brunn. Till saken hör att marken består av ett övre jordlager av olika tjocklek. I det jordlagret odlar man och i allmänhet är det fråga om fruktbar jord som ger goda skördar. Under detta lager ligger ett helt annat lager. Det är hårt packat och kan inte bearbetas med spade utan måste "knackas" loss med ett lämpligt redskap av typ järnspett. Hur djupt det går vet jag inte. Men nu visade det sig att detta hårda lager är av sådant slag att det inte rasar. Föjäktligen kan man gräva en brunn utan risk för ras och brunnsringar är överflödiga. Vi hade gjort upp med Elija Shevei och hans två bröder om ett pris och de skulle gräva tio meter på den plats där trädet stått.

Det blev inget vatten

De höll på ganska länge men arbetade enträget med sin uppgift. Det var med spänning vi följde med grävandet. Hur skulle det gå med vårt projekt? Fanns det vatten under trädet? Vi blev mer och mer övertygade om att där inte fanns något vatten. Det blev som vi hade börjat ana i ett tidigt skede. En dag lodade vi hålet och brunnen var drygt tio meter djup och kruttorr. Vi tackade bröderna för deras arbete och förstod att vi hade misstagit oss.

Vi behövde ett bättre utedass och beslöt bygga ett stabilt lock på den tänkta brunnen. Väggar och tak uppfördes och vårt verk var färdigt för den gången. Det var ett steg framåt.

Vad afrikanerna talade om vårt projekt vet man inte men sannolikt fick de sig ett gott skratt kring kvällsbrasan. Då återgavs "de vitas" misslyckade försök enligt konstens alla regler. Detta må vara dem väl unnat, men visst hade vi trott att det fanns vatten på den plats vi utpekade.

Långt senare mötte jag brunnsborrhare från Sverige. De borrade efter vatten för stora statliga inrättningar av olika slag såsom skolor och sjukhus. Sannolikt var dessa företag som utförde borrhningarna subventionerade genom statliga hjälporganisationer och andra fristående organisationer. Brunnsborrharna kunde berätta om mycket olika djup som man måste borra för att komma till vatten. Utanför staden Homa Bay borrade man sexhundra meter utan att komma till vatten. Vid en större skola in till marknaden Oyugis hade man borrhat cirka hundra meter för att få fram gott vatten i tillräcklig mängd. Vår tiometers "grop" var dömd att misslyckas, men det förstod vi senare.

Själva tomten tilldrog sig givetvis vårt stora intresse. Hur skulle vi planera Wasundi? Vad hade vi i tankarna för en framtida verksamhet? Det sistnämnda, en framtida verksamhet, var väl ganska svårt att bestämma där vi stod mitt på denna lilla röjningen i bushen. Vi hade tänkt på vattenfrågan. Den måste lösas på ett eller annat sätt. Det regnvatten vi kunde samla i vår tank var avsett för tillredning av mat och dryck. Mer än så kunde man inte räkna med. Vi måste få mera vatten.

Tomtens brant som bara delvis var röjd slutade vid en bäck. Den kunde vid regntid och andra häftiga regn stiga och var då att förlikna vid en å. Där fanns vatten hela tiden. Från denna å kunde man dra en vattenledning upp till tomtens centrala delar. För att få upp vattnet måste det till en pump och en motor som drog pumpen. Följaktligen blev det samtidigt fråga om en motor med generator, som kunde ge oss ström. Den strömmen kunde ge den kraft vi behövde för att få upp vattnet.

Fortsätta eller inte?

Sven Klemets tog itu med dessa frågor. Han beräknade, mätte och tog reda på vad var sak kunde kosta. Hos affärsmännen i Kisumu var man redo att skaffa fram det vi behövde och visst var det en betydande skillnad på priserna.

Vi återkom till grundfrågan om vi skall fortsätta på Wasundi. I så fall måste en del investeringar göras. Investeringar i vattenförsörjning och elström kostade ganska mycket och därför måste vi vara helt övertygade om att Evangeliföreningen verkligen avsåg att arbeta vidare i Maragoli.

Givetvis stod vi hela tiden i kontakt med föreningens ledning i hemlandet. Detta skedde brevledes och det tog sin tid innan ett brev anlände till Helsingfors eller till Maragoli. Men hur skulle ledningen i Helsingfors kunna säga vad som borde göras?

Omöjligt. Därför föll det på missionärerna att steg för steg lägga upp en plan och samtidigt följa med utvecklingen kring Wasundi och arbetet i Maragoli. Den lokala befolkningen såväl inom församlingen som utanför följde med våra förehavanden. De var av den åsikten att vi verkligen menade allvar med vårt arbete på Wasundi.

Innan vi kommit till något beslut kallade kyrkan Sven och Linnea Klemets att arbeta på Itierio station. Av olika omständigheter var den stora stationen i behov av en föreståndare. Nu kallades vårt andra missionärspär till uppgifter på annat håll. Detta såg vi som en Guds fingervisning för oss att lägga de stora planerna för Wasundi åt sidan. Vår familj stannade kvar på Wasundi. Vi var åter ensamma i Maragoli och arbetade vidare.

Byggnadsarbete

Om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som bygga därpå. (Ps 127:1)

Vi vill gärna bygga och vara mästare. Gud får visst välsigna oss när den tiden är inne, men mästare ville vi vara. På Wasundi ville jag vara mästare. Vi hade ingen byggnad där vi kunde fira gudstjänst. I en liten lummig dunge på Wasundi samlades vi i skuggan av några träd då gudstjänst eller andra motsvarande samlingar skulle hållas. Allt gick bra utom då det kraftiga störtregnet kom och det kunde ske ganska ofta. Jag var då av den åsikten att en kyrka borde byggas.

Bygga en kyrka? Det låter övermodigt. Nu var det inte fråga om någon katedral eller ens en vanlig bykyrka i vår mening. Den skulle byggas enligt lokala metoder och till ringa kostnad. Men jag behövde en ansvarig, en "byggmästare". Den som ansvarade för utbyggnaden av vårt hus kunde vara en lämplig man för uppgiften. Jag sände bud till honom att han skulle komma till Wasundi. Redan följande morgon klockan sex knackade han på dörren!

- Du ville tala med mig och därför har jag skyndat hit i tidig morgonstund.

- Välkommen. Stig in i mitt lilla arbetsrum, som egentligen var en större farstu till den tidigare nämnda korridoren i huset.

I korthet berättade jag vad som var mitt ärende och jag önskade att han skulle åtaga sig uppgiften. Han förklarade sig villig att bygga kyrkan.

Nu måste jag börja rusta mig för morgonmål och annat viktigt för den gryende dagen och vi beslöt därför att han skulle återkomma på eftermiddagen för vidare samtal och planering. Vi skulle även då göra vissa beräkningar för kostnaderna för bygget.

Wasundikyrkan planeras

Tidigt på eftermiddagen var "mästaren" på Wasundi och knackade på min dörr. Vi gick ut på tomten och började söka en lämplig plats för kyrkan. Vi kom gemensamt fram till att en jämn plats i närheten av den tidigare nämnda dungen kunde vara lämplig. Jag hade beräknat att kyrkan kunde bli ca 8 x 10 meter. En enkel dörr på kortsidan och två fönster på varje långsida. Glas i fönstren var inte aktuellt men däremot luckor som stängdes då kyrkan var tom.

Taket skulle bli korrugerad plåt. Byggnaden skulle uppföras så som det jordhus där vi bodde. Det betyder att man först reser stolpar i marken enligt de mått man utsatt för väggarna. Sedan skulle stolparna sammanbindas med slanor, såväl på insidan som på utsidan av de resta stolpraderna. Avståndet mellan slanorna kunde vara omkring trettio centimeter. Efter stommen byggde man i allmänhet taket. De "färska" jordväggarna skulle på så sätt skyddas för häftiga regn som hastigt drar in över området.

Då vi hade bestämt plats och beräknat vikesåtgång, spikar och takplåt satte vi oss i skuggan och började diskutera priset. Vi skulle förse dem med materialet och "mästaren" skulle ansvara för arbetet enligt vad vi kommit överens. Han skulle få hjälp av två till tre män som brukade arbeta under honom. Efter en ganska lång diskussion kom vi fram till en summa som vi båda kunde godtaga.

Virket skulle fällas i den lilla skog som fanns på tomten och det övriga lovade jag anskaffa från en affär inte långt från Wa-

sundi. Affärsmannen Gowind Sidibhai, en indier, hade allt det vi behövde och därtill lastbil som kunde transportera varorna till Wasundi. Följande dag skulle bygget påbörjas.

Nästa dag var "mästaren" och två medhjälpare till honom på plats och arbetet inleddes. För stolparna skulle det grävas hål på en halv meter i marken. Träd skulle fällas och kapas till rätt längd. Det gick åt många träd enbart till stolpar. Några rakare och bättre träd av lämplig tjocklek valdes ut till takstolar. Samtidigt kapades slankor som skulle utgöra stommen i väggarna. Det verktyg man flitigt använde var "pangan". Det är en att förlikna vid en röjningskniv hos oss. "Mästaren" hade såg, men i allmänhet var det bara han ensam som i viktiga arbetsmoment använde den.

Problem med kyrkbygget

Arbetet gick bra framåt och stommen till kyrkan tog form. Arbetet gick såsom jag hade föreställt mig. Så en dag när väggarnas trädelar var på plats och takstolarna lyftes upp var det som om arbetet skulle ha stannat. "Mästaren" och hans män blev allt långsammare i sina rörelser men samtalet desto högre. Jag förstod ju inte vad de sade, men något ovanligt hade inträffat.

Jag gick dit och kunde konstatera att "mästaren" inte ville låta mig komma närmare honom än på ett avstånd av tre till fyra meter. Då märkte jag att de alla var druckna. Fulla kyrkbyggare? Visserligen var ingen av dem medlemmar i vår församling men de borde ha vetat vad som gäller på en missionsstation.

Jag kallade på "mästaren" och gav honom besked: tag verktygen och försvinn sedan från Wasundi. De stod några ögonblick stumma men sedan tog de sin "panga" och gav sig iväg. Givetvis var det illa att driva bort dem under dylika former, men jag blev givetvis arg. Min häftiga natur kunde jag inte hejda. Men vad skulle ske med bygget och hur skulle fortsättningen bli?

På kvällen kom en ung budbärare till Wasundi med ett brev i sin hand. Han ville att jag skulle läsa det och om möjligt avge ett svar på brevet. Rätt gissat. Brevet var från "mästaren" som i väl valda ordalag bad om att få komma och tala med mig.

Jag besvarade brevet per omgående och bad honom komma till Wasundi följande morgon. Han anlände vid åttatiden och vi satte oss i mitt arbetsrum. Jag bad honom berätta vad han hade på hjärtat.

Det var i huvudsak två saker han ville. Han bad om förlåtelse att de börjat dricka i arbetet på kyrkbygget. För det andra bad han om att få fortsätta med arbetet såsom avtalat var. Självt hade jag ångrat att jag dagen innan varit så amper i mitt uppträdande och kunde med lättnad förlåta det som skett och att han är välkommen tillbaka och göra arbetet färdigt. Det kändes befriende.

Det blev givetvis tal om vad som hade timat på Wasundi. Man kan föreställa sig att det fanns olika åsikter om mitt handlande. Till mig yppade man ingenting annat än att det var beklagligt att en "mästare" uppträtt drucken på arbetsplatsen. Givetvis var det ännu mera upprörande att detta skedde vid ett kyrkbygge.

Kyrkbygget återupptas

En dag senare var alla på plats. Vi tog inte saken till tals desto mera och det gick framåt med arbetet. Till byggarnas förtjänst kan nämnas att de verkligen kunde åstadkomma ett någorlunda rakt och vackert tak. Vi skall minnas att inte en brädstump användes i bygget. Det var endast rundvike av olika slag, bättre och sämre, som fanns att tillgå. Så byggdes kyrkan.

Följande moment i arbetet var väggarna. På stommen av stolpar och slanor gällde det att av en seg massa bestående av jord och vatten fylla ut alla tomrum mellan slanorna. Väggarna

blev tjock och nog så stabil. Byggnadsmetoden är inte så primitiv som man skulle kunna tänka sig. Det är åhundraårens erfarenhet som kommer till sin rätt och det är absolut ingenting att förakta. Under de förhållanden som där råder kan en byggnad bli fullt användbar.

Väggarna var på plats och nu återstod att tillverka luckor för de öppningar med en enkel ram byggts i väggarna. Här kom nu bräderna med i bygget. Dörren tillverkades på plats. En enkel dörr i en lika enkel karm. Såväl luckorna som dörren försågs med regler som kunde låsas.

Enkel inredning

Kyrkbygget var färdigt. Nu återstod någon form av inredning. Det gällde rent praktiska föremål. Var kunde man sitta? Var predika? Altare?

Bänkarna byggdes av enklaste slag. Stolpar av lämplig sitt-höjd slogs in i jordgolvet och ett antal plankor, som levererades av Sidibhai, placerades på stolparna och bänken var färdig. Jag byggde ett altare. Det skulle stå längst fram i kyrkan. Ett bord av ohyvlade bräder.

Altaret ställdes intill gavelväggen mitt emot dörren på andra gaveln. En enkel predikstol eller bokställning för predikanten fick plats till höger från altaret sett. Jag tillverkade ett kors av slänor och det placerades på väggen ovanför altaret. Bakom "predikstolen" uppsattes en större pappskiva på väggen med texten: "Yesu ni Mwokozi wetu". Det betyder "Jesus är vår Fräl-sare". Arbetet med kyrkan hade kanske tagit en månad. Det mesta hade förlöpt utan större problem.

Sången ett framträdande drag hos maragolierna

Nu skulle det bli invigningen och öppnandet av kyrkan. Eftersom väggarna alltför var fuktiga av jord-vattenblandningen kändes det rått men behagligt i kyrkan. Dörr och luckor stod

öppna på dagarna för att varm luft skulle få cirkulera genom kyrkan.

Invigningen skulle ske inkommande söndag och det blev en fest som räknade många deltagare. Även om församlingen i Maragoli var liten kom det annat folk till sådana tillfällen. En del hörde till någon annan kyrka eller till någon sekt, andra åter var allmänt intresserade, som ville se vad vi hade oss för på Wasundi.

Maragolierna är goda sångare. En kör öppnade festligheten med sång utanför den stängda kyrkdörren. En av de äldre öppnade nu kyrkans dörr och församlingen kunde tåga in. Det fanns inte plats för alla inne i kyrkan, men man kunde genom den öppna dörren och de öppna luckorna följa med vad som skedde i kyrkan.

Efter en kort välsignelseakt, bibelläsning och körsång, började söndagens högmässa. Det var nu första gången vi kunde samlas till gudstjänst "under tak" och det var glädje bland de församlade. Wasundi hade fått en kyrka. Gud hade rikligen välsignat den lilla församlingen.

Det drog ut på tiden eftersom många ville framföra något efter högmässans slut. Det var tal och sång som utgjorde det fortsatta programmet. Det tog länge, men i Afrika har man tid. De två ljus som placerats på altaret brann ned i värmen hastigare än vad jag beräknat, så det blev att hämta nya med hopp om att de skulle brinna tills allt var över.

Festen avslutades med samvaro vid tebordet. Dagen var en festdag i församlingens korta historia. Just nu lyste solen från en molnfri himmel över Wasundi men samtidigt syntes hotfulla moln bortom bergstopparna. Det betydde regn och skaran skingrades med hast innan regnet skulle komma. Var dessa moln ett tecken på något mera än regn? Kanske. Det låg även hotfulla moln över den lilla församlingen och dess fortsatta verksamhet. Hur skulle Evangeliföreningens nyodling i Maragoli fortsätta?

Till alla folk

Det andliga arbetet på Wasundi var fyllt av många problem. Vi kanske tänker oss, att missionärerna bara har en sak att göra, att predika och undervisa i Guds ord. Det finns dock mycket annat som kommer med i missionsarbetet. Vi kommer till en helt främmande kultur och ett helt okänt samhälle. Vi fattar inte ens att så är fallet. I denna främmande kultur och i detta okända samhälle ingår många seder och bruk som för oss är helt okända. Därtill kommer spänningar och konflikter mellan klaner och familjer och även inom den egna familjen. På missionärerna faller många uppgifter. Det är inte bara "predikan och sång".

I församlingen fanns en man vid namn Elam Musinde. Han var församlingens ledare då vi anlände till Kenya och Wasundi. Man kan säga att han är begåvad. Det kan tilläggas att han egentligen är född till ledare.

Nu vet vi att en ledare måste bära stort ansvar för allt som sker inom det område han verkar. Ibland kan ledarskapet blanda en annars begåvad människa, så att otillbörliga medel tas till hjälp i vissa situationer. Detta skedde i den lilla församlingen i Wasundi. Vi var främlingar och saknade förmåga att sätta oss in i problematiken kring Elam Musinde och flera olika grupperingar inom den lilla församlingen.

Vi koncentrerade oss på predikan och undervisning med ofta återkommande besök ute i byarna. Samtidigt pågick liksom

på ett annat plan, på sidan om vår verksamhet, en maktkamp mellan grupperingarna. Musinde och församlingen i sin helhet deltog i det andliga arbetet och verkade helt införstådda med vårt arbete. Andakter, bibelstudier och gudstjänster, icke minst söndagens högmässa, samlade många församlingsmedlemmar. Samtidigt visste vi att det fanns kamp och oenighet inom församlingen.

Det var i längden omöjligt att hålla sig helt utanför konflikterna. Det fanns förhållanden som måste tas upp till diskussion och om det var möjligt finna en lösning på problemen. Därmed drogs vi in i de interna motsättningarna. Det kan hända att det var ett misstag att ta ställning "för och emot" i de olika tvistefrågorna. Men utan att ta ställning skulle vi ha blivit viljelösa redskap, utnyttjade parter i andras händer. Vi måste ha en linje i arbetet på Wasundi om vi skulle kunna fortsätta där.

Vi var unga på den tiden och på oss kan tillämpas orden i Joh 21:18 "du gick vart du ville". Hos oss fanns ganska mycket av ungdomlig iver och vilja. Vi ville att Wasundi skulle bli en Evangeliföreningens station i Maragoli. Men hur unga vi än var och hur starkt vår vilja än gav sig tillkänna gick det för oss såsom det skulle gå för Petrus: "du skall nödgas sträcka ut dina händer och en annan skall omgjorda dig och föra dig dit du icke vill" (Joh 21:18).

Så blev med vårt arbete på Wasundi i Maragoli. Vi måste flytta bort från Wasundi. Det kändes bittert att lida nederlag. Vi hade inte klarat uppgiften. Men Gud hade helt andra uppgifter i beredskap för oss. Det är slutligen inte så illa "att vara omgjord" av Herren. Han för alltid lycka och välsignelse med sig. *Han skall giva sin änglar befallning om dig, och de skola bevåra dig på alla dina vägar.* (Ps 91:11)

Atemo

Herren är den som går framför dig, han skall vara med dig, han skall icke lämna dig eller övergiva dig; du må icke frukta och icke vara förfärad. (5 Mos 31:8)

Det var en stor dag i Josuas liv. Han kallades till ledare för Guds folk på väg in i det utlovade landet. Han fick många uppmuntrende ord av sin företrädare och många löften om Guds ledning i alla avseenden. Det finns tider i vårt liv då vi ställs inför stora uppgifter. Vi är ovissa inför tiden som ligger framför oss och vi kan ofta gripas av oro och ängslan för det vi inte kan se. Men Guds löften står fasta för tid och evighet.

Vi hade kallats till Kenya för missionsarbete i Maragoli, men det blev något helt annat än vi hade tänkt oss. Vi stod inför en oviss framtid och början av vår verksamhet i Kenya. Hur skulle fortsättningen bli? Var det ens Guds vilja att vi skulle vara missionärer i Kenya? Många frågor anmälde sig och sällan såg vi några tydliga svar. Var det kanske så att Gud hade helt andra planer med vårt arbete? Det blev för oss en tid av spänd förväntan. Samtidigt gavs oss uppgifter av helt annat slag än vad vi räknat med. Gud har alltid planer som vi inte ser.

Senare kom så lutherska kyrkans i Kenya kallelse till Evangeliföreningen att börja ett koncentrerat arbete bland luofolket. En missionsstation skulle planeras och våra missionärer skulle gå in i uppgifterna där. Wasundi i Maragoli var inte vår plats. Vi anvisades helt andra uppgifter inom luostammen.

Men innan arbetet med planeringen av en station kunde påbörjas var vi upptagna av helt andra uppgifter i den unga

kyrkan. Redan i ett tidigt skede kallade kyrkan Sven och Linnea Klemets till Itierio. Där behövdes en stationsföreståndare. Uppgifterna för Sven och Linnea blev många på Itierio och det var helt nya saker som mötte dem. De litade på Guds ledning och han välsignade deras arbete där de blivit placerade.

Kyrkoledare mot egen önskan

Vår familj kallades av kyrkan från Wasundi och vi fick återvända till Matongo och den bostad vi hade då vi först kom till Kenya. Stationen var alltså bekant för oss från de första tiderna i vårt nya hemland. Arbetskamraterna från Bibeltrogna Vänner i Sverige fanns kvar på stationen. De var och blev oss till stor hjälp. – Vänskapen mellan oss och BV:s folk har sedan bestått genom de år som gått. – Jag fick olika uppgifter på Matongo. Bibelskolan behövde lärarkrafter och i församlingarna, såväl på luo- som kisiiområdet, behövdes fler arbetare.

En av missionärernas bostäder på Atemo.

Det mest dramatiska var då jag, mot min vilja, valdes till president för den unga lutherska kyrkan i Kenya. Detta skedde på hösten 1964, en kort tid efter att vi kallats ut från Wasundi. Nu kunde vi, trots allt, se något av Guds planer med oss. Det var för helt andra uppgifter, än vad vi hade tänkt, som Gud kallat oss till. Kyrkan var in i ett intensivt utvecklingsskede med många olösta problem. Det blev en intressant tid i mitt liv.

Men visst, vi hade orsak att ofta samlas till bön. Det fanns så mycket som vi inte såg någon utväg med, men Gud har utvägar och lösningar även på de svåra frågorna. Det fick vi uppleva och tacka för under dessa år. Honom tillkommer äran.

Under fyra år var jag upptagen med kyrkans ledningen och dess utveckling till en självständig kyrka i Kenya. Inför vår hemresa, hösten 1968, överlämnade jag uppgiften till pastor James O. Nchogu. Jag var den sista missionären som kom att stå i ledningen av den kenyanska kyrkan. Tiden var mogen för att de lokala krafterna skulle överta mera av ansvaret för den fortsatta verksamheten.

Försiktiga trevare för den nya stationen

Här börjar det vi kallade "Atemo projekt". Det betydde planering och uppbyggnad av en missionsstation inom luostammen. Det gavs oss fria händer att söka en lämplig plats för en station. Det betydde många resor ut till byarna under vårt sökande efter en, vad vi kunde kalla, lämplig plats. Några platser nämndes och från den lokala befolkningen kom löpande uppgifter om just deras egen ort som den bästa tänkbara platsen. Detta var helt naturligt.

Vi sökte och planerade en längre tid i den förvissningen att Gud skulle leda oss till den plats där verksamheten skulle koncentreras. Det blev slutligen en liten kyrka i en liten by, Atemo, som skulle utgöra platsen för vår verksamhet. Atemo kände vi till från tidigare besök i den lilla församlingen i byn. Jag hade

Hörnstenen till kyrkan på Atemo muras fast och konstrolleras med lodning. Om inte grunden är bra blir bygget dåligt.

några gånger firat gudstjänst med folket där. Likaså hade Sven Klemets besökt platsen, innan vi på allvar började rikta våra tankar mot Atemo. Vi höll ändå vårt intresse för Atemo för oss själva en tid, förrän vi offentligt tog kontakt med atemborna. Givetvis hade vi regelbunden kontakt med ledningen i hemlandet och även med kyrkans ledning i Kenya. Det blev överläggningar på Atemo och den mark som man kunde kalla byns "allmänning" erbjöds oss. Vi från vår sida föreslog att halva tomten skulle anslås för skolverksamhet och den andra halvan för mission och kyrka.

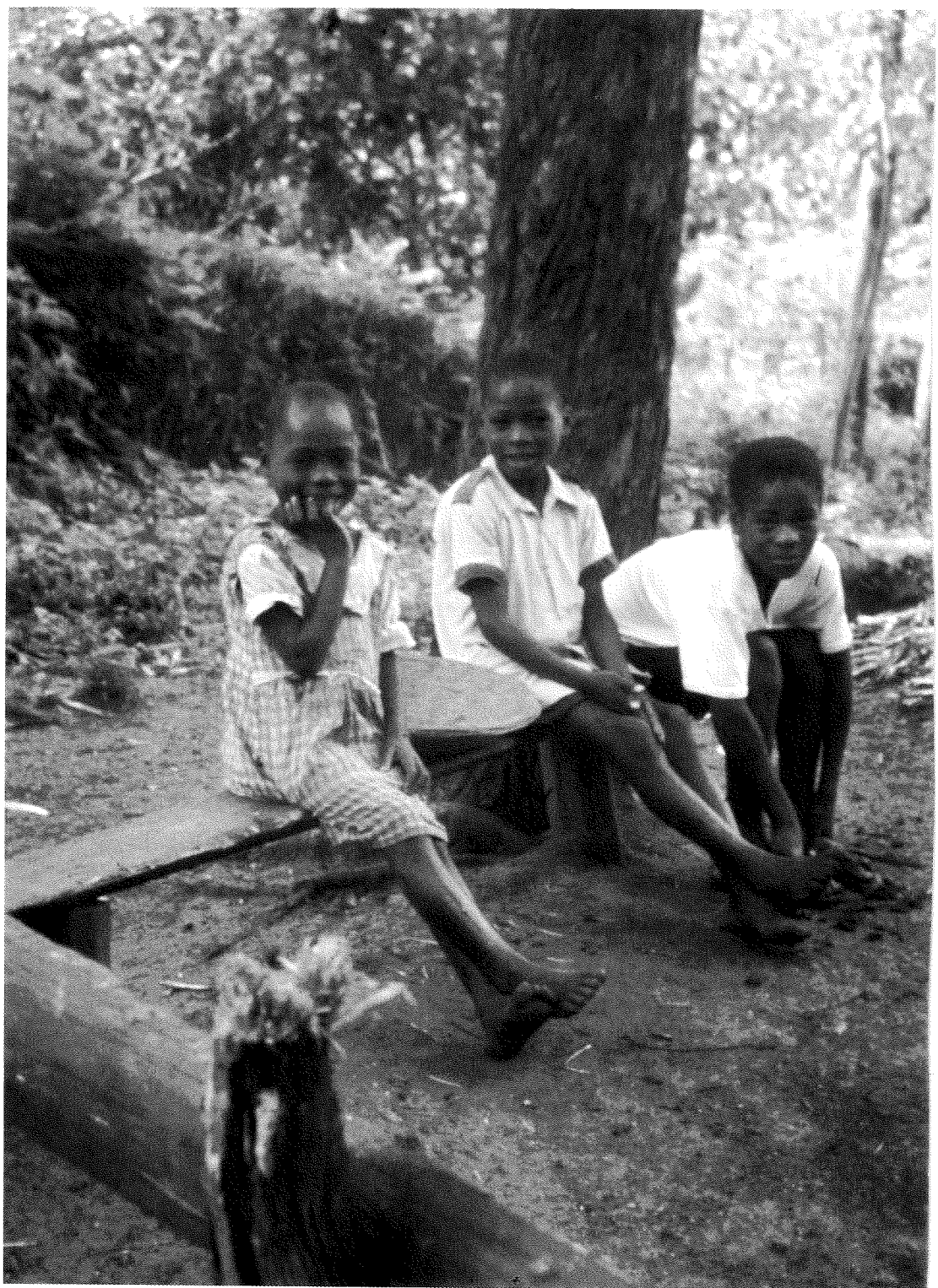
Skolbygge som ersättning

Vi erbjöd ersättning för marken vi skulle överta. Ersättningen utgjordes av en skolbyggnad som uppfördes på den halva som tillföll skolan. Till saken hör att det från tidigare fanns en liten skola på allmänningen då vi kom till den lilla byn.

Atemo ligger omkring fem kilometer från huvudvägen Kisumu – Ahero – Sondu (i vars närhet Matongo finns) – Oyugis – Kisii. Vi menade att detta var ett lämpligt avstånd från stora vägen. Genom Guds ledning till alla delar blev så Atemo den plats där Evangeliföreningen för lång tid skulle koncentrera sin verksamhet. En liten kyrka skulle byggas ut till en missionsstation.

Utbyggnaden av Atemo station pågick under många år. Den delen av verksamheten kring Atemo och det kringliggande luolandet lämnas därhän i det här sammanhanget. Det mesta om byggnationen finns i boken *Kenyamissionen 1963–1973*. Däremot skall vi följa några märkliga händelser ur vardagslivet i luolandet. Vår verksamhet koncentrerades ju inte bara till stationen på Atemo utan vi arbetade i alla kringliggande luoförsamlingar.

Vi bodde på Atemo och visst var verksamheten intensiv i området. Men dagligen gjorde någon av våra missionärer besök ute i de kringliggande församlingarna. Det var många upplevelser vi fick pröva på under dessa färder. Vi kunde möta problem, sjukdom och död, men bäst minns man de ljusa och fina stunderna tillsammans med våra bröder och systrar i tron. Detta gav oss frimodighet att fortsätta i våra olika uppgifter. Gud välsignade vårt arbete i luoland.

Skogsbrand i Mititi

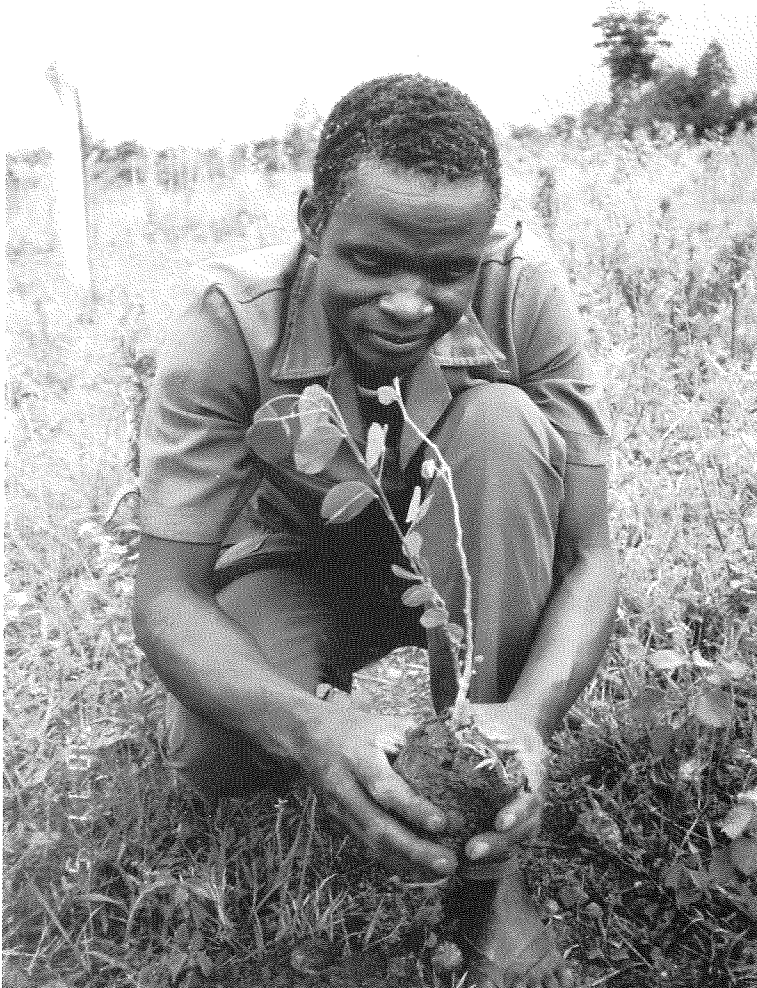
En dag skulle jag besöka församlingen Mititi. Församlingen torde vara den äldsta i luoland. Mititi fick kontakt med den lutherska missionen genom Bibeltrogna Vänners arbete. Avståndet mellan Mititi och Itierio station är inte långt och vi kan dra oss till minnes att det var på Itierio Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner från Sverige inledde sitt arbete i västra Kenya.

Mititi var vid den här tiden en liten församling. Församlingen hade en predikant och han var hemma just från Mititiområdet. I närheten av hans hem fanns en liten kvarn. Varje dag skall det finnas majsmjöl till ett ordentligt mål i hemmet. Det är kvinnans uppgift att bland många andra sysslor se till att majsen blir mald för dagens huvudmål. Så var det också i predikantens familj.

Eld i skogen

Predikantens hustru skulle till kvarnen med sin majs, men samtidigt såg hon en möjlighet att förtjäna någon slant. Hon kom på att koka en enkel rätt på en liten öppen eldstad intill kvarnen. De som besökte kvarnen fick sig ett mål mat för en ringa slant.

Nu gick det så illa att en närliggande planterad skog, som tillhörde samhället, fattade eld, möjligen genom gnistor från den öppna eldstad predikantens hustru hade ordnat för sig. Elden blev inte alls så omfattande som man befارade och allt tycktes

Det är inte bara skogsbrand som förstör skog, utan också befolkningens behov av brännved. Därför har också skogsplanteringsprojekt ingått i missionens arbete.

ordna sig till det bästa. Det oaktat anmäldes händelsen till polisen som snart hämtade kvinnan till polistationen i Kisii.

Jag mötte predikanten som var i stor nöd för hustrun. Det fanns gott om barn i deras hem. Det var förmiddag. Vi beslöt att försöka få ut hustrun från polisstationen. Det möte vi hade planerat blev inhiberat och vi satte oss i bilen för att så fort som möjligt komma till Kisii och polisstationen. Väl framme i Kisii mötte oss nya problem. Kvinnan kunde friges, men mot lösen. Denna lösen utgjorde vid den tiden 100 Kenya shillings.

Lurad på lösepenning

Nu var goda råd dyra. Predikanten hade inte några pengar, men kunde räkna med förskott på sin lilla lön från kyrkan. Det blev en kortare resa till Itierio station, som ligger strax utanför staden. På Itierio finns kyrkans huvudkontor och ekonomen. Vi fick den sedel han behövde och vi kunde återvända till Kisii. Nu var det tydligen många uppgifter som hopat sig på stationen och han måste vänta på sin tur. En sådan väntan kan bli lång. Jag måste nu återvända till andra uppgifter och predikanten skulle bli kvar i väntan på hustruns frigivning.

Men problemen var många även i fortsättningen. Predikanten berättade om händelsen för mig.

Omsider kom en poliskonstapel och bad honom stiga in i ett rum. Predikanten talade om sitt ärende och att han var redo att betala lösen för sin hustrus frigivning. Polisen tog emot hans sedel och gick ut ur rummet. Kvar satt predikanten och väntade. Ingen syntes till men i ett angränsande rum satt ett par poliser. De undrade vad han ville. Han berättade hur allt hade utvecklats sig och att han nu väntade på sin hustru. Ingen hustru kom. Poliserna förklarade att lösen måste först betalas.

- Men det har jag ju gjort?

- Det vet vi ingenting om. Betala och hon kan komma ut.

Så kan det gå!

Det hela fick omsider sin upplösning. Detaljerna i slutfasen av frigivningen minns jag inte men i sällskap med sin hustru anlände predikanten sent på kvällen till sitt hem. Släktingar och grannar hade tagit hand om barnen under dagens lopp, men visst var det en prövning för hela familjen. Gud löste även deras problem.

”Mungu tu” – bara Gud kan hjälpa – säger afrikanen. Vad säger vi i motsvarande situationer? Litar vi lika frimodigt på Guds hjälp?

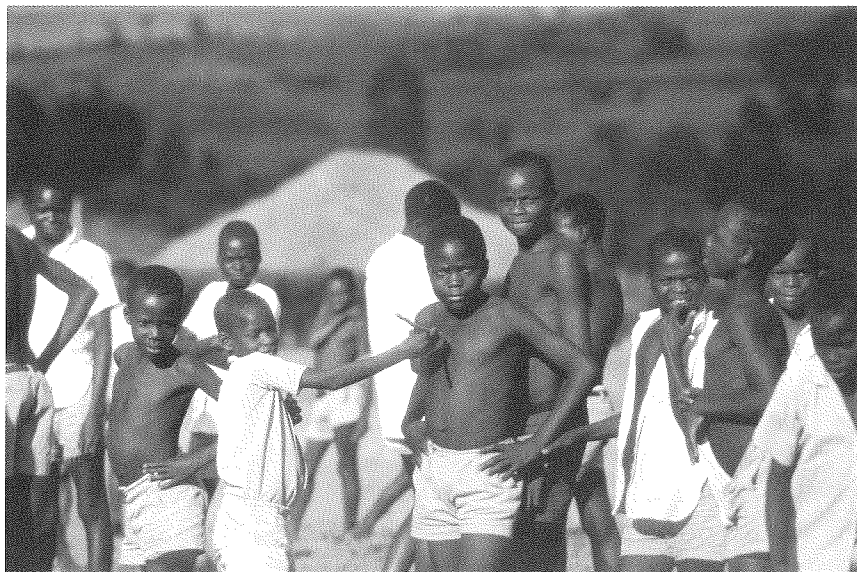
Jag såg Jesus

På Atemo finns en skola. Den tiden var den ganska liten om man jämför med andra byskolor. I dag är det fråga om en stor skola med hundratals elever. Skolan var, som vi ser det, i den lyckliga situationen att man hade en rektor som hörde till vår församling och var en aktiv kristen. Han var respekterad såväl i arbetet som i samhället i övrigt. Eftersom han var en gudfruktig man måste han också räkna med många prövningar. Vi vet att den som lever i tro på Guds ord och Frälsaren Jesus Kristus utsättes för många onda andars anfall. Rektorn på skolan var inget undantag.

En natt då regnet sakta föll över nejden väcktes jag av att det bultade på dörren till vårt hem. Jag gick till dörren för att ta reda på vad som stod på. Utanför står en man, tydligt uppskakat och i behov av hjälp. Det var skolans rektor. Han bad om att få komma in och tala med mig även om det var mitt i natten.

- Jag måste få tala med någon, var hans bön. Han berättade om sina upplevelser.

- Jag satt i mitt rum och rättade barnens skrivhäften, sade han. Det var många häften och arbetet tog sin tid. För en stund sedan, då jag satt vid mitt arbete, såg jag upp. Det kändes som om någon såg på mig. Där, några steg från mitt arbetsbord, stod Frälsaren Jesus. Han såg ut såsom man ser bilder föreställande

Behovet av att ge alla barn skolundervisning ställer stora krav på myndigheterna. För kyrkan är det en ständig utmaning att kristna varje ny generation.

Jesus. Skinande vita kläder liknande en prästs alba och hans ansikte strålade av vänlighet, kärlek och frid. Jag blev bländad av ljuset.

– Talade han och vad sade han? var min första fråga.

Rektorn svarade, att Jesus inte talade till honom och att han själv föll ned med ansiktet mot bordet. Han förstummades och blev mållös.

Var det verkligen så att Jesus var där? Visade han sig för mig i den sena timmen?

Det blev ett nattligt bibelstudium

Det blev ett långt samtal mellan rektorn och mig den natten. Vi läste Guds ord och kunde konstatera att Herren Jesus, enligt ordet, verkligen kan uppenbara sig för oss. Det sker på olika sätt i olika situationer. Vi har Bibelns vittnesbörd om hur han uppen-

barade sig för sina vänner efter uppståndelsen. De kunde se märken efter spikarna och den sida som stacks upp. Två av hans vänner var på väg till Emmaus. De vandrade tillsammans och samtalande om det som skett med Jesus. *Medan de nu samtalande och överlade med varandra, nalkades Jesus själv och gick med dem* (Luk 24:15). Den gången kände de inte igen honom. Det var först senare, vid kvällsvarden, då han tog "brödet och välsignade och bröt det och räckte åt dem", som de kände de igen honom.

I ett starkt sken från himlen talade Jesus till Saulus på väg till Damaskus. Han hade då en allvarlig fråga till Saulus. *Saul, Saul, varför förföljer du mig? Jag är Jesus den som du förföljer* (Apg 9:3-5). Samme Saulus eller Paulus skriver i första korinterbrevet om hur Jesus uppenbarade sig för sina vänner. *Därefter visade han sig för mer än femhundra bröder på en gång, av vilka de flesta ännu leva kvar, medan några är avsomnade* (1 Kor 15:5-8).

Jag tror att det var Jesus som på detta sätt uppenbarade sig för rektorn denna kväll. Det sade jag till honom. Ångesten avtog. Han fick frid. Vi bad och sedan skiljdes vi åt. Jag tog min ficklampa och följde min broder till hans hem. Vi önskade varandra god natt och en stärkande sömn.

Visst har jag tänkt på denna händelse efteråt. Jag tror att vi bara en enda gång efteråt talade om vårt nattliga möte.

Nu många år efteråt, då jag var på ett tillfälligt besök i Kenya, mötte jag en gråhårsman utanför Othoro kyrka. Han stannade upp och såg länge på mig.

- Visst är du pastor Norrback?

Evangeliet föder förebedjare

Ja, visst var det den numera pensionerade rektorn, som kände igen mig. Det blev en fin stund där på gräsplanen. Vi hade inte möjlighet att stå där så länge, men visst var det ett underbart möte. Vi hade ju delat något överjordiskt tillsammans. Jag måste skynda vidare till en grupp predikanter som jag skulle möta.

- Gustav, vi ber för dig och för bröderna och systrarna i Finland, sade den förra rektorn till avsked. Ni kom med evangelium till oss. Vi kan inte glömma er.

Där skiljdes våra vägar. Jag tror att vi ofta möts inför "nådens tron" och jag vet att vi skall mötas hemma hos Jesus. I himlen.

Skräcken går aldrig ur

På en plats som heter God Agulu var jag med om om en händelse som jag skall berätta om. Namnet kan närmast översättas till "krukberget". Händelsen blev så hemsk och obehaglig för mig, att jag aldrig kan tänka på den utan att känna en viss panik vid blotta minnet. Så här gick det till.

Händelsen utspelades den tid då vi sökte en plats för en missionsstation i luolandet. Vi besökte olika platser, vägde för och emot, för att hitta den bästa plats vi kunde komma på. Det blev som bekant Atemo.

En av platserna vi besökte var God Agulu. Den ligger ganska nära Nyagowa församlingscentrum, men betydligt högre upp. God Agulu är en ganska vid höjdsträckning och överst finns en stor platå. Kunde God Agulu bli en bra plats för vår missionsstation? Vi beslöt att göra en färd ut till byn God Agulu nere i dalen och eventuellt utsträcka vår färd upp på själva höjdsträckningen.

Det var en solig morgon, klar himmel och en lätt vind drog över luolandet då vi började vår färd. Vägen var till en början bra och vi följde den vägen fram till en avtagsväg till byn God Agulu. Det blev nu att köra över obanad mark genom högt gräs där det fanns risk för att köra på någon sten. Även termitstackar kunde gömma sig i gräset och de var lika hårda som sten. Vi närmade oss byn men det stod snart klart att vi måste lämna

bilen i gräshavet och till fots följa en upptrampad stig som ledde till byn. Vi var ett sällskap på tre personer: Sven Klemets, Festo Mbare, som hade lokalkännedom, och jag själv. Väl framme i byn hälsades vi välkomna av den lilla församling som fanns på platsen. Det var inte många medlemmar här och ofta vandrade man över till grannförsamlingen Nyagowa och deltog i dess livliga verksamhet. Men nu var vi i God Agulu för en kort stund.

Vi höll bön och samtalade litet med folket som samlats i den lilla jordhyddan. Vi bjöds på te och så tog vi kurs mot själva höjden som ligger ovanför byn och som ju var vårt egentliga mål. Det gick en stig uppåt mot de övre delarna av den vida åsen. Solen blev allt hetare, marken allt torrare och snart var det ingen växtlighet kvar. Storslagna vyer utbredde sig åt alla håll och landet, luolandet, låg för våra fötter. Var det här den nya stationen skulle byggas?

En farlig vandring uppåt berget

Vi tog en paus för att vila. Samtidigt började vi fråga oss hur högt vi skulle vandra på krukberget. Festo Mbare, godmodig som han var, sade väl ingenting om fortsättningen, men Sven och jag ville nog framåt och uppåt till toppen. Vi vandrade vidare.

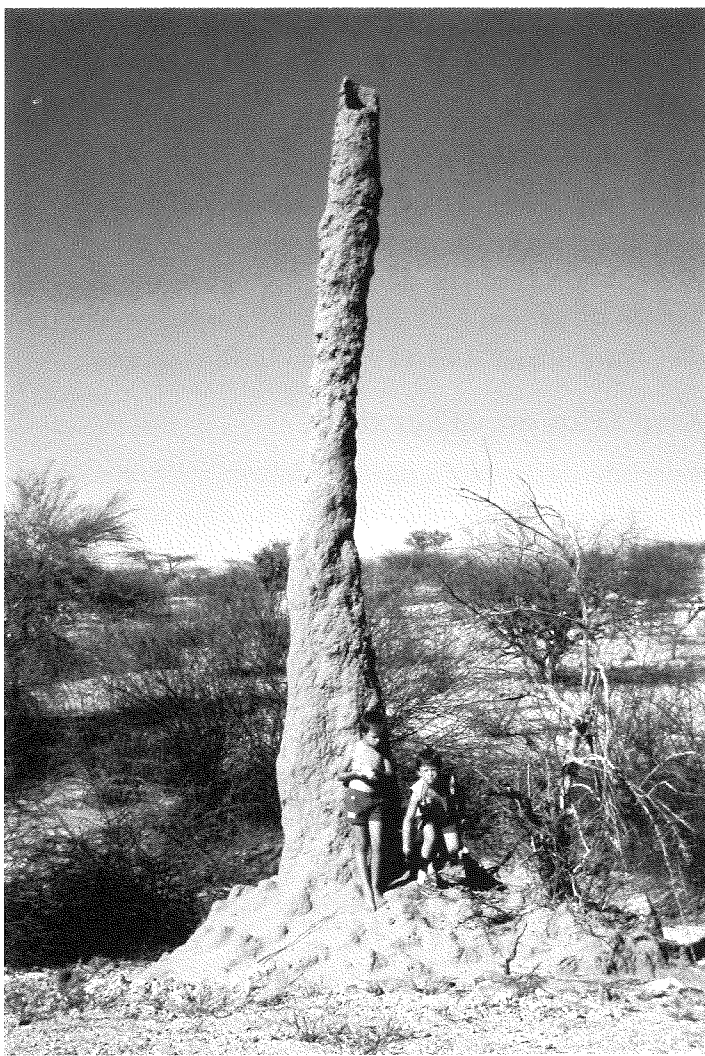
Vi kom in i ett större område med småsten och något enstaka grässtrå. Det växte ett och annat träd, som kan kallas buske, med en torr och pinad stam däruppe bland stenarna under den stekande solen. Vi talade inte mycket där vi vandrade uppåt.

Vid detta tillfälle gick jag först. Mbare följde mig och sist kom Sven. Tre män, trötta och blöta av svett. Jag frågade Mbare:

- Finns det ormar här?
- Det kan finnas ormar här, var hans svar.

Jag sneglade uppåt på de förkrympta träden ock frågade ånyo:

- Kan ormarna vara uppe i träden?
- De kan finnas även där, var hans svar.

En termitstack kan bli ända upp till 6 m hög!

Just då när jag hade sneglat uppåt mot några trädgrenar föll min blick på en stor termitstack. Den var kanske 2-3 meter hög. Vi skulle gå förbi den alldeles intill stacken. Då såg jag på ett stegs avstånd den spelande tungan av av en stor orm intill termitstacken. Den var i försvarsställning färdig att hugga till. Jag vet inte hur det gick, men jag kastade mig undan, åt sidan, och Mbare stannade och backade. Jag blev blev alldeles förlamad.

Jag förmådde inte röra mig. Ormen låg kvar i samma ställning på samma plats. Mina kamrater sökte efter stenar eller en bättre trädgren för att försvara sig om den skulle ha gått till anfall. Efer några ögonblick kom jag till mig. Jag skakade i hela kroppen, men kunde då ta mig litet längre bort. Ormen svängde nu helt om och "rann" elegant ned i en håla intill stacken.

Bevarad från en säker död

Vi talade inte desto mera om händelsen, men beslöt att vända om utan att ha kommit upp till toppen. Alla tre var vi mer eller mindre berörda av det som utspelats på slutningen. Vi förstod att vi varit nära en stor olycka. Vad var det för en art av ormar? Det vet vi inte med säkerhet. Vad vi kunde uppfatta var den av en handleds tjocklek, gulfläckig och kanske en och en halv till två meter lång. Jag berättade händelsen för pastor Jefta Michoro, en kisiiman från Matongo. Han lyssnade uppmärksamt till min berättelse och konstaterade helt kort:

- Du hade inte någon möjlighet att överleva ett bett av den sortens orm. Du hade inte kommit ned från God Agulu med livet i behåll om den hunnit ge dig ett bett. Han såg på mig halvt leende.

- Gud har uppgifter för dig ännu här i Kenya, fortsatte han, därför skyddade han dig från en säker död.

Visst var det dramatiskt och den obehagliga känslan går aldrig ur mig. Men Gud har sina planer med oss och med sitt rike. Vi är med i allt detta väldiga som sker. I livet och i döden förverkligar han sina planer. Vi behöver inte försöka pejla Guds vägar. Med däremot får vi prisa och tacka honom för att han i sin nåd i Kristus Jesus har krossat den ormens huvud som är långt farligare för oss än den vi mötte på God Agulu.

Om jag ock vandrar i dödsskuggans dal, fruktar jag intet ont, ty du är med mig; din käpp och stav, de trösta mig (Ps 23).

Underbart att det är just så här. Hela livet.

Evangelium för och till alla

*Men evangelium måste först bli predikat för
alla folk. (Mark 13:10)*

Det blev tid för en grundligare planering av vår verksamhet på Atemo. I första hand måste vi sätta tid och krafter på många praktiska uppgifter. En station skulle planeras och byggas upp och huvudlinjerna i vår verksamhet skulle redan från början tas med i planerna. Det var en planering av två slag, rent praktiska ting men också den andliga verksamheten. Vi hade helheten i tankarna. Båda delarna skulle gå "hand i hand".

Vi hade Maragoli och Wasundi i färskt minne. Av den anledningen var vi ytterst försiktiga med utfästelser för framtiden. Det är som känt lätt att lova men svårare att hålla vad man lovat. Verksamheten skulle utvecklas i den takt Evangeliföreningen hade råd med. Det behövdes såväl missionärer som pengar för att få en fungerande verksamhet på Atemo och i luoland i övrigt.

Det är på sin plats att här påminna om hur planering och arbete förverkligades. Vi hade en huvudtanke som styrde våra planeringar och beslut: evangelium ut till människorna. Vi kan nu efteråt konstatera att det blev så och mycket mera därtill. Men först måste vi få tak över huvudet. Det betyder bostäder och en plats där vi kunde samla människorna. Under den första byggnadstiden bodde vi, Sven och jag, i ett tillfälligt uppslaget förråd.

Virkestapeln som blev sängplats

I förrådet som var byggt av plåt, såväl tak som väggar, uppbevarades huvudsakligen byggnadsmaterial. Mitt i förrådet fanns en stapel av plankor och bräder. Där ordnade vi vår bädd för natten. Vi hade luftmadrasser som underlag och en enkel filt över oss. Mellan madrasserna hade vi en stormlykta (nötslykton) som gav oss ljus så mycket som vi behövde innan sömnen tog överhanden.

När jag nu efteråt tänker på hur vi hade ordnat för vårt nattläger så inser jag att vi tog onödiga risker. Men vem tänkte på sådant då en station skulle byggas upp. Övernattningarna var av tillfällig art. Sven och hans familj bodde på Itierio och vår familj bodde ju på Matongo, men det var tillfällena då vi tyckte att en övernattning var befogad. Uppgifterna var många.

Vi började bygga ett ordentligt staket av taggtråd kring Atemo-området. Med oss hade vi en rätt stor skara frivilliga från de kringliggande trakterna. Utom stängslet planterade vi samtidigt häckar kring området. Talkoarbetet pågick inte alla dagar. Sven hade sina uppgifter på Itierio och jag hade många administrativa arbeten att leda och vaka över. Sammanträden av olika slag återkom ofta i mitt arbete och allt tog sin tid. Men med folkets bredvillighet kunde vi få en god början på Atemo.

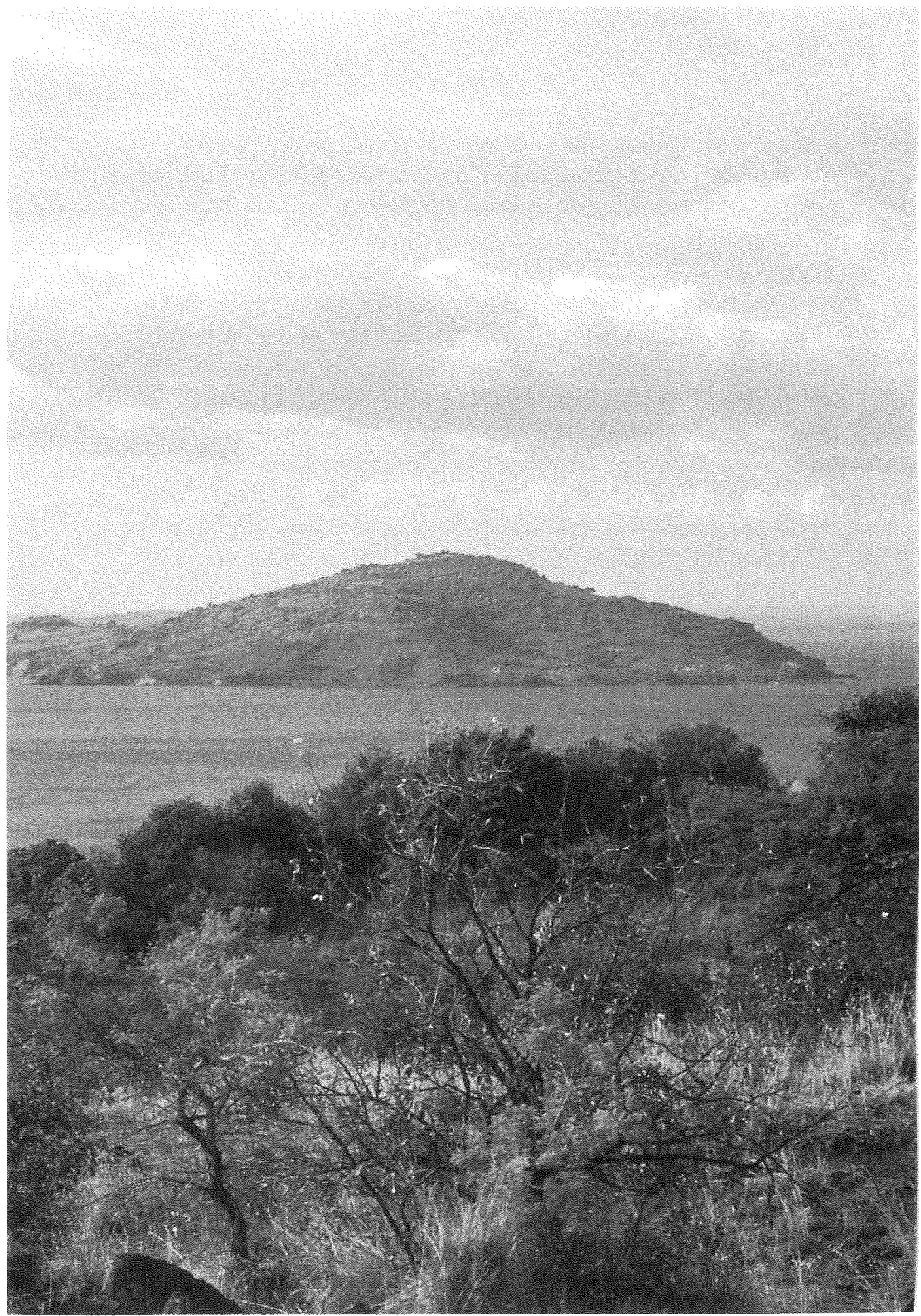
”Evangelium till alla” alltid i tankarna

Även kvinnorna kring Atemo deltog i mån av möjlighet i talkoarbetet. De svarade för serveringen för oss andra. Majsgröt, sås och te var återkommande rätter. Andan var god i skaran. Utan att på minsta sätt förringa andra missionärers arbete ute i Kenya – i synnerhet under senare tider – måste jag påminna om honom som drog lasset i planeringen och uppbyggnaden av Atemo station, Sven Klemets. En duktig och kunning man. Han tog aldrig ledigt utan var även vissa tider flitigt med i det andliga arbetet. Men vår målsättning var hela tiden ”Evangelium för allt

skapat". Guds välsignelse vilade över arbete på Atemo.

En talkodag kunde indelas i två delar. Vi började arbetet med en kort andakt och arbetade därefter till mitt på dagen då vi intog ett ordentligt mål. Eftermiddagen anslogs till "andligt arbete". En sångstund hörde till den dagliga rutinen.

Guds ord, bön och samtal utgjorde en viktig del inom gemenskapen. Vi samlades till bibelstudier och samtal. Vår målsättning var att evangelium alltid måste få rum i vår gemenskap. Det praktiska arbetet fick inte ta överhanden så att Guds ords läsande och hörande kom på undantag. Jag minns denna första tid som en underbar tid i vårt missionsarbete. Gud välsignade oss i uppgifterna och arbetet kunde gå vidare. Med högt ställda förväntningar såg folket fram mot den dag då missionärerna skulle flytta in till Atemo och bli en del i den lokala gemenskapen.

Byarna kring Atemo

Bebyggelsen kring Atemo utgörs av sammanhängande byar av högst varierande storlek. Det finns med andra ord gott om folk överallt. Hyddorna ligger i klungor på sluttningarna och mellan dessa sluttningar ligger ordlingarna. Luofolket är inte lika ivriga jordbrukare som kisierna uppe i bergen. Men visst finns det odlingar av växlande storlek även i luoland. Det behövs mat.

När vi hade byggt skolan på Atemo, enligt löftet som gavs då allmanningen delades, blev det nödvändigt att börja med det första bostadshuset. Bostäder för missionärerna var ett måste om vi skulle kunna bygga upp en station och där bedriva verksamhet. Steg för steg byggdes stationen upp. Men samtidigt hade vi hela verksamheten för ögonen. Vi behövde komma ut till byarna kring Atemo, till de bykyrkor som redan fanns, till skolor och hem.

Med tiden ökades missionärernas antal och nya former av verksamheter togs med i programmet. Sjukvården kom redan i ett tidigt skede med i det fortsatta arbetet. På samma sätt växte även barn- och ungdomsarbete fram. Arbetet bland kvinnorna blev en viktig arbetsform som utvecklats inte enbart i Atemoområdet utan i hela kyrkan.

Bykyrkan är församlingens minsta enhet

Bykyrkorna utgör små grupper av församlingsmedlemmar ute på landsbygden. De är alltid i behov av återkommande besök.

Visserligen har en sådan bykyrka sin predikant, sin grupp av äldste, söndagsskollärare och andra frivilliga medarbetare, men det oaktat behöver prästen regelbundet besöka byn. Bykyrkan delar på en präst med andra bykyrkor inom en egentlig församling. Det betyder att prästen måste försöka fördela sina besök på ett för alla riktigt sätt.

Givetvis finns det inom alla bykyrkor problem av olika slag som måste få sin lösning. Det är vanligt att prästen är med i arbetet med problemens lösning. Det betyder att han ofta måste ändra sina planer för att få tid med många rent praktiska frågor i sin vida församling.

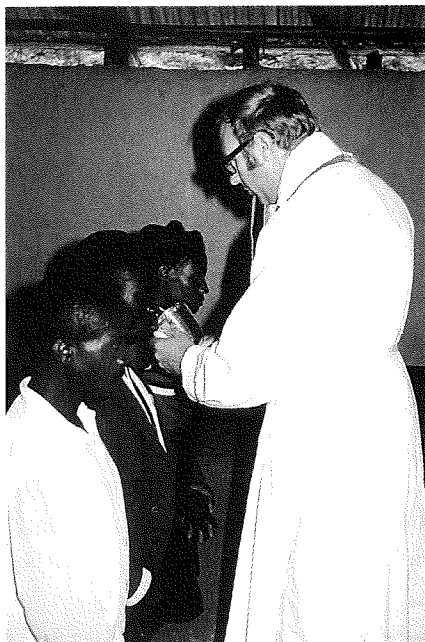
Missionärerna försöker hjälpa den lokala prästen så mycket som möjligt eller omvänt, den lokala prästen hjälper missionären. Då i början av Evangeliföreningens arbete i Kenya var det ofta missionärerna som måste inta prästens plats. Det fanns helt enkelt inte tillräckligt många präster. De som fanns var överhoppade med uppgifter på olika håll.

För missionärerna var det under alla omständigheter viktigt att komma ut till byarna. Det var vanligt att skolorna besöktes vid sådana tillfällen. Man bör minnas att många bykyrkor inte hade någon kyrka. Byns skola användes som kyrka och samlingsplats.

Skolorna är ett enastående missionsfält

I allmänhet var skolans ledning, även om förståndaren inte var medlem av församlingen, tillmötesgående och välkomnade våra besök. Vi fick alltid inbjudan att samla eleverna och tala till dem. Ypperliga missionstillfällen kan man säga. Skolbarnen kunde medverka med sång och dessa tillfällen blev för hela byn en festdag. Byn, byskolan, bykyrkan, ja, hela samhället var med i dessa aktiviteter. Man kunde bra anslå en skoldag för sådana besök. Ofta var hela lärarkåren med och många av dem – de flesta – var kristna. En del hörde till vår lutherska kyrka andra åter till någon annan gemenskap.

Vid besök i de olika byarna utformades ofta avslutningen för dagen till gudstjänst. Nattvardsgång hörde vanligen till ordningen.

Besöken utanför Atemo station i de kringliggande byarna hör till de angenämaste minnen jag har från denna tid. Ett intressant inslag i programmet var "frågestunden". Det hände ibland att man framförde en önskan om att få ställa någon fråga till gästen. Detta skulle ske vid själva samlingen. Det var alltså en del av programmet. Frågorna var i allmänhet trosfrågor. Ibland ville man höra vad den eller den bibelversen kan betyda. En annan gång ville man få svar på rent praktiska frågor som hör till troslivet. Samtalen kunde bli långa och givande.

Många gånger utformades besökets slutdel till en gudstjänst. Det var då en intern samling för församlingsmedlemmarna i bykyrkan. Vid en sådan gudstjänst firades ofta Herrens heliga nattvard. På detta sätt för Gud sitt rike till fullbordan även ute i luoland. Han känner de sina och han har omsorg om dem alla.

Visst var den yttre omgivningen vanligen enkel och primitiv. En enkel bykyrka ute i en by kan bestå av en jordhydda liknande de hyddor folket har till hem. Inredningen kan vara ytterst sparsam, men tak och väggar ger skydd för väder och vind och de intensiva solenstrålarna. Byskolan kan vara byggd på

samma sätt. Men i allmänhet är den större och kan bestå av flera klassrum. Även här är inredningen enkel och anspråkslös.

Vår största uppgift är evangelium

Det skulle finnas en hel del intressanta iakttagelser man kunde berätta om från ett besök i en sådan skola. Helt kort skall vi påminna om att klassrummen ofta är fyllda till bristningsgänsen. Där frågas inte efter "kvoter" eller skolstyrelsens rekommendation eller påbud. Här hemma kämpar vi ofta för att hålla våra byskolor vid liv, då man ute på de vida slätterna i luoland kämpar för att få rum åt alla i sin byskola. Hos oss sviktar underlaget, då det är precis tvärtom i luoland.

Eleverna visar respekt för skolan, för lärare och besökare. Barnen är från hemmet fostrade av sin familj att visa respekt för andra människor, för varandra. Av detta kan man inte dra den slutsatsen att inga problem finns i hem och skola. Problem finns alltid där människor lever. Men hur man löser problemen är en annan sak. Vi i vårt samhälle, som vi anser vara väl utvecklat och högtstående, har mycket att lära av folket på de stora slätterna vid Viktoriasjöns stränder.

Då jag skriver det här går tankarna till våra bröder och systor i tron ute i luoland. De lever sitt liv enligt de förutsättningar som tilldelats dem. Vi har fått den stora uppgiften att med de medel vi fått ge dem det bästa vi har, evangelium.

Om jag ägde allt men icke Jesus,

vore livet värt att levast då?

Kunde väl mitt hjärtas längtan stillas

blott av jordens ting, som skall förgå?

Utän Jesus är jag fattig, blind och naken. Med Jesus är jag rik och äger allt!

Mötet med människorna

Evangeliföreningens arbete i Kenya fick genom luoarbetet den förankring i det afrikanska samhället som är nödvändig för en missionsorganisation. Den förankringen kan ingen läsa sig till även om en första bekantskap kan ske via tillgänglig litteratur.

Dörren in till förståelse och insyn i samhälle och kultur, kort sagt till människornas vardag, är språket. Det är viktigt att få börja med språkstudier jämsides med att arbeta och bo i det område där språket användes. Den afrikanska vardagen utformas vanligen efter ett givet mönster. Oförutsedda händelser tas med i den ordning de kommer och på det sätt de kan mötas. Deras värld är helt annorlunda än vad vi växt upp i och lärt oss. Missionären kommer "att börja om" i många avseenden.

I språkstudierna är motivationen avgörande. Om missionären inte är motiverad blir det tungt. Givetvis kan inte alla bli 'slängda' i främmande språk men det behövs inte heller. Det är fråga om att komma tillrätta i mötet med den lokala befolkningen. Jag vill ännu en gång understryka hur viktigt det är att lära känna samhällets olika funktioner. Dörren in till allt detta är i första hand förmågan att mer eller mindre lära sig att använda deras språk.

Den kristna tron tilldrar sig folkets uppmärksamhet. Det kan finnas flera orsaker till detta. Kanske är det ren nyfikenhet? Kanske vill de höra missionären tala eller sjunga? Kanske det redan

finns någon kristen i den egna storfamiljen? Orsakerna kan vara många och de flesta känner vi måhända inte till. Men Gud har vägar och oräkneliga möjligheter att dels dra människorna inom ordets hörhåll, dels väcka tro i deras hjärtan. Precis som i vårt eget land. Men visst kan okunnigheten vara stor när det blir fråga om andliga ting.

Jag kunde inte döpa

En man kom till Atemo för att "få tala med pastor Norrback". Det var inte något problem. Vi slog oss ned i skuggan av ett träd och han framförde sin fråga om han kan bli medlem i vår kyrka. Jag undrade varför han gärna ville bli döpt, men inget svar.

Jag började med att tala om för honom att vi har det kristna dopet som dörren in i församlingens och kyrkans gemenskap. Man måste bli döpt.

- Kan du döpa mig? frågade han.

Till det svarade jag att han nog först måste lära sig något om den kristna tron, bibeln och de heliga sakramenten.

- Vet du vad dopet betyder? frågade jag. Hans svar kom rappt.

- Nej, men du vet väl vad det betyder.

Jag berättade för honom att vi har dopundervisning på Atemo en gång i veckan och att alla som vill bli kristnade och medlemmar i kyrkan skall gå i dopklass, längre eller kortare tid. Under den tiden skall man delta i söndagens gudstjänst på Atemo eller i en annan kyrka på närmare håll. Mannen var envis.

- Kan du döpa mig nu? frågade han.

- Nej, blev mitt svar. Mannen vandrade bort från Atemo och jag såg honom aldrig mer.

Dopklasser bereder församlingsmedlemskap

Kanske någon menar att jag borde ha döpt honom? Kanske var det ordningen med dopklassen som gjorde att han aldrig kom

tillbaka? Jag vet inte, men jag var inte redo att döpa honom. Jag var bunden av den ordning vi hade i den evangelisk lutherska kyrkan i Kenya. Där gäller regeln för vuxna: via dopklass till dop och församlingstillhörighet.

Det kom folk till dopklasserna såväl på Atemo som i de kringliggande bykyrkorna. Alla åldrar var representerade, barnen som inte kunde läsa undantagna. Det fanns en del gamla som inte kunde läsa. Det var ett problem. De måste få särskild undervisning.

Det är intressant att göra jämförelser med Nya testamentets missionslära. Där talas om hur man döpte någon som kommit till tro jämte dennes husfolk. Vi kan tänka på kvinnan Lydia. Hon hörde Paulus predika. *Herren öppnade hennes hjärta, så att hon aktade på det som Paulus talade. Sedan hon jämte sitt husfolk hade låtit döpa sig, bad hon oss och sade: Eftersom ni anser mig vara en kvinna, som tror på Herren så kommen in i mitt hus och stannar där* (Apg 16:14–15). I samma kapitel berättar Lukas om hur fångvaktaren kom till tro och blev döpt med *allt sitt husfolk* (Apg 16:30–33).

I ett annat sammanhang kan vi också läsa, att *Krispus, synagogföreståndaren, kom med hela sitt hus till tro på Herren; också många andra korintier, som hörde honom, trodde och lät döpa sig* (Apg 18:8). Då det talas om "hela sitt hus" eller om "sitt husfolk" måste man dra den slutsatsen att där fanns barn och vuxna. Spädbarn och allt däremellan upp till åldringarna.

Men mannen som kom till Atemo för att bli medlem av vår kyrka blev inte döpt? Ja, sådan är missionärens vardag. Man ställs dagligen inför problem och olösta frågor. Missionären måste ju veta svaret! Han bör ju kunna säga hur man skall vara och hur man skall handla! Sådan är den allmänna meningen bland folket. Man kan föreställa sig hur dessa människor ofta blir besvikna. Missionären kunde inte svara på alla frågor. Kanske han inte ens förstod vad som frågades.

Missionären upplever också besvikelse över sin egen osäkerhet. – Jag saknar förmåga att kunna ge svar på det man förväntar sig. – Så blir det en dubbel besvikelse. Såväl de som frågar som den som skall svara delar på denna börda. Men än gäller Kristi ord: *Bären varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag* (Gal 6:2).

Tron i vardagslivet

Vi talar ibland om "söndagskristna" eller "möteskristna". Därmed avser vi att man hör till kyrkan och går i kyrkan någon gång. Det finns även församlingsmedlemmar som går på möten och motsvarande samlingar regelbundet eller kanske bara någon gång. Det här mönstret känner vi väl till från vårt eget land. Men hur förhåller det sig i arbetet ute på missionsfältet i Kenya? Vill man även där på liknande sätt leva ut sitt trosliv?

Givetvis kan vi där möta många olika former av "trosliv", men allmänt taget är kristenlivet mycket mer än en gudstjänst någon söndag eller något möte då det passar in i annat program. Normalt vill man leva i sitt trosliv alla dagar. Liv och lära hör ihop.

Det kan hända att afrikanens situation ute på slätterna i luoland är så oförutsägbar i alla avseenden, att tron på Guds nåd och allmakt är hälsad med glädje. Vi menar oss ha möjligheter att reda oss väl på egen hand. Tron kan bli en hjälpande hand i en svår situation. Afrikanen lever ständigt i behov av en allmakt som leder och beskyddar och ger tröst även i de svåraste situationer. Om inte regnet kommer vänder man sig till Gud i bön om regn. Om sjukdom drabbar är det bara Gud som kan hjälpa.

När sorg och bedrövelse kommer över en är det Gud ensam som kan trösta och ge ny frimodighet – mitt i bedrövelsen. Man lever med Gud, kanske man kan säga i närgemenskap med Gud.

Detta gör att alla dagens sysslor, resor, arbeten ute på åkern, i skolan eller i hemmet står under Guds ledning och beskydd. Detta är trygghet.

Man kan tänka sig att det här återspeglar något av den afrikanska inställningen till livet och därmed förenade föreställningar. Jag tänker nu på tiden före man kom med i församlingen och kyrkans gemenskap. Människan präglas av sin omgivning och fostran där hon föds och växer upp. Så är även fallet i Afrika.

Kristendomen kommer med ett helt nytt budskap. Gud vår Fader, Jesus Kristus vår Frälsare och den helige Ande, är nytt för alla. Med kunskapen om Gud och den han har sänt, Jesus Kristus, följer ett nytt liv i tro. Det gamla byts ut mot det nya livet. Men en del av det gamla blir kvar. Här avser jag många yttre förhållanden som hör samman med dagligt liv i Afrika. Seder och bruk är djupt rotade i familj och klan. Många av dessa seder är av stor betydelse för det dagliga livet och fyller därmed många funktioner.

Det är i människornas vardagsliv den kristna tron skall få rum och hemort. När så sker blir även livet och livsinställningen en annan även om de gamla sederna blir kvar — men nu i troslivets tjänst. Gud har många vägar som han använder i sitt rikes utbredande och till sitt namns förhärligande.

Jag har här försökt beskriva troslivets vardag. Jag började med tal om "söndagskristna" eller "möteskristna". Därmed avsåg jag vårt eget kristenliv i hemlandet. Man tror sig själv leda sitt liv och fritt kunna bestämma vad som kan vara bäst för en.

Man menar att det är vi själva som formar vårt liv och leder oss själva in på rätta vägar. Men så är ju inte fallet. Vårt problem är att vi bländas av de materiella framgångar Gud öst över oss. Vi tar äran av Gud och ställer honom som "reserv", om det skulle knipa. Förr eller senare kommer dagen då allt det vi litat på tas ifrån oss och vi måste börja fråga efter någon utväg ur nöden.

Afrikanen ställer aldrig Gud i "reserv" för eventuella behov. Nej, han tar alltid Gud och hans löften med i vardagen. Han vet att hans situation materiellt sett är bräcklig och oviss och att han är i behov av Guds ledning och hjälp i allt.

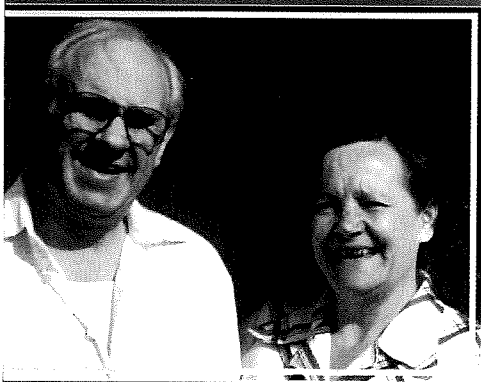
Det här gäller inte enbart synliga och praktiska ting i vardagen. Det gäller lika mycket, kanske mera, de andliga tingen. Hur få frid i sin själ? Hur befrias från fruktan och ångest?

Hur kan man befrias från allt sådant? Jesus svarar: *Om nu Sonen gör eder fria, så blir ni verkligen fria* (Joh 8:36). Det är om denna frihet i Jesus Kristus missionsarbetet handlar. Ett liv i frihet från syndens och andarnas makt är det nya liv Jesus har vunnit åt oss.

Ja, Gud vare tack för hans outhärligt rika gåva (2 Kor 9:15).

*Du segern oss förkunnar,
du oss förlossat har.
Dig prisar våra munnar,
o Jesus, vårt försvar.
Du dödens udd har krossat
och gravens bommar lossat
och livet du fört ut.*

(Psb. 99:1)

PÅ VIKTORIASJÖNS STRÄNDER

Läraren Gustav Norrback sändes med sin fru Märta och familj som Evangeliföreningens första missionärer till Kenya år 1963. Han skulle bygga upp ett nytt missionsfält i västra delen av landet, på Viktoriasjöns strand.

I sin föregående bok, *Kenyamissionen 1963 - 1973*, har Gustav Norrback gett en historisk redogörelse för de tio första årens missionsarbete i Kenya. Nu återkommer han till sina år i landet. På ett personligt sätt återger han olika händelser och de flesta av berättelserna är långt borta från det man brukar kalla "missionsromantik". Det är också många bitar som "faller på plats" då händelser och skeenden belyses i det ljus historien ger.

Missionsfältet finns *På Viktoriasjöns stränder*. Det som här berättas skedde inte bokstavligen på stranden, men berör den tid familjen bodde på platser med utsikt över stränderna av Kavirondoviken.